

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Nì nduu na kúú to'on iin ñayuu

¹ Sa daá ió va na kúú to'on, dá nì kasá'á sa'a ñayuu, ta na kúú to'on yó'o sa daá ió va na xí'ín Ndios, ta sa daá kúú vá ná Ndios. ² Ta ndá mií sa'a, sa daá ió va na yó'o xí'ín Ndios. ³ Ta xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ndidaá tá'an ña'a. Chì tá koó ná, ta kúú nì iin tó'on ta'on ña'a ió ñayuu yó'o o koo, ní kúú. ⁴ Ta mií ná kédaá xí'ín ndidaá tá'an ña'a, dá takían, ta noón kúú na dátoon ñaxintóni ñayuu. ⁵ Ta noón kúú na dátoon noo iin naá, ta va'ará iin naá nda'o, ko kándéé ta'an vaan xí'ín ná.

⁶ Ta mií Ndios nì tanda'á iin taa naní Juan nì kii na, ⁷ ña kì'o na kuendá sa'a mií na dátoon noo ñayuu, dá ná kandísa ñaá ndidaá ñayuu kee Juan. ⁸ Tído o duú mií Juan kúú na dátoon noo ñayuu, sava'a iin na kì'o kuendá sa'a vá ná kúú Juan.

⁹ Ta na miían ndaa kuiti dátoon noo ñayuu kúú na nì kii ñayuu yó'o. ¹⁰ Nì sa io na ñayuu yó'o, ta va'ará xí'ín ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ñayuu yó'o, tído ko ní nákonì ta'on ñaá na ndéi ñayuu yó'o ndá yoo kúú ná. ¹¹ Ta nì kii na nì sa io na tein na ñoo mií ná, tído ko ní natiin va'a ñaá ná. ¹² Tído ndi ndáa mií vá na nì natiin va'a ñaá, ta nì kandísa ñaá ná, noón kúú na nì nì'i ña kakuu na de'e Ndios nì kee na. ¹³ Ta ko kúú ná de'e Ndios sa'á ña nì kixi na tein nì iin taa, ta ko kúú ná de'e Ndios sa'á ña nì naki'in tá'an taa xí'ín ñadi'í ra, ta ko kúú ná de'e

Ndios sa'á ña kátoó ñayuu kandeide'e na. Di'a kúú ná de'e Ndios, chí kú'o dión kóni mií Ndios.

14 Ta mií na kúú to'on yó'o ñi nduu iin ñayuu, ta ñi sa io na tein yó, ta ñi xini xí'ín noo ndu ña ká'ano nda'o choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'a ña iin tó'ón mií ná kúú de'e Ndios. Ta ñi chití ná xí'ín ña kú'u ini na sa'a yo, ta ñi chití ta'ani na xí'ín ña ndaa.

15 Ta ñi xí'o Juan kuendá sa'a ná, chí di'a ñi kaa na:

—Ñi ka'in sa'á na yó'o tá ñi ka'in xí'ín ndó ña mií na vei sata yú'u kúú na ndaya'i cháa ka o duú yu'u. Chí sa daá ió va na o duú yu'u —kaá Juan.

16 Ta sa'á ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'á ñoó ndidaá vá yó ní'i iin ña maní ká'ano cháa ka noo ña maní ñi sa io mií noo. 17 Chí xí'ín ndá'a Moisés ñi kemani Ndios ley na noo yo, tído noo Jesucristo ñi natiin yó ña maní xí'ín ña ndaa. 18 Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko ní xini ndí kaa Ndios, tído iin tó'ón diní de'e na, na ió nduú xí'ín tatá Ndios, noón kúú na ñi kii ñi na'a ñaá ná noo yo.

Di'a kua'an ña ñi ka'an Juan, na dákoḍo ndúta ñayuu

19 Tá'an ña yó'o kúú kuendá ñi xí'o Juan, chí ta Israel né'e choon ñoo Jerusalén ñi tanda'á rá ta duti xí'ín ta levita ñi sa'an ra ñi ndato'ón rá Juan ndá yoo kúú ná, ta di'a ñi kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú mií ní?

20 Dá ñi ka'an ndaa Juan ndá yoo kúú ná. Ta ni ña'a ta'on ko ní chíde'é na, di'a ñi xí'o ndaa na kuendá, chí kaá na:

—Ko kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dáka'ki ñaá.

21 Dá ñi ndato'ón tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? ¿Á profeta Elías kúú ní?

Dá n̄i kaa n̄a:

—K̄oó, k̄o ta'ón ñaá kúú yu'u.

—¿Á mií ní kúú profeta, n̄a n̄i kaa Ndios tanda'á ná kasaa noo ndú'u? —kaá ra.

Dá n̄i kaa n̄a:

—K̄oó, k̄o ta'ón ñaá kúú yu'u.

²² Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? Ka'an ní xí'ín ndú, dá ni'i ndú ndi koo kast'on ndu xí'ín ra n̄i tanda'á ñaá vei ndu. ¿Ndi kaá ní sa'a mií ní?

²³ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Yu'u kúú n̄a káyu'ú noo kúú yukú ichi: “Konó ndó iin ichi ndaa noo n̄a kúú sato'o yo” —táto'on n̄i kaa profeta Isaías.

²⁴ Ta ta ñoó kúú ra n̄i tanda'á ta fariseo n̄i sa'an ra, ²⁵ ta n̄i ndato'ón rá Juan, ta kaá tuku ra xí'ín ná:

—¿Ndiva'a dákodo ndúta ní ñayuu tá k̄o kúú ní n̄a kúú Cristo, o profeta Elías o mií profeta n̄i kaa Ndios tanda'á ná kii, tá dáá?

²⁶ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Yu'u kúú ra dákodo ndúta ñayuu xí'ín takuii va, tído tein mií ndó xionoo iin ka n̄a k̄o ná'á ndó. ²⁷ Ta noón kúú n̄a vei sata yú'u, ta ndáya'i cháa ka n̄a o duú yu'u, sa'a ñoó ni yó'o ndisa ná k̄o kánian ndaxi yu'u —kaá n̄a.

²⁸ Ndidaá ña yó'o n̄i kuu ñoo naní Betábara noo kúú iin ka xoo yuta Jordán noo sa xionoo Juan sa dakodo ndúta ná ñayuu.

Jesús kúú léko n̄i kii noo mií Ndios

²⁹ Tá n̄i kasandaá iin ka kuu, dá n̄i xini Juan ña vei Jesús, dá n̄i kaa n̄a:

—Kande'é ndó, na vei káa kúú léko mií Ndios, na dítá kuachi kómí ñayuu noo Ndios. ³⁰ Ta na káa kúú na sa xi'o yu'u kuendá sa'a noo iin rá iin ndó, dá chī nī kaaí xí'ín ndó ña sata yú'u vei iin ka na, ta ndaya'i cháá ka na o duú yu'u, dá chī sa daá ió va na o duú yu'u. ³¹ Ta ni yu'u ko ní sá na'á ndá yoo kúú ná, tído nī kasáai dákodo ndútaí ñayuu, dá kana'á ñaá na Israel —kaá na.

³² Ta nī xi'o ta'ani Juan kuendá sa'á ña nī xini na, ta kaá na:

—Nī xini nī noo Espíritu iī Ndios nda induú káa, ta káa na tát'on kī'o káa iin paloma, dión káa na nī noo na nī sa io kuií na xí'ín Jesús. ³³ Ko ní sá na'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ná, tído di'a nī kaa mií na nī tanda'á yu'u vei dákodo ndútaí ñayuu xí'ín takuií: “Tá nī xinon nī noo Espíritu iī sata iin ta, ta nī kandoo na ió kuií na xí'ín ná, noón kúú na dákodo ndúta ñayuu xí'ín Espíritu iī.” ³⁴ Ta ndidaá ña yó'o nī xini, sa'á ñoó xí'oi kuendá ña miían ndaa kuiti na káa kúú de'e Ndios —kaá na.

Dì'a nī kuu tá nī kasá'á kána Jesús ta kanoo xí'ín ná

³⁵ Iin ka ku, dá nákaa Juan xí'ín uu ta xionoo xí'ín ná. ³⁶ Dá nī xini na Jesús yá'a na kua'an na ñoó, dá nī kaa na xí'ín ta ñoó:

—Kana'á ndó ña ta káa kúú léko mií Ndios.

³⁷ Tá nī seídó'o ndi nduú ta xionoo xí'ín Juan ña nī ka'an na sa'a Jesús, dá nī kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra. ³⁸ Dá nī nandió ko Jesús nī sa nde'é ná ta ñoó, chī nī xini na ña tákuei ñaá rá vei ra. Dá nī kaa na xí'ín rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Rabí, ¿ndeí kúú ve'e ní? —kaá ra. (Rabí kóni kaa maestro.)

³⁹ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Nakíi ndo ná ko'o, dá koni ndo —kaá na.

Dá n̄i sa'an ra xí'ín ná, dá n̄i xini ra noo ió na. Dá n̄i kandoo ra n̄i sa ndei ra xí'ín ná sakuaá dáá ñóó, dá chí sa ka komi sa'ini kíán.

⁴⁰ Ta Andrés, ta kúú ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduú ta n̄i seídó'o ña n̄i ka'an Juan ñoó, ta n̄i sarkuei ra sata Jesús kua'an ra. ⁴¹ Dá n̄i kee Andrés kua'an ra. Dá tá n̄i naní'i rá ñani ra Simón, dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—N̄i naki'in tá'an ndu xí'ín na kúú Mesías —kaá ra. (To'on yó'o kóni kaa Cristo, na dákaaki ñaá.)

⁴² Dá ndáka ñaá rá n̄i kasaa ra noo Jesús. Dá n̄i sa nde'é ñaá Jesús, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Yo'ó kúú Simón, de'e Jonás, tído viti nda Cefas kananón —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Dì'a n̄i kuu tá n̄i kana Jesús Felipe xí'ín Natanael ña kanoo ra xí'ín ná

⁴³ Iin ka kuu ñoó, dá n̄i chikaá ini Jesús ko'on na chí kuendá Galilea di'a. Dá n̄i naki'in tá'an na xí'ín iin ta naní Felipe, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Nakíi, kanooón xí'ín yu'u.

⁴⁴ Ta Betsaida kúú ñoo Felipe ñoó, ta ñoó ta'ani kúú ñoo Andrés xí'ín Pedro. ⁴⁵ Dá n̄i naní'i tá'an Felipe xí'ín ra naní Natanael, dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—N̄i naní'i ndu'u na kasaa dákaaki ñaá tát'on ká'an ley Moisés xí'ín ña n̄i taa profeta. Ta na yó'o naní Jesús, na kúú de'e José, na ñoo Nazaret.

⁴⁶ Dá n̄i kaa Natanael xí'ín Felipe:

—¿Á ndáa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'án yo'ó? Dá n̄i kaa Felipe xí'ín rá:

—Nakíj ná ko'o, dá konon.

⁴⁷ Dá tá n̄i xini Jesús ña n̄i kuyati ta naní Natanael ñoó veí ra, dá n̄i kaa na:

—Kana'á ndó, yó'o veí iin ra miían ndaa kuiti kúú ta Israel, ta kúú rá iin ta ndaa.

⁴⁸ Dá n̄i kaa ra xí'ín Jesús:

—¿Ndí n̄i kee ní ná'á ní yu'u?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Nda rá ko ñá'a naki'in tá'an Felipe xaan xí'ón, nda daá vá n̄i xini ióon sa'a iin taño'ó.

⁴⁹ Dá n̄i kaa Natanael ñoó xí'ín Jesús:

—Maestro, miían ndaa mií ní kúú de'e Ndios, ta mií ní kúú rey noó na Israel.

⁵⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kándísón ña dión kíán sa'á ña n̄i ka'in xí'ón ña n̄i xini ióon sa'a iin taño'ó? Ña ná'ano cháa ka kíán ko'on konon kee yu'u o duú ña n̄i xinon viti.

⁵¹ Dá n̄i kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Miían ndaa ká'in xí'ón ña viti chí noo konon kanonó induú káa, ta konon noo ángel kii na noó na n̄i nduu ta ñayuú yó'o, ta konon nana na no'o na induú.

2

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io iin víko tánda'a ñoo Caná

¹ Dá tá n̄i ya'a on̄i kuu, dá n̄i sa io iin víko tánda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoó nákaa naná Jesús. ² Ta n̄i kana ta'ani na Jesús ña kíán ko'on na víko ñoó xí'ín ta xionoo xí'ín ná. ³ Ta tein ndéi na noo ío víko ñoó, kúú n̄i ndi'i vino, dá n̄i kaa naná Jesús xí'ín ná:

—N̄i ndi'i va vino na.

⁴ Dá n̄i kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión xí'ín yu'u, naná? Chi kámani vá kasandaá hora na'a yu'u choon kómíí noó ñayuu.

⁵ Dá nì kaa naná na xí'ín ta dánduu vino ñóó:

—Koo ini ndo kee ndó ndi ndáa mií ña'a xíkà de'i noo ndo.

⁶ Ta ñóó ndíta iño kidi yuu noo kaño'o takuúí, ña kéchóon na Israel ndúvii ná mií ná noo Ndios. Ta kéta ini iin iian sá ño'o táto'on uu o oní yoo ná'ano takuúí. ⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín ta dánduu ñóó:

—Kua'án ndo dákúti ndó kidi yuu káa xí'ín takuúí.

Dá nì sa'an ra nì dakúti kwei raan xí'ín takuúí.

⁸ Nì ndi'i, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Taó ndo cháá rá viti, ta kua'án ndo ki'o ndó ra noó ta ká'an víko yó'o.

Dá nì xí'o ra takuúí ñóó noo ta ká'an víko ñóó. ⁹ Dá nì xirndodó rá takuúí nì nduu vino ñóó, tído ko ná'á rá ndei nì kee rá. Ta ná'á vá ta dánduu ñóó ña takuúí ñó'o ini kidi ñóó vá kúu rá. Dá nì kana ta ká'an víko ñóó ta kúu tonó ñóó, ¹⁰ dá nì kaa ra xí'ín rá:

—Ndei kúu mií vá noo ió víko, dinñó'ó ká xí'o ra vino va'a noó na nì kana ra, dá tá sa nì kuu kua'a xí'i na, dá kásá'á rá dánduu ra vino noo. Tído mií ní nì sa ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní ra nda noo ndí'í —kaá ra.

¹¹ Ña yó'o kúu ña ká'ano mií noó nì kee Jesús. Ta ñoo noó nì kee naan naní Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta ki'o dión nì na'a na mií ná ña ká'ano nda'o choon né'e na, ta kúu nì kasá'á kándéé cháá ká iní ña'a ta xionoo xí'ín ná. ¹² Nì ndi'i daá, dá nì naxino na ñoo Capernaum xí'ín naná na xí'ín ñani na xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ta ko ní sá ndei na'á ta'on na ñoo ñóó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taxí Jesús ta náka'án nda'i kua'an ra sata vé'e ño'o ká'ano

¹³ Ta sa n̄i kuyati víko pascua, ña kéká'ano na Israel, sa'á ñoó n̄i naki'in Jesús konana na kua'an na ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá n̄i saa na, dá n̄i ku'u na yé'é ño'o ká'ano, kúu n̄i xini na ndéi ta d́kó chee, ta dao ka ra d́kó léko, ta dao ka ra d́kó paloma, ta dao ka ra ndéi nádaon di'ón. ¹⁵ Dá n̄i kava'a na iin chirrión xí'ín yó'o, dá n̄i kasá'á ná taó ndí'i na ndidaá ta ñoó xí'ín léko, xí'ín chee ñoó kua'an ri sata vé'e, ta n̄i sata ni'ini na di'ón nádaon dao ka ta ñoó, ta n̄i dandió kao na mesa ra; ¹⁶ dá n̄i kaa na xí'ín ta d́kó paloma ñoó:

—Taó ndó ndidaá ña'a xaan, ta o sa kée ndó ve'e tatái kakuuan iin ve'e noo kuya'i ña'a.

¹⁷ Dá n̄i ndusaa ini ta xionoo xí'ín ná ña ká'an tuti i Ndios di'a: “Ío ña kuui sa'á ña ndó'i sa'a vé'e ní.”

¹⁸ Dá n̄i kaa ta né'e choon noó na Israel xí'ín ná:

—¿Ndí kían ká'ano na'a ní noo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ña ió choon noo ndá'a ní kee ní ña yó'o?

¹⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará ná dákoon ndó ve'e ño'o yó'o, tído tixi on̄i kuu, kúu sa nachikani tuku vei ña.

²⁰ Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Uu diko iño toon kuia n̄i kava'a ve'e ño'o yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña tixi on̄i kuu sa nachikani tuku nian? —kaá ra.

²¹ Tído ve'e ño'o n̄i ka'an na sa'a kúu yikí koño na. ²² Ta nda kuu n̄i nataki na, dá n̄i ndisaa ini ta xionoo xí'ín ná ña n̄i ka'an na dión, ta n̄i kandisa ra noo ká'an tuti i Ndios sa'a ná, ta n̄i kandisa ta'ani ra ña n̄i ka'an mií ná.

Ná'á Jesús táto'on kúú níto iin rá iin yó

²³ Ta xían nani nákaa Jesús ñoo Jerusalén ñoo tein kuu víko pascua ñoo, kuá'á nda'o ñayuu ni kandísa ñaá sa'á ndidaá ña ná'ano ni kee na noo ná. ²⁴ Tído ko ní kándísa Jesús ña miían ndaa ni kandísa ñaá ñayuu ñoo, dá chī sa ná'á vá ná táto'on kī'o kúú níto iin rá iin na, ²⁵ ta ko xínñó'ó ta'on na ni iin tó'ón ñayuu, dá kī'o na kuendá sa'a iin rá iin ñayuu, dá chī ná'á vá ná táto'on kī'o kúú níto ná.

3

Ká'an Jesús xí'in iin taa naní Nicodemo ña kánian nakaki saá yo

¹ Ió iin ta fariseo naní Nicodemo, ta né'e ra choon ká'ano noo ta Israel. ² Dá ni sa'an ra iin sakuáa noo ió Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Maestro, ná'á ndu'u ña ni tanda'á Ndios mií ní vei ní kakuu ní iin na dána'a noo ndu, dá chī kée ní ña ná'ano, ta ni iin ñayuu ko kándeé kee ña ná'ano tá ko ió Ndios xí'in ná.

³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ní ña tá ná o nákaki saá ñayuu, dá kían o koní ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

⁴ Dá ni kaa Nicodemo xí'in ná:

—¿Ndi koo nakaki saá tuku iin taa sa ni kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra tii naná ra, dá nakaki saá ra?

⁵ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ní ña tá ni kaki oon ñayuu xí'in takuúí, ta ko ní nákaki saá na kee Espíritu ij Ndios, dá kían o koní ta'on na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. ⁶ Dá chī ñayuu ni kaki oon ñayuú yó'o, kuendá ñayuú yó'o va kúú ná. Tído na káki

saá kée Espíritu ij, noón kúú kuendá mií Espíritu ij.
 7 Ta ná dá'a ni naá téi ini ní koni ní ña ká'in xí'in
 ní ña kánian nakaki saá ní. 8 Chì kían táto'on kúú
 tachì, dá chì xoo di'a xoo di'a kánaan, ta seídó'o yó
 kánaan, tído kò ná'á ta'on yó ndéi nì kixian, ta ndéi
 kua'an. Kì'o dión kúúán xí'in ñayuu nì nakaki saá
 nì kee Espíritu ij.

9 Dá nì kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

10 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Mií ní kúú iin maestro noó na Israel. Ta,
 ¿ndiva'a kò kándaá ini ní ndi dándáki to'on nì ka'in
 xí'in ní? 11 Miíán ndaa kuiti ná ka'in xí'in ní ña
 ká'an ndu xí'in ñayuu sa'á ña ná'á ndú, xí'in sa'á
 ña nì xini xí'in noo ndú. Ta xí'o ndu kuendá sa'á
 ña yó'o va, tído kò kóni ta'on ndo'ó natiin ndó to'on,
 ña xí'o ndu kuendá sa'a. 12 Ká'in xí'in ní sa'á ña'a
 ió ñayuú yó'o va, tído kò kándísa ta'on níán. ¿Ndi
 koo ká ví kandísa ní tá ná ka'in xí'in ní sa'á ña'a ió
 induú noo ió Ndios? 13 Dá chì ni iin tó'ón ñayuu kò
 ní káa ko'on induú. Sava'a na nì kaa kúú na nì noo
 nì kasáa. Ta na yó'o kúú na nì nduu taa ñayuú yó'o,
 dá chì mií ná kúú na nì sa'á io induú. 14 Táto'on kì'o
 nì chĩrkaa Moisés iin koò nì kava'a xí'in kaa kuaán
 yukú íchí ñoó, kì'o dión ta'ani kánian karkaa na nì
 nduu taa ñayuú yó'o kee ñayuu, 15 dá kían ndi ndáa
 mií vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuú ta'ón o
 kuú na, di'a koni na kataki chíchí ná.

Kì'o di'a kóni Ndios na ndéi ñayuú yó'o

16 'Chì sa'á ña kú'u nda'o ini Ndios sa'á ñayuu
 ndéi iin ní kúú ñayuú, sa'á ñoó nì xí'o na iin tó'ón
 dinì de'e na nì kasáa na ñayuú yó'o, dá kían ndi
 ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini ñaá, ni iin kuú

ta'ón o kuú na. Di'a koni na kataki chíchí ná. ¹⁷ Dá ch̄i k̄o ní tánda'á Ndios de'e na kasaa na ñayuu yó'o ndaka na kuendá sa'á kuachi ñayuu. Di'a n̄i kasáa na, dá koni iin rá iin ñayuu ni'í ná ña k̄aki na sa'á mií ná.

¹⁸ Dá ch̄i ndidaá na kándéé ini ñaá, k̄o kánian chiya'i na sa'á kuachi na. Tído na k̄o ní xiin kandeé ini ñaá, noón kúu na kánian chiya'i sa'a kuachi kée na, dá ch̄i k̄o ní kándéé ini na na kúu iin tó'ón din̄i de'e Ndios. ¹⁹ Ta kánian chiya'i na sa'á kuachi kée na, dá ch̄i n̄i kasáa na dátoon noo ñayuu, tído n̄i kee cháá ka ñayuu sa'á noo iin naá, dá ch̄i ndino'o ña kini kée na. ²⁰ Dá ch̄i ndidaá na kée ña kini, kañó'ó ná ña ndaa dátoon noo ñayuu, ta ni k̄o kúyati na noo tóon ña, dá k̄ian ná dá'a ni natuu ndidaá ña kini kée na. ²¹ Tído na kée ña ndaa, noón kúu na natuu yati noo ndato tóon, dá katuu ndi'i ña va'a kée na sa'á ña kúu ná ñayuu Ndios.

Jesús kúu tát'on iin yí, ta Juan kúu amigo na

²² Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'an Jesús xí'in ta xíonoo xí'in ná chí noo kúu kuendá Judea, ta ñoo n̄i sa ndei na sa dakódo ndúta ná ñayuu. ²³ Ta Juan sa dakódo ndúta ñayuu chí noo kúu ñoo Enón, yati noo kúu ñoo naní Salim, dá ch̄i ñoo ñó'o nda'o takuú. Ta sa kasáa ñayuu noo ná, ta sa dakódo ndúta ñaá ná, ²⁴ dá ch̄i kámanj vá ndadi na ve'e ka.

²⁵ Dá n̄i kasá'á ndátó'ón kuáchi ta xíonoo xí'in Juan xí'in dao ka na Israel sa'a ndí k̄ian kánian kee ñayuu, dá nduvii ná noo Ndios. ²⁶ Sa'á ñoo n̄i sa'an ra noo ió Juan, dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Maestro, tá'an taa n̄i sa io xí'in ní iin ka xoo yuta Jordán, tá'an ra n̄i xi'o ní kuendá sa'á noo

ñayuu, roón kúú rā xínoo dákodo ndúta ñayuu, ta kua'á nda'o na kua'an noo rá.

²⁷ Dá nī kaa Juan xí'ín rá:

—O kándeé ta'on ni iin taa ni'í rá ni iin choon tá ko ní xí'o Ndios ña noo rá nda induú. ²⁸ Ta mií ndó kúú na xí'o kuendá ña nī ka'an yu'u ña ko kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dákaki ñaá. Di'a nī ka'in xí'ín ndó ña yu'u kúú na nī tanda'á Ndios vei mií noo, dá kasaá mií ná. ²⁹ Ná'á ndó ña taa nī tandá'a xí'ín iin ñá'a kúú yíjan. Ta rā né'e tá'an va'a xí'ín ta nī tandá'a ñoó, roón kúú rā íin díin rá, ta seídó'o ñaá rá, ta kádij ini rā tá seídó'o ra noo ká'an ta kúú yí ñoó. Kí'o díon ta'ani ndó'o mií yu'u víti, chí nī xinkoo ndi'i ña kádij ini. ³⁰ Dá chí miían ndúsa kánian kandaya'i cháá ka na, ta yu'u kúú na kánian ndunóo di'a.

Nī kii Jesús chí induú

³¹ 'Na nī noo nī kii chí induú, noón kúú na dándáki ndidaá ñayuu. Ta na ndéi noño'ó yó'o, yó'o va nī kaki na, ta ká'an na sava'a sa'á ña ió noño'ó yó'o. Tído na nī kii chí induú, noón kúú na dándáki ndidaá ñayuu. ³² Ta xí'o na kuendá sa'á ña nī xini na xí'ín sa'á ña nī seídó'o na chí induú, tído ko íin ta'on xíin natiin va'a ña ká'an na. ³³ Tído ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ña ká'an na, noón kúú na xí'o kuendá ña miían ndaa ndisa na ndaa kúú Ndios. ³⁴ Ta na nī tanda'á Ndios nī kasáa, noón kúú na ká'an to'on mií Ndios, chí nī xí'o ndi'i na ndéé Espíritu ií ná noo ná, ta ko ní chíki'ó ta'on ñaá ná. ³⁵ Ta kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta nī naki'o na ndidaá tá'an ña'a noo ndá'a ná. ³⁶ Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini de'e Ndios koni na kataki chíchí ná. Tído na ko xíin

kandee ini de'e Ndios, o koní ta'on na kataki chíchí ná, di'a kasaa ña xído ini Ndios sata ná.

4

Ndátó'ón Jesús xí'ín iin ñá'a ió chí kuendá Samaria

¹ Kúú n̄i kandāa va ini sato'o yo Jesús ña n̄i ni'í tó'on ta fariseo ña kua'a cháa ka ñayuu n̄i kasá'á ndíko ñaa, ta kua'a cháa ka ñayuu dákodo ndúta ná o duú Juan, ² va'ará o duú mií Jesús dákodo ndúta ñaa, ta xionoo xí'ín vá ná kée choon yó'o. ³ Sa'á ñoo n̄i keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xí'ín ta xionoo xí'ín ná. ⁴ Ta miian ndúsa kánian ya'a na chí kuendá Samaria di'a, dá sāa na Galilea. ⁵ Sa'á ñoo n̄i sāa na iin ñoo naní Sicar, ña nákaa chí Samaria ñoo. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'o xí'ín ñó'o n̄i xi'o oon Jacob noo de'e na José. ⁶ Ta ñoo nákaa iin pozo n̄i kava'a Jacob. Ta sa'á ña n̄i kuitá Jesús n̄i xika na, sa'á ñoo n̄i sa koo na yú'u pozo ñoo ió na nani'i ndée ná. Ta kían dao nduú. ⁷ Dá n̄i kasaa iin ñá'a kuendá Samaria tavaan takuií, dá n̄i kaa na xí'án:

—Tei cháa takuií xaan ná ko'i.

⁸ Ta ko ta'ón ta xionoo xí'ín ná ñoo ndéi xí'ín ná, chí kua'an ra ñoo nákaa yati ñoo kuiin ra ña'a kasá'an na. ⁹ Dá n̄i kaa ñá'a Samaria ñoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a xika mií ní, ta Israel xaan, takuií ko'o ní noo yú'u, chí iin ña Samaria va kúu yu'u? Ta ko né'e tá'an va'a ta'on ndo'ó, na Israel xaan, xí'ín ndu'u, na kuendá Samaria yó'o.

¹⁰ Dá n̄i kaa na xí'án:

—Tá ná kandāa inon sa'á ña va'a kóni Ndios kee na xí'ón, ta ná kandāa ta'ani inon ndá yoo kúu na

xík̄a takuǐ́ ko'lo na noṓon, dá kían kaka di'a yo'ó takuǐ́ ko'ón noṓ yú'u, ta ko'in kǐ'oi takuǐ́, kirá kǐ'o ña kataki chíchón.

¹¹ Dá nǐ kaaṓan xǐ'ín ná:

—Tatá, ni iin ta'on ña'a ko né'e ní taó ní takuǐ́, ta konó nda'lo pozo yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndeí ko'ón ní kǐ'in ní takuǐ́, kirá kǐ'o ña kataki chíchí ñoó? ¹² Ta, ¿á ndáya'i cháá ka mií ní o duú Jacob, na kúu na sá'ano ve'e ndu? Dá chí noón vá nǐ kava'a pozo yó'o, ta takuǐ́ kána yó'o sa xǐ'i mií ná, xǐ'ín de'e na xǐ'ín kítǐ nǐ sa ndaka na.

¹³ Dá nǐ kaa na xǐ'án:

—Ndi ndáa mií vá ñayuu xǐ'i takuǐ́ ñó'o ini pozo yó'o, noón kúu na nandió kuéi tuku na ichǐ ini na.

¹⁴ Tído ñayuu ná ko'o takuǐ́, kirá kǐ'o yu'u noṓ ná, ni iin kuú ka o nandió kuéi na ichǐ ini na. Chí takuǐ́ kǐ'o yu'u ko'lo na, kiróón kakuu takuǐ́ kana ndita ini na, ta kǐ'o ra ña kataki chíchí ná.

¹⁵ Dá nǐ kaaṓan xǐ'ín ná:

—Tatá, tei ní takuǐ́ ká'aṓan ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kían ná dá'a ka ni nandió kooi ichǐ ini, ta ná dá'a ka ni kixii kǐ'in takuǐ́ nda yó'o.

¹⁶ Dá nǐ kaa na xǐ'án:

—Kua'án kuakón yíion, dá kasaaon.

¹⁷ Dá nǐ kaaṓan xǐ'ín ná:

—Ko ta'ón yǐi yu'u.

Dá nǐ kaa na xǐ'án:

—Ndaa va ká'on ña koó yíion, ¹⁸ dá chí o duú ta'ón yíion kúu taá ió xǐ'ón viti, va'ará sa o'on nǐ sa kuu yíion. Sa'á ñoó ndani ña ndaa va ká'on.

¹⁹ Dá nǐ kaaṓan xǐ'ín ná:

—Tatá, kándaṓ ini ña kúu ní iin profeta. ²⁰ Tído dinǐ yúku yó'o va nǐ sa ndaño'lo na sá'ano ve'e

ndu'u Ndios, tído ndo'ó, na Israel, kaá ndo ña ñoo Jerusalén va kúú noo kánian kandaño'o yó na.

21 Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Naná, kandísa ña ko'in ka'in xí'ón viti, dá chi vei kuu ña ni din̄i yúku yó'o, ni ñoo Jerusalén ko kánian ko'on ndo, dá kandaño'o ndó tatá Ndios.

22 Ta ndo'ó, ndáño'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'á vá ndu'u ndá yoo kúú Ndios ndáño'o ndu, dá chi tein na ve'e ndu'u, na Israel, vei na dákaki ñaá. 23 Tído sa kua'an kasandaá vá hora, ta viti sa n̄i kasandaáan, chi na kandaño'o ndisa Ndios kakuu na kandaño'o ñaá xí'ín ndée Espiritu ī, ta kandaño'o ndisa ñaá ná tát'on k̄i'o kóni mií Ndios, dá chi k̄i'o dión kóni mií tatá Ndios ña kandaño'o ñaá ná. 24 Chi Espiritu vá kúú Ndios. Sa'á ñoo na ka'án kandaño'o ñaá, kánian kandaño'o ñaá ná xí'ín ndée Espiritu ī, ta kánian kandaño'o ndisa ñaá ná tát'on k̄i'o kóni mií Ndios.

25 Dá n̄i kaaan xí'ín ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña kasaa na kakuu Mesías, na kakuu Cristo, na dákaki ñaá. Sa'á ñoo nda ná kasaa mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaá ña ká'an ní sa'a.

26 Dá n̄i kaa na xí'án:

—Ñaá kúú yu'u, na ká'an xí'ón.

27 Ta mií dáá ñoo n̄i nandió kuéi ta xionoo xí'ín ná n̄i nasaa ra, ta kúú n̄i naá ini ra sa'á ña ndát'ón ná xí'ín ñá'a ñoo. Tído ni iin tó'ón rá ko ní ndát'ón: “¿Ndí k̄ián ndát'ón ní xí'ín ñá'a xaan?” o “¿Ndiva'a ndát'ón ní xí'án?”

28 Dá n̄i dankoo ñá'a ñoo yoo takuiian, dá n̄i nandió kooán kua'an nó'an ñoo ñoo. Tá n̄i nasáaan, dá n̄i kaaan xí'ín ñayuu ñoo:

29 —Nakíj ndo kande'é ndó, chí nị kasáa iin taa, ta nị ka'an ndaa ra sa'a ndidaá ña nị keei. Ndá ndi kuu kúú ná Cristo, na dákaki ñaa.

30 Dá nị kankuei ñayuu ñoó kua'an na kande'é ná noo ío Jesús.

31 Ta mií hora daá ñoó nị seí nda'í ta xionoo xí'ín ná noo ná, chí kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

32 Dá nị kaa na xí'ín rá:

—Ío iin ka ña'a ko'on yu'u kasá'in, tído ko ná'á ta'on ndó ndí kían kían.

33 Dá nị kasá'á ndato'on tá'an mií ta xionoo xí'ín ná ñoó, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo nị kii nị ne'e ña'a kasá'an na, sa'á ñoó ká'an na dión?

34 Dá nị kaa na xí'ín rá:

—Ña'a kasá'in kúú ña kéei ña kóni mií na nị tanda'á yu'u veii, ta dáxinkooi choon nị xí'o na nooí keei. 35 ¿Á ko ká'an ndo ña kámani komi yoo, dá kasandaá kuu dákée yó? Tído ká'an yu'u xí'ín ndó ña dákáka noo ndo kande'é ndó noo ña nị xiti na, dá chí sa nị ichi vaan, sa nị kuu va dákée yóan.

36 Dá chí na dákée natiin na ya'í na, ta ña dákée na kúú ñayuu natiin ña kataki chíchí ná. Dión, dá kadij nduú ini na nị xiti xí'ín na nị dákée. 37 Ta ndaa va ká'an ñayuu tá ká'an na di'a: “Iin na kúú na xíti, ta iin ka na kúú na dákée.” 38 Ta yu'u kúú na tanda'á ndo'ó ko'on ndo dákée ndó noo ko ní xíti ndó, chí dao ka va na nị xiti, ta ndo'ó kúú na keva'a noo nị ndo'o dao ka na nị xiti na —kaá na.

39 Ta kúú kuá'á nda'o ñayuu ndéi chí kuendá Samaria ñoó nị kandísa na Jesús sa'á ña nị ka'an

ñá'a ñoo sa'a ná, dá chi kaáan: “N*í* ka'an ndaa taa ñoo xí'ín yu'u sa'a ndidaá ñá'a ni keei.”

40 Dá ni kasáa na Samaria ñoo noo nákaa Jesús, dá ni sei nda'í na noo ná ña ná kandoo tóo na xí'ín ná ñoo ñoo. Dá ni kandoo na ni sa io na xí'ín ná uu kuu. 41 Ta kuá'á nda'o ñayuu ni kandísa ñáa sa'á to'on ni ka'an na xí'ín ná, 42 dá ni kaa na xí'ín ñá'a ñoo:

—Ko kandísa ka ndu viti sava'a sa'á ña ni ka'on xí'ín ndú, dá chi viti sa ni seído'o ndu to'on ka'an mií ná. Ta ni kandaa ini ndu ña miían ndaa kuiti kúu ná Cristo, na dáka*ki* ñáa.

*Dí'a n*i* kuu tá n*i* nduva'a Jesús de'e iin ta kéchóon noo rey*

43 Tá ni ya'a uu kuu, dá ni kee na kua'an na chi kuenda Galilea di'a. 44 Ta ni xi'o Jesús kuenda ña ni iin tó'on ta'on profeta ko nátiin ñaño'ó noo na ñoo mií ná. 45 Tído tá ni saa na kuenda Galilea, ni natiin va'a ñáa na ndéi ñoo, dá chi ni xini xí'ín noo ná ña ná'ano ni kee na ñoo Jerusalén tein viko pascua ñoo, dá chi ni sa ño'o ta'ani na ñoo. 46 Dá ni nandió koo tuku Jesús ni nasáa na ñoo Caná, ña nákaa kuenda Galilea noo ni ndee na taku*í* ñoo vino.

Ta chi ñoo Capernaum ñoo ió iin ta kéchóon noo rey, ta kú'u iin de'e ra. 47 Tá ni ni'i tó'on ra ña sa ni ndusáa Jesús ió na Galilea, ni ndee na kuenda Judea, dá ni sa'an ra ni sei nda'í ra noo ná ña ná ko'on na ve'e ra, ta ná nduva'a na de'e ra, dá chi sa ioan kuu xi. 48 Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná o koní xí'ín noo ndo ña ná'ano xí'ín ña ndato kée yu'u, dá kian o kandísa ta'on ndó yu'u.

49 Dá ni kaa taa ñoo xí'ín ná:

—Tatá, ná ko'ò viti kò ñá'a kuu de'i.

⁵⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'án nó'on, chì sà nì nduṽa'a va de'ón.

Ta kúú nì kándisa va taa ñóó to'on nì ka'an Jesús. Sa'á ñóó nì nandió koo ra kua'an nó'ò rá. ⁵¹ Tá sà kua'an xino rā noo ín ve'e ra, dá nì kii tã kéchóon noo rá nì nì'i ñáá rá. Dá nì kaa rā xí'ín rá:

—Takí iì vá de'e ní, sà nì nduṽa'a va xi.

⁵² Dá nì ndato'ón ñáá rá to'on ndá hora nì ndikò'on ini xì. Dá nì kaa tã kéchóon ñóó xí'ín rá:

—Táto'on kã iin sà'ini koni, dá nì ya'a ñã dáã xí.

⁵³ Dá nì ndisáã ini tatá xì ñã mií hora daá ñóó nì ka'an Jesús xí'ín rá: “Sà nì nduṽa'a de'ón.” Ta nì kándisa rá Jesús, xí'ín ndidaá nã ve'e ra.

⁵⁴ Ta ñã yó'o kúú ñã ká'ano kúú uṽ nì kee Jesús chí kuendá Galilea tá nì ndee na chí kuendá Judea di'a.

5

Dì'a nì kuu tá nì nduṽa'a Jesús iin taa kò kuú kaka ió ñoo Betesda

¹ Nì ndi'i, dá nì kasandaá koo iin víkò ká'ano noó na Israel. Dá nì kee Jesús kòkaa na kua'an nã ñoo Jerusalén. ² Ta ñoo Jerusalén ñóó nákaa iin xían noo naní yé'é léko, ta yati ñóó nákaa iin pila ká'ano noo ñó'o takuìi, ta naníán Betesda xí'ín yú'u hebreo, ta ndíta o'on ve'e xí'o kátì yú'án. ³ Ta ini ve'e kátì ñóó ndéi kuá'á nda'o nã kú'u, dao na kò túu noo, dao kã nã léngò sa'a, dao kã nã nì natii sa'a. Ta ndéi na ndátì na nakandá noó takuìi ñóó. ⁴ Dá chì ndá ndi kúu náxino iin ángel dákandá nã noó takuìi ñóó, ta nã mií noó kasaa dáketa mií tá kandá takuìi ñóó, ta kúú nduṽa'a va na noo ndi ndáa mií vá kue'e ndó'o

na. ⁵ Ta ñoó kándu'u iin taa, ta sa io oko sa'on oni kua kú'u ra.

⁶ Dá nì xini Jesús kándu'u taa yó'o. Tá nì kandaa ini na ña sa na'á nda'o kú'u ra, dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Á kónon nduva'ón?

⁷ Dá nì kaa ra:

—Dión kónij, tatá, tído ko ín nì'í dáketa ñaa ini takují káa mií hora kanda ra. Ta iin iin ta'ándá ká'ín ko'ín dáketai mií, sa kasaa iin ka na keta na.

⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuiin ndichi viti. Ta naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án.

⁹ Ta kúú viti'ón di'a nì nduva'a taa ñoó. Ta kúú nì naki'in ra ña'a kándí'i ra né'e ra kua'an ra. Ta mií kuú dáá ñoó kúú kuú nani'i ndée na Israel.

¹⁰ Dá nì kaa ta sa'ándá choon noó na Israel xí'ín ta nì nduva'a ñoó:

—Kuú nani'i ndée yo kíán viti. Sa'á ñoó ko kánian kane'ón ña'a nì sa ndí'ón xaan.

¹¹ Dá nì kaa taa ñoó xí'ín rá:

—Míí na nì nduva'a ñaa nì ka'an xí'ín: “Naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án”, kaá na xí'ín.

¹² Dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndá yoo nì ka'an xí'ón: “Naki'in ña'a kándí'ón xaan kane'ón kua'án”?

¹³ Tído ko ná'á ta'on ta nì sa kú'u ñoó ndá yoo nì nduva'a ñaa, dá chì nì kexoo va Jesús kua'an na, ta nì ndu'u na tein ñayuu kuá'a ndéi ñoó.

¹⁴ Tá nì ndi'i, dá nì nani'i ñaa Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó. Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kana'ón ña sa nì nduva'a voon viti, tído o sa kóo ka inon ya'ón keeón kuachi, dá ná dá'a ni kixi iin ka tandó'ó ká'ano cháá ka noon.

15 Dá n̄i kee t̄a n̄i nduᵛa'a ñoo kua'an ra. Dá n̄i k̄ast̄o'on ra x̄í'ín t̄a né'e choon noó na Israel ñ̄a Jesús kúu na n̄i nduᵛa'a ñ̄aá. 16 Sa'á ñoo n̄i k̄asá'á t̄a né'e choon ñoo k̄endava'a rá x̄í'ín Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'ání ñ̄aá rá, dá ch̄i n̄i kee na choon yó'o tein kuᵛ n̄ani'i ndée na ñoo Israel. 17 Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Daá kéchóon va tatá yu'u Ndios, ta kéchóon ta'ani yu'u viti.

18 Ta sa'á ñ̄a n̄i ka'an na dión, sa'á ñoo ví'í k̄a ví n̄i k̄asá'á ndúkú t̄a ñoo ndi kee ra ka'ání ñ̄aá rá, dá ch̄i o duú iin tó'ón ni kuᵛ n̄ani'i ndée na Israel yá'a na, ch̄i di'a kaá ta'ani na ñ̄a mií Ndios kúu tatá na, ta sa'á ñ̄a ká'an na dión, sa'á ñoo ndée na mií ná ñ̄a iin tó'ón kúu ná x̄í'ín Ndios.

Kást̄o'on Jesús x̄í'ín ñ̄ayuu ñ̄a kómí ná choon, ch̄i kúu ná de'e mií Ndios

19 Sa'á ñoo n̄i kaa Jesús di'a x̄í'ín t̄a ñoo:

—Miían ndaá ná ka'ín x̄í'ín ndó ñ̄a k̄o k̄ee mií ta'on na kúu de'e Ndios iin rá iin ñ̄a'a, ch̄i k̄ee na ndidaá ñ̄a xiní na k̄ee tatá na, dá ch̄i ndidaá ñ̄a'a k̄ee tatá na, k̄i'o dión ta'ani k̄ee de'e na. 20 Ch̄i kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'á de'e na, ta ná'a na ndidaá tá'an va ñ̄a'a k̄ee na noó de'e na. Sa'á ñoo ná'ano cháá k̄a ñ̄a'a koni ndo kee de'e Ndios o duú ñ̄a n̄i kee na viti, dá naá nda'o iní ndo kee na. 21 Dá ch̄i t̄át̄o'on k̄i'o ndáne'e tatá Ndios na n̄i xi'i, ta x̄í'o na ñ̄a katak̄i na, dión ta'ani k̄ee de'e na, dá ch̄i x̄í'o ta'ani na ñ̄a katak̄i ndi ndáa mií vá ñ̄ayuu ká'an mií ná. 22 Dá ch̄i k̄o k̄éyiko ta'on Ndios sa'a ni iin tó'ón ñ̄ayuu, ndaá noó de'e va na n̄i xi'o na choon, dá keyíko na sa'a ná, 23 dá kían ná koo ñ̄añó'ó ndidaá tá'an ñ̄ayuu noó de'e Ndios, t̄át̄o'on k̄i'o ió ñ̄añó'ó

ná noo mií tatá Ndios. Dá ch̄i na koó ñaño'ó noo de'e Ndios, ni tatá Ndios, na ni tanda'á ñaá ni kasáa na, koó ñaño'ó ná noo.

²⁴ Ta miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndáa na seídó'o to'on ká'in, ta kándeé ini na tatá Ndios, na ni tanda'á yu'u ni kasáai, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ña chiya'i na sa'á kuachi kée na, ch̄i ni taó ñaá Ndios noó ña kánian kuu na, ta ni x̄i'o na ña kataki chíchí ná. ²⁵ Miían ndaa ká'in xí'in ndó ña vei kuu, ta kuu víti kíán ña kueídó'o na kúu ndii ña ka'an de'e Ndios. Ta na kandísa noo ka'an na, noón kúu na kataki. ²⁶ Dá ch̄i táto'on k̄i'o xí'o Ndios ña kataki ñayuu, k̄i'o dión ta'ani ni x̄i'o na choon noo ndá'a de'e na ña kee ta'ani na dión xí'in ñayuu. ²⁷ Ta ni x̄i'o ta'ani na choon noo de'e na ña keyíko na sa'a ndidaá ñayuu sa'á ña kúu ná na ni nduu ta ñayuu yó'o. ²⁸ Ta o sa naá téi ini ndo sa'á ña ká'in xí'in ndó, dá ch̄i vei kuu ña kueídó'o ndidaá na ni nduxi to'on ka'an na, ²⁹ ta nataki ñayuu ni kee ña va'a, ta natiin na ña kataki chíchí ná. Tído na ni kee ña kini, noón kúu na nataki natiin ña ko'on na ndo'o naní níó ná.

K̄i'o di'a kándaq ini yo ña Jesús kúu de'e Ndios

³⁰ Ta ko kée mií ta'on yu'u ni iin tó'ón ña'a. Ch̄i táto'on k̄i'o káa choon ni sa'anda mií tatái nooí, k̄i'o dión keyíkoj iin rá iin ña'a, ta keyíko ndaa sa'a iin rá iin ña'a, dá ch̄i ko ndúkú ta'on yu'u kee ña kóni mií, di'a ndúkú yu'u kee ña kóni tatái, na ni tanda'á yu'u vei. ³¹ Dá ch̄i tá ná k̄i'o yu'u kuendá sa'a mií, dá kíán kaa ndo ña ko ndáa ta'on kíán ká'in. ³² Iin ka va na kúu na xí'o kuendá sa'á yu'u. Ta ná'a yu'u ña kuendá xí'o na sa'í kíán ña ndaa.

³³ Ta ndo'ó n̄i tanda'á ndó dao t̄aa n̄i sa'an r̄a noo Juan, ta noón kúú n̄a n̄i x̄i'o ndaa kuendá noo rá.

³⁴ Tído yu'u, k̄o x̄inñó'ó ta'on yu'u ñ̄a k̄i'o iin k̄a ñ̄ayuu kuendá sa'í. N̄i ka'in x̄i'ín ndó sa'á ñ̄a yó'o, dá koni ndo k̄aki ndó. ³⁵ Miían ndaa n̄i sa kuu Juan tát̄o'on iin ít̄i k̄éi, ta sa datóon n̄a noo ndo, ta n̄i nata'an va'a ini ndo n̄i n̄atiin va'a ndó to'on ndato n̄i ka'an n̄a cháá tiempo.

³⁶ Ta ió iin k̄a ñ̄a'a, ñ̄a k̄i'an x̄i'o va'a cháá k̄a ví kuendá sa'á yu'u o duú kuendá n̄i x̄i'o Juan. Dá ch̄i ndidaá choon n̄i x̄i'o tatái nooí keei, ndidaá ñ̄a yó'o k̄i'an k̄éi, ta miían x̄i'o kuendá sa'í ñ̄a miían ndaa kuiti tatái Ndios n̄i tanda'á yu'u veii. ³⁷ Ta mií ta'ani tatái, n̄a n̄i tanda'á ñ̄aá veii, x̄i'o ta'ani na kuendá sa'í. Ta ni iin kuu t̄a'ón k̄o ní seídó'o ndó noo ká'an n̄a, ta ni k̄o ní x̄iní ndo ndi káa na, ³⁸ ta ni to'on n̄a k̄o kómí ndó ini ní'o ndo, dá ch̄i k̄o kándéé iní ndo n̄a n̄i tanda'á yu'u veii. ³⁹ Ta ndo'ó dákuá'a tuti īi Ndios, dá ch̄i ká'an ndó ñ̄a ñ̄oó nani'i ndo ñ̄a kataki chíchí ndó. Ta mií tuti ñ̄oó x̄i'o ndaa kuendá sa'a yú'u, ⁴⁰ tído k̄o kóni ta'on ndó kii ndó nooí, dá ni'i ndo ñ̄a kataki chíchí ndó.

⁴¹ K̄o ndúkú ta'on yu'u natiin ñ̄añó'ó noo t̄aa ñ̄ayuu yó'o. ⁴² Tído ná'á vái ndi ndaa ní'o iin rá iin ndó, sa'á ñ̄oó kándaá iniñ̄ ñ̄a k̄o kóni ta'on ndó Ndios. ⁴³ Yu'u kúú n̄a veii x̄i'ín choon n̄i sa'anda mií tatái Ndios nooí, tído k̄o kóni ndo natiin ndó yu'u. Tído tá ná kasaa iin k̄a t̄aa ka'an sa'a mií rá, ta kúú kaon va natiin va'a va ndó r̄a. ⁴⁴ ¿Ndi koo ví, dá kasandaá ndo kandísa ndó ñ̄a ndaa, ch̄i daá kuiti ndúkú ndó ñ̄a chindaya'i tá'an mií ndó, ta k̄o ndúkú ndó ñ̄a chindaya'i ñ̄aá n̄a kúú iin tó'ón din̄i mií Ndios? ⁴⁵ Ta ná dá'a ni ka'an ndó ñ̄a ka'an kuachi yu'u sa'a ndo'ó noo Ndios. Mií Moisés,

tá'an nā kándéé téi iní ndo, noón kúú nā ká'an kuachi sa'a ndo. ⁴⁶ Dá chi tá miían ndaa nī kándísa ndó ña nī ka'an Moisés, dá kían kándísa ta'ani ndó ña ká'an yu'u xí'ín ndó viti, dá chi sa'a yú'u va nī taa Moisés. ⁴⁷ Tído, tá kō kándísa ndó ña nī taa na sa'í, ¿ndi koo, dá kandísa ndó to'on ká'an yu'u, tá dáá?

6

Kua'á nda'o ñayuu nī xī'o Jesús ña'a nī sasá'an na

¹ Tá nī ndi'i, dá nī kee Jesús kua'an nā iin ká xoo taño'o naní Galilea. Ta naní ta'ani ra Tiberias. ² Ta kúú kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'an nā, chi nī xini nā nī kee Jesús ña'a ndato nī nduva'a na nā kú'u. ³ Dá nī kaa Jesús dinī iin yúku ín ñoó. Dá nī sa koo na ñoó xí'ín taa xionoo xí'ín ná. ⁴ Ta kúú sa nī kuyati va víko pascua, ña kéká'ano nā Israel.

⁵ Tá nī ndane'e noo Jesús, kúú nī xini nā ña kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaá vei na, dá nī kaa nā xí'ín Felipe:

—¿Ndeí ko'o kuiiá ña'a kasá'an ñayuu kua'a yó'o viti?

⁶ Míían nī ka'an va na dión, dá ná kande'á ndi kaa Felipe ñoó. Tído sa ná'á vá míi ná ndí kían kee na, dá kasá'an ñayuu ñoó. ⁷ Dá nī kaa Felipe:

—Ni di'ón ní'i ñayuu kéchón na uu ciento kuú o kétaan kuiin yó pan, dá ní'i ná lú'u lú'an keí ná.

⁸ Dá nī kaa iin ká taa xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra naní Andrés, ta kúú ñani Simón Pedro:

⁹ —Yó'o ín iin tayíí ló'o, ta né'e xi o'on pan cebada, ta né'e xi uu tīyaká. Tído ni ña'a kō kúú vá ña yó'o noo ñayuu kua'a vei káa.

¹⁰ Dá nī kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu kuá'a káa ña ná kande na —kaá na.

Dá nì sa ndei na ndéi na noo itá ñoo, chi káa nda'a vaan. Ta taa ñoo kúú tátò'on o'on mìl. ¹¹ Dá nì tiin Jesús pan ñoo. Dá tá nì ndi'i nì nakì'o na ndivé'e noo Ndios, dá nì xì'o naan noó ta xíonoo xí'ín ná. Dá nì sa'an ra nì dasá ráan noó ñayuu kuá'a ñoo. Ta kúú dión ta'ani nì kee na xí'ín tìyaká ñoo. Ta nì xì'o ra rì tátò'on nì xika iin rá iin na.

¹² Dá tá nì ndinoo va'a ini ñayuu ñoo nì sasá'an na, dá nì kaa Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ñoo:

—Nditútí ndó ndidaá yúchi ña nì kandoo xaan, dá ná o túú oaan —kaá na.

¹³ Dá nì nditútí ta xíonoo xí'ín ná ñoo ndidaá ña nì kandoo ñoo. Ta nì dakútí rá uxì uú tìyika xí'ín yúchi ña nì sa kuu ndin o'on pan ñoo.

¹⁴ Tá nì xini ñayuu ñoo kì'o dión ví ká'ano ña'a nì kee Jesús, dá nì kaa na:

—Mílan ndaa kuiti na yó'o kúú profeta, na nì kaa Ndios tanda'á ná kasaa ñayúú yó'o.

¹⁵ Tído nì kandaá va ini Jesús ña vei ñayuu ñoo kendúsa na xí'ín ná kandaka ñaá ná ko'on na kakuu na rey noo ná. Sa'á ñoo nì taó xoo na míí ná kua'an na dinì yúku ñoo.

Dì'a nì kuu tá nì xika Jesús noó takuú

¹⁶ Dá tá nì kuaá kuu dáá ñoo, dá nì naxino míí taa xíonoo xí'ín ná noo nákaa taño'o ñoo. ¹⁷ Dá nì kaa ra ini barco, dá nì kee ra kua'an ra noó taño'o, dá saá ra ñoo Capernaum. Kúú sa nì kuaá vá, ta ko ñá'a ij va nandió koo Jesús kasaa na. ¹⁸ Ta sa'á ña nì kasá'á kána tachì déen, sa'á ñoo nì'i nda'o nì kasá'á kandá noó taño'o ñoo. ¹⁹ Ta nda sa o'on o iño káa va kilómetro dákáka ra barco ñoo kua'an ra, dá nì xini

ra xíka Jesús vei na noó taño'o ñoó, ta sa kúyati na vei na noó kua'an barco ñoó. Ta kúú n̄i yu'ú nda'o ra. ²⁰ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Mií vá yu'u kúúí. Ná dá'a ni yu'ú ndo.

²¹ Ta kúú n̄i nātiin va'a ñaá rá ini barco ñoó. Ta kúú viti'ón di'a n̄i kasandaá na yu'u taño'o noó kua'an na ñoó.

Nándukú ñayuu Jesús

²² Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, sa ná'á vá ñayuu n̄i kandoo ndéi iin ka xoo taño'o ñoó ña iin tó'ón vá n̄i sa kuu barco n̄i kixi Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Tído ná'á ta'ani na ña ko kuá'an nó'o ná xí'ín ta xionoo xí'ín ná, ch̄i kua'an nó'o mií vá rá, sa'á ñoó n̄i kandoo ñayuu ñoó ndáti na Jesús. ²³ Ta dao barco n̄i kii ñoo Tiberias n̄i sa kuita tóo ró yati noó n̄i xi'o Jesús pan n̄i seí ñayuu kuá'a ñoó tá n̄i ndi'i n̄i naki'o na ndiv'e noo Ndios. ²⁴ Dá tá n̄i kandaá ini ñayuu kuá'a ñoó ña koó ka Jesús nákaa ñoó, n̄i ta xionoo xí'ín ná, dá n̄i kaa na ini barco ñoó. Dá n̄i kee na kua'an na ñoo Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña mií ná kúú pan n̄i xi'o Ndios keí yó, dá kataki chíchí yó

²⁵ Dá tá n̄i naní'i ná Jesús iin ka xoo taño'o ñoó, dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—¿Maestro, ndá oon n̄i kasáa ní yó'o?

²⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ndisa ná ka'in xí'ín ndó ña ko nándukú ta'on ndó yu'u sa'á ña n̄i kandaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano n̄i keei. Di'a nándukú ndó yu'u sa'á ña n̄i xi'oi pan n̄i seí ndo, dá n̄i ndinoo ini ndo. ²⁷ Ná dá'a ni kechón ndó sa'a pan, ña túú.

Di'a kechóon ndó sa'a pan kọ túú, tá'an ña xí'o ña kataki chíchí ndó. Ta na ñi nduu ta ñayuu yó'o kúú na kị'o pan yó'o kei ndo, dá chi na yó'o kúú na ñi daná'a tatá Ndios.

²⁸ Dá ñi kaa ñayuu ñoó:

—¿Ndí kían kánian kee ndu, dá katì'a ndu kee ndu ña kóni Ndios?

²⁹ Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—Ña kóni Ndios kee ndó kían kandeé iní ndo na ñi tanda'á ná ñi kasáa ío xí'ín ndó.

³⁰ Dá ñi kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kían kúú ña'a ká'ano kee mií ní noo ndu'u, dá ná kóni ndu, dá ná kandisa ndu'u ña ñi tanda'á Ndios mií ní ñi kasáa ní? ¿Ndí kían kee ní?

³¹ Chi ñi seí na sá'ano ve'e ndu maná, ña kúú pan ñi kii induú, tá sa xionoo na yukú ichí ñoó. Chi di'a kaá tuti ñi Ndios: “Ñi xí'o Moisés pan ñi kii induú ñi seí na.”

³² Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó, o duú ta'ón Moisés ní xí'o pan ñi kii induú ñi seí ñayuu ñoó. Mií vá tatá yu'u kúú na xí'o ña kúú pan ndisa ñi kii induú. ³³ Chi pan xí'o Ndios, ñoó kúú na ñi noo ñi kii induú, ta xí'o na ña kataki chíchí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

³⁴ Dá ñi kaa na xí'ín Jesús:

—Maestro, ndidaá kuú tei ní pan ñoó ná kei ndu'u.

³⁵ Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—Yu'u kúú pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Sa'á ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu ná kii noo yú'u, ta ndiko na yu'u, ni iin kuú ta'ón o kuíko na. Ta ndi ndáa mií na ná kandeé iní yu'u, ni iin kuú ta'ón o íchi ini na.

³⁶ Tído s̄a daá n̄i ka'an vai x̄í'ín ndó ñ̄a va'ará n̄i x̄ini ndo ñ̄a ná'ano kée yu'u, tído ko kándisa ta'on ñ̄aá ndó. ³⁷ Ta ndidaá ñ̄ayuu tei tatá'i nooí, miían ndaa kii na ndiko na yu'u. Ta na kii noo yú'u, o dánkoo xoo ta'an vei na. ³⁸ Dá ch̄i n̄i noo yu'u n̄i kii induú, ta ko véi ta'on yu'u keei ñ̄a kóni miíi, di'a vei yu'u keei ñ̄a kóni na n̄i t̄anda'á yu'u veii. ³⁹ Kóni tatá yō Ndios, na n̄i t̄anda'á yu'u veii, ñ̄a kían ná dá'a ni ndañó'ó ni iin tó'ón ñ̄ayuu n̄i x̄i'o na nooí. Di'a kóni na ñ̄a dánátaki yu'u ñ̄ayuu yó'o tá ná kasandaá kuu noo ndí'i. ⁴⁰ Ta ñ̄a kóni na n̄i t̄anda'á yu'u veii kíán ñ̄a ndi ndaa mií vá ñ̄ayuu vei noo de'e na, ta kándée iní ñ̄aá ná, dá kían ni'i ná ñ̄a kataki chíchí ná. Ta noón kúu na dánátaki yu'u tá ná kasandaá kuu noo ndí'i —kaá na.

⁴¹ Dá n̄i kasá'á na Israel ñ̄oó ndátó'ón kayá ná ká'an na sa'a Jesús, dá ch̄i n̄i kaa Jesús ñ̄a mií ná kúu pan n̄i kii induú, ⁴² ta kaá na:

—¿Á o duú de'e José va kúu Jesús káa, ch̄i ná'á vá yó tatá ra x̄í'ín naná ra? Sa'á ñ̄oó, ¿ndiva'a ká'an ra ñ̄a n̄i noo ra n̄i kii ra induú?

⁴³ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín ná:

—O s̄a ndátó'ón kayá ndo sa'í. ⁴⁴ Ni ko iin ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u x̄ían nani ná o dáka'an tatá Ndios, na n̄i t̄anda'á yu'u veii, níó ná. Ta na yó'o kúu na dánátaki yu'u tein kuu noo ndí'i. ⁴⁵ Dá ch̄i di'a kua'an to'on n̄i taa profeta noo tuti iñ Ndios: “Ta noo ndidaá ñ̄ayuu dána'a Ndios”, kaáan. Sa'á ñ̄oó ndi ndaa mií na n̄i seídó'o noo ká'an tatá Ndios, ta n̄i nañiin na to'on na, noón kúu na kii noo yú'u, ta ndiko na yu'u. ⁴⁶ Ta ni iin tó'ón ñ̄ayuu ko ñ̄a'a koni x̄í'ín noo ná tatá Ndios, s̄ava'a iin tó'ón na n̄i kii noo mií tatá Ndios, noón kúu na

na'á ndi káa na. ⁴⁷ Sa'á ñoó miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa miíó na kandeé iní yu'u, noón kúú na ñi'í ña kataki chíchí ná. ⁴⁸ Yu'u kúú pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu. ⁴⁹ Miían ndaa ñi seí na sá'ano ve'e ndó maná noó ñi sa xionoo na yukú ichí ñoó, tído ndidaá vá ná ñi xi'i. ⁵⁰ Tído pan, ña ká'in sa'a yó'o, kían ñi noo ñi kii induú. Ta ndi ndáa mií vá ñayuu ná keí ñá, ni iin kuú ta'ón o kuú na. ⁵¹ Ta yu'u kúú pan ñi noo ñi kii induú, ña xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Ta ndi ndáa mií ñayuu ná keí pan yó'o, koni na kataki chíchí ná. Ta pan, ña k'i'o yu'u, kúú koñoi. Ta ko'in dokoí ña sa'á na ndéi ñayuú yó'o, dá koni na kataki chíchí ná —kaá Jesús.

⁵² Ta sa'á ña ñi ka'an na dión, sa'á ñoó ñi kasá'á na Israel ñoó ndátó'ón kuáchi na tein mií ná ñoó, ta kaá na:

—¿Ndi kee ta káa k'i'o ra koño ra keí yó?

⁵³ Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná o keí ndo koño na ñi nduu ta ñayuu yó'o, ta ná o kó'o ndó ñi ná, dá kían o koní ta'on ndó ñi'í ndo ña kataki chíchí ndó. ⁵⁴ Tído na ñi kándia ñi seí koñoi, ta ñi xi'i na ñi yú'u, noón kúú na ñi'í ña kataki chíchí ná. Ta noón ta'ani kúú na dánátaki yu'u tá ná kasandaá kuú noó ndí'i. ⁵⁵ Dá chi koño yu'u kúú koño ndisa, ña kían kasá'an ñayuu, ta ñi yú'u kúú ndúta ndisa ko'o na. ⁵⁶ Sa'á ñoó ndi ndáa na seí koño yu'u, ta xi'i na ñi yú'u, noón kúú na ió xí'ín yu'u, ta iói xí'ín ná. ⁵⁷ Tatá Ndios takí kúú na ñi tanda'a yu'u veii, ta xí'o na ña kataki yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani, na seí koñoi, noón kúú na kataki ta'ani na kee yu'u. ⁵⁸ Ta yu'u kúú pan ñi noo ñi kii induú. Ta ko kúú ta'on yu'u tátó'on k'i'o kúú maná ñi seí na sá'ano ve'e

ndó, chì nì xi'i va na va'ará nì seí nà ñá. Tído nà keí pan, ñá kúú koño yu'u, noón kúú nà koni katakì chíchí —kaá nà.

⁵⁹ Ta ñá yó'o nì daná'a nà ini ve'e noo náta nà Israel ñoo Capernaum.

Nákoni Pedro ña kómí Jesús to'on, ña xí'o ña katakì chíchí yó

⁶⁰ Tá nì seídó'o taa xíonoo xí'ín ná to'on yó'o, kúú kuá'á nda'o ra nì kaa di'a:

—Kuáchi nda'o ká'an nà. ¿Ndá yoo kandía natiin ña ká'an nà?

⁶¹ Tá nì kanda ini Jesús ña ndátó'ón kuáchi ta xíonoo xí'ín ná sa'á to'on nì ka'an nà, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—¿Á nì tar'u'u ini ndo nì kee to'on nì ka'in? ⁶² ¿Á dión ii nakani kuáchi ini ndo tá ná koni ndo nandió koo nà nì nduu taa ñayuu yó'o nana na no'o nà noo nì sa io nà induú? ⁶³ Espíritu ii Ndios kúú nà xí'o ña katakì chíchí ndó, ta yíkí koño ndo ko ta'ón ña'a chindeéán ndo, dá ni'i ndo ña katakì chíchí ndó. Chì to'on nì ka'an yu'u xí'ín ndó nì kii ñaxintóni Espíritu ii Ndios, ta xí'oan ña katakì chíchí ndó.

⁶⁴ Tído ió dao ndó ko kándisa ñaá —kaá nà.

Dá chì ndá mií sa'a va ná'á Jesús ndá yoo ko kándisa ñaá, ta ndá yoo kakuu taa naki'o ñaá noo ndá'a ta xiní u'u ñaá. ⁶⁵ Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Sa nì ka'an vai xí'ín ndó ña ko ín ta'on kuu kii mií ndiko nà yu'u xian nani ná o dáka'an tatá Ndios níó ná kii na —kaá nà.

⁶⁶ Ta ndá kuu nì ka'an nà dión, kuá'á nda'o ta sa xíonoo xí'ín ná nì dankoo ñaá, ta ko ní sá xíonoo ká ra xí'ín ná. ⁶⁷ Nì ndi'i, dá nì kaa Jesús xí'ín ndin uxí uú taa xíonoo xí'ín ná ñoó:

—¿Ta ndo'ó viti? ¿Á dánkoo ta'ani ndó yu'u, ká'an ndó?

⁶⁸ Dá n̄i kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Sato'o ndu, ¿ndá noo ka ko'on ndu? Chi mií ní kómí to'on xí'o ña kataki chíchí ndú. ⁶⁹ Ta kándísa ndu to'on ká'an ní, ta kándaḡ ini ndu ña mií ní kúú Cristo, na dákaki ñaá, ta mií ní kúú de'e na kúú Ndios takí.

⁷⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií vá yu'u n̄i kaḡi ndin ux̄i uu ndo'ó, tído iin ndo'ó kúú kuendá ña u'u.

⁷¹ Ta ká'an na sa'a Judas Iscariote, de'e iin taḡa naní Simón, dá chí mií taḡa yó'o kúú ra ko'on nakí'o ñaá noo ndá'a ta xini u'u ñaá, ta nákaḡ ra tein ndin ux̄i uu taḡa xionoo xí'ín ná.

7

Nákani kuáchi ini ñani Jesús xini ñaá rá

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xionoo Jesús chí kuendá Galilea di'a, chí ko kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá chí ñoó ndúkú ñaá ta Israel né'e choon ka'ání ñaá rá. ² Ta sa n̄i kuyati va kuḡ kavá'a na Israel tiya'ó noo kandeí na onḡ kuḡ, ta ña yó'o kúú iin víko kéká'ano na. ³ Dá n̄i kaa ñani Jesús xí'ín ná:

—Kua'án yo'ó chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaá na kúú kuendóon ndidaá ña'a ná'ano kéeón. ⁴ Dá chí ni iin tó'ón ta'on na kóni ña chin-daya'i ñaá ñayuu ko kede'é ña kée na. Tá ndaḡ ndisa kéeón ña ná'ano, na'a miíón noo ñayuu kuá'a ñoó.

⁵ Díón n̄i kaa ra, chí ni iin ñani mií ná ko ní sa kándísa ñaá. ⁶ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Kō ñá'a ta'on xinkoo kuu na'i ndá yoo kúúí noó ñayuu, tído ndo'ó, ndá hora kúú míí vá kuu ko'on ndo. ⁷ Chì kō xiní u'u ta'on ñayuu ndo'ó, yu'u va kúú nā xiní u'u nā, dá chī xí'ò ndaajì kuendá sa'á ña kini kée na. ⁸ Kua'án kaa ní mií ndo'ó noo koo víkō ñoó, chī yu'u, o kó'on yachī ta'an vei, chī kō ñá'a ta'on kasandaá kuu na'i ndá yoo kúúí noó ñayuu.

⁹ Tá nì ndi'i nì ka'an nā dión, dá nì kandoo na ió nā kuendá Galilea ñoó.

Dì'a nì kuu tá nì sa'io Jesús víkō noo ndéi nā Israel ini tiya'ó

¹⁰ Dá tá nì ndi'i nì kee ñani nā kōkaa na kua'an nā víkō, dá nì kee ta'ani mií ná kōkaa na kua'an nā. Tído kō ní saā túu ta'on na, nì saā de'é vá ná.

¹¹ Ta xionoo tã Israel né'e choon tein noo kúú víkō ñoó nándukú ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí xionoo tãa ñoó viti? —kaá ra.

¹² Ta nákaa kuu Jesús yú'u iin rá iin ñayuu ñoó. Dá chī dao na kaá ña kúú ná iin nā va'a, tído dao ka nā kaá ña kō kúú ná nā va'a, chī xionoo na danda'í nā ñayuu, kaá nā. ¹³ Ta nì iin tó'ón ta'on na kō ní ndátó'ón nì'i sa'a Jesús sa'á ña yu'ú nā kee tã Israel né'e choon.

¹⁴ Tá nì ta'ì dáo víkō ñoó, dá nì xinkoo Jesús noo iin ve'e ño'ó ká'ano. Dá nì kasá'á ná dána'a nā noó ñayuu. ¹⁵ Ta naá vá iní nā Israel seídó'o na ña dána'a nā, ta kaá nā:

—¿Ndi nì kee tãa káa ña ná'á téi ra, chī kō ní dákuá'a ra kakuu ra maestro?

¹⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—O dúú to'on kána ñaxintóni miíí dána'ì noo ndo. Ña yó'o kúú to'on nì nì'í noó nā nì tanda'á

yu'u veii. ¹⁷ Ta na kóni kee ña kóni Ndios, noón kúú na kándaá ini á to'on ni ñí'í noo Ndios kíán o to'on kána ñaxintóni miíí dána'í. ¹⁸ Ta na dána'a ña kána ñaxintóni mií ná, noón kúú na ndúkú natiin ñaño'ó noó ñayuu. Tído yu'u kúú na ndúkú natiin ñaño'ó na ni tanda'á yu'u veii. Ta na kée dión, noón kúú na ndaa, ta ni lú'u ña kini ko nákaa níó ná.

¹⁹ '¿Á o duú Moisés ni xi'o ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'ón ndó ko kée choon sa'ándáan. Ta, ¿ndiva'a kátoó ndo ka'ání ndó yu'u? —kaá na.

²⁰ Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoo xí'ín ná:

—Ña u'u vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'ání ní, xini ní?

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ni kee yu'u iin ña ndato, ta ni naá ini ndo.

²² Ni sa'anda Moisés choon ña ta'anda ñii takuáli yíí ndo'ó, va'ará o duú choon ni sa'anda mií Moisés kíán, chi na ni sa kuu tatá sá'ano ñoo yo kúú na ni dakasá'á ña yó'o. Ta sa'ándá ndo ñii de'e ndó va'ará kuu náni'í ndée yo kíán. ²³ Ta sa'ándá ndo ñii xí va'ará kuu náni'í ndée yo kíán, dá ná dá'a ni ya'a ndó noo choon ni sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a káryíí ndó xí'ín yu'u sa'á ña ni nduva'i iin ta tein kuu náni'í ndée yo, tá dáá? ²⁴ Ná dá'a ni keyíko ndo sa'a iin ña'a tá ko ña'a dakuá'a ndóan. Di'a koo ini ndo keyíko ndaa ndo sa'a iin rá iin ña'a —kaá na.

Ndató'ón ñayuu, ¿á Jesús kúú Cristo, na dáakaki ñaá?

²⁵ Dá ni kaa dao ka na ñoo Jerusalén:

—¿Á o duú ta káa kúú ra nándukú ta né'e choon ka'ání rá? ²⁶ Kande'é ndó, chi iin túu ra káa dána'a ra noó ñayuu, ta ni iin ña'a ko kée ta né'e choon

xí'ín rá. ¿Á n̄i nakoni ñaá ta né'e choon ña kúú rá Cristo, na dáka'ki ñaá? ²⁷ Tído ta kaa, ná'á yó ndeí n̄i kii ra. Tído tá ná kii na kúú Cristo, ko íin ta'on kana'á ndeí chí kii na —kaá ra.

²⁸ Ta noo nákaa Jesús dána'a na yé'é ño'o ká'ano ñoó, n̄i'i cháa ka n̄i kasá'á ná ká'an na, ta kaá na:

—Ná'á ndó ndá yoo kúú yu'u, ta ná'á ta'ani ndó ndá ñoo n̄i kii yu'u. Tído ko véi ta'on yu'u kuendá mií, chí na n̄i tanda'á yu'u veii kúú iin na ndaa, tído ko ná'á ta'on ndó na. ²⁹ Tído yu'u kúú na ná'á ñaá, dá chí noo mií ná n̄i kixii, chí mií ná n̄i tanda'á yu'u veii —kaá na.

³⁰ Kúú n̄i ka'an rá tiin ñaá rá, tído ni iin ta'on ra ko ní xi'o ndeé iní tiin ñaá, chí ko ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ña tiin ñaá rá.

³¹ Ta kua'á nda'o ñayuu ñoó n̄i kandísa ñaá, ta kaá na:

—Tá ná kasaa na kúú mií Cristo, ¿á ndato cháa ka ví ña'a kuu kee noón o duú na yó'o?

Dì'a n̄i kuu tá n̄i tanda'á ta fariseo dao ta kua'an ra tiin ra Jesús

³² Kúú n̄i seíd'o ta fariseo ndidaá ña ká'an ñayuu ñoó sa'a ná. Sa'a ñoó n̄i sa'anda ta duti saku'a'á xí'ín ta fariseo ñoó choon noo ta ndaa yé'é ño'o ña ná ko'on ra tiin ra Jesús. ³³ Tá n̄i saa ra, dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndadá cháa vá tiempo koni ndo yu'u, dá chí no'o vei noo ió na n̄i tanda'á yu'u veii. ³⁴ Tá n̄i ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído o námi'i ta'on ñaá ndó. Chí noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo —kaá na.

³⁵ Dá n̄i kasá'á ndát'ón tá'an mií ta né'e choon noo na Israel ñoó:

—¿Ndeí ko'on ɬaa káa, ká'an rá, ña o kándeé yó nani'i yo rá? ¿Á ko'on ra koo ra xí'in na ñoo yo ni kankuei kua'an ndéi tein na griego, ta dána'a ta'ani ra noó na griego ñoo? ³⁶ ¿Ndi dándaki to'on ni ka'an ra káa, chi kaá ra: “Nandukú ndó yu'u, tído o nání'i ta'on ñaa ndó; chi noo koo yu'u, o kúu ta'on saa ndo”?

Ndá níyo yo kana ndita takuúí xí'o ña kataki yo kee Jesús

³⁷ Ta mií kuu noo ndí'i víko ñoo kúu iin kuu ká'ano cháa ka. Dá ni nakuíin ndichi Jesús, ta ni'i ni kayu'ú ná, ta kaá na xí'in ñayuu ñoo:

—Ndi ndáa ndo'ó íchi ini, nakíi ndo ndiko ndo yu'u, dá kí'oi ña ko'o ndó. ³⁸ Ta ndi ndáa na kándéé ini ñaa, dá kí'an ndo'o na táto'on kí'o ká'an tuti ii Ndios, dá chi ini níyo ná kana ndita takuúí xí'o ña kataki na —kaá Jesús.

³⁹ Díon kaá na ká'an na sa'a Espíritu ii Ndios, na natiin na kándeé ini ñaa cháa ka chí noo. Dá chi ko ñá'a ta'on tanda'á Ndios Espíritu ii ná kasaá na koo na ini na kándéé ini ñaa, dá chi kámani vá dáxinkoo Jesús choon vej na, dá natiin na ñañó'ó chí induú.

Ni kasá'á naá tá'an ñayuu sa'a Jesús

⁴⁰ Tá ni seídó'o dao ñayuu ñó'o tein ñayuu kuá'a ñoo ña ni ka'an Jesús díon, dá ni kaa na:

—Miían ndaa kuiti ɬaa káa kúu mií profeta ni kaa Ndios tanda'á ná kii noo yo.

⁴¹ Ta dao ka na kaá:

—Taa káa kúu Cristo, na dákaiki ñaa.

Tído dao ka na kaá:

—¿Á kuendá Galilea kixi na kakuu Cristo chi?

⁴² ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ká'an tuti ii Ndios ña tein

na ve'e David va kii na kakuu Cristo, ta kaki na ñoo Belén noó ni sa kuu ñoo David ñoo? —kaá na.

⁴³ Sa'á ñoo ni kasá'á tá'anda tá'an ñayuu ñoo sa'a Jesús. ⁴⁴ Dá ni ka'án dao na tiin na Jesús, tído ko ní xi'o ndeé ta'on ini na tiin ñaa ná.

Ni kuu ko ní seídó'o ndu iin taa dána'a tát'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñoo

⁴⁵ Dá ni nandió kuéi ta ndaá yé'é ño'o ñoo ni ndisáa ra noo ndéi ta duti sakua'a xí'in ta fariseo, dá ni kaa ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Ndiva'a ko ní sá ne'e ndó taa ñoo kii ndó?

⁴⁶ Dá ni kaa ta ndaá yé'é ño'o ñoo xí'in rá:

—Ni iin kuu ta'ón ko ní seídó'o ndu iin taa dána'a tát'on ñochí dána'a taa ñoo.

⁴⁷ Dá ni kaa ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á ni kandeé ta'ani taa ñoo ni danda'í ra ndo'ó? ⁴⁸ ¿Á ío iin kaa ta né'e choon ñoo yo o iin kaa ta fariseo ni kandísa ña dána'a taa ñoo, ká'án ndó? ⁴⁹ Tído ñayuu kaa ni kandísa ñaa chi ko ná'á ta'on na ley Moisés, sa'á ñoo ni taj chi'an na noo Ndios —kaá ra.

⁵⁰ Dá ni kaa iin ta fariseo naní Nicodemo, tá'an ra ni sa'an ni ndat'ón xí'in Jesús iin sakuaá:

⁵¹ —¿Á datai kuachi ley yo iin taa xian nani ko ñá'a kueídó'o yó ra, dá kana'á yó ndí kían kúu kuachi ra, ká'án ndo'ó?

⁵² Dá ni kaa dao ka ta fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á iin ta kuendá Galilea ta'ani kúu yo'ó, ndani? Kua'án dákuá'a va'ón tuti ij Ndios, dá konon ña ni iin tó'ón ta'on profeta ko ní kii chí kuendá Galilea.

Di'a ni kuu tá ndáka dao taa iin ñá'a ni natuu xí'ín iin taa ni kasáa ra noo Jesús

⁵³ Tá ni ndi'i, dá ni ñaki'in iin rá iin taa ñoó kua'an nó'ó rá.

8

¹ Dá ni kee Jesús kua'an na dinj yúku Olivos. ² Ta na'a va'a iin ka kuu ñoó, dá ni nandió koo na noo iin ve'e ño'ó ká'ano. Dá ni nataka ndidaá na ñoo noo Jesús. Dá ni sa koo na ío na dána'a na noo ñayuu ñoó. ³ Ta ñoó ndáka ta dána'a ley Moisés xí'ín ta fariseo iin ñá'a ni natuu xí'ín iin taa ni kasáa ra noo ná. Dá ni chikani ñaá rá noo ñayuu kuá'a ndei ñoó. ⁴ Dá ni kaa ra xí'ín Jesús:

—Maestro, ñá'a yó'o ni natuu xí'ín iin ka taa. ⁵ Ta ley Moisés kían sa'ándá choon ña chíyúú yó na ñá'a kée dión. Tído, ¿ndi kaá mií ní?

⁶ Díón kaá ra chikóni ra dátúú rá Jesús, dá ya'a na ka'an na, dá kuu ka'an kuachi ra sa'a ná. Tído ni sa koo ndei Jesús, dá ni kasá'a ná táa na noño'ó xí'ín dinj ndá'a ná. ⁷ Tído sa'a ña ndúndéé rá ndátó'ón ñaá rá, sa'a ñoó ni ñakuín ndichi na, dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ndi káa iin káa ndo'ó kó kómí kuachi, dá kían kua'an ya'a dinño'ó ndó koon ndó yuu sata ñá'a yó'o —kaá na.

⁸ Dá ni ñakoo ndei tuku na, dá ni kasá'a ná táa tuku na noño'ó ñoó. ⁹ Tá ni seídó'o taa ñoó ña ni ka'an Jesús dión, dá ni xika'an noo mií rá, ta iin rá iin ra ni ñaki'in íchi ni nandió kuéi ra kua'an ra. Dinño'ó ta sá'ano ni kee kua'an, dá ni sarkuei ta kuálí cháá ka kua'an ra. Ta ndadá iin tó'ón Jesús xí'ín ta'ána ñá'a ñoó ni kandoo noo ndei ndidaá ñayuu ni nditútí ñoó. ¹⁰ Dá ni ñakuín ndichi Jesús.

Dá n̄i sa nde'é ná ña ni iin tó'ón ka taa ñoó koó. Ndadá iin tó'ón ta'áná ñá'a ñoó n̄i kandoo iin. Dá n̄i kaa na xí'án:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndeí kua'an taa ká'an kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'ón ka ra ko ní ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi n̄i keeón?

¹¹ Dá n̄i kaa ñá'a ñoó xí'ín ná:

—Ni iin ta'on ra, tatá.

Dá n̄i kaa na xí'án:

—Tá dáá, n̄i yu'u o ká'an ña kánian kuuon sa'á kuachi n̄i keeón. Kua'an viti, tído o sá nándio ko kaon keeón kuachi —kaá na.

Jesús kúu na dátoon noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o

¹² Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'ín ñayuu ñoó:

—Yu'u kúu na dátoon noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o. Ta ndidaá na vei ndíko yu'u, o kánoo naá ta'on na. Di'a koni na ndato katoon noo kanoo na, ta koni na kataki na kee yu'u.

¹³ Dá n̄i kaa ta fariseo xí'ín Jesús:

—Sa'a mií vá ní xí'o ní kuendá, sa'á ñoó ko ndáya'i ta'on to'on ká'an ní.

¹⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará mií yu'u xí'o kuendá sa'í, tído ndáya'i va to'on ká'in, dá ch̄i ná'á vá yu'u ndeí n̄i kixii, ta ná'á vá yu'u ndeí ko'in. Tído ndo'ó, ni kuendá ko xí'o ndó ndeí n̄i kii yu'u, ta ni kuendá ko xí'o ndó ndeí ko'in. ¹⁵ Ndo'ó kúu ra kényiko sa'a ñayuu táto'on k̄i'o kée na kúu kuendá ñayuu yó'o. Tído yu'u, ko vei ta'oin keyíko sa'a ni iin tó'ón ñayuu. ¹⁶ Tído tá n̄i kánian keyíko yu'u sa'a ná, dá k̄ian keyíko ndaai sa'a ná, dá ch̄i o duú iin tó'ón yu'u kee dión. Mií yu'u xí'ín tatái, na n̄i tanda'á yu'u veii, keyíko sa'a ná. ¹⁷ Ch̄i ley ió noo ndo ká'an ña tá ió uú taa xí'o

kuendá sa'a iin ña'a, dá kían kían ña ndaa. ¹⁸ Yu'u kúú na xí'o kuendá sa'a miíí, ta xí'o ta'ani tatái, na nī tanda'á yu'u veii, kuendá sa'í —kaá na.

¹⁹ Dá nī kaa ta fariseo ñoo xí'ín ná:

—¿Ndeí ío tatá ní, tá dáá?

Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Kọ ná'á ta'on ndó ndá yoo kúú yu'u, ta ni tatá yu'u kọ ná'á ndó. Tá ná kana'á ndó yu'u, dá kían nda tatái kana'á ndó —kaá na.

²⁰ Ta ndidaá to'on yó'o nī ka'an Jesús yé'é ño'o ká'ano noo kúú noo taán ñayuu di'ón dóko ná noo Ndios. Ta kọ ín ta'on nī xí'o ndeé iní tiin ñaá, chī kọ ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios tiin ñaá rá.

Kaá Jesús ña o kúu ta'on saq taa ñoo noo ko'on na

²¹ Dá nī kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído tá nī xí'í ndo, kakomí ij va ndó kuachi, sa'á ñoo o kúu ta'on saq ndo noo ko'in.

²² Dá nī kasá'á ndátó'ón tá'an ta né'e choon noo na Israel ñoo:

—¿Á ka'ání vá ra káa mií rá, ká'án rá, ndani ká'an ra ña o kúu ta'on saq yo noo ko'on ra?

²³ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu ndéi nino va kúú ndo'ó, tído yu'u, na nī kii nda noo dikó vá kúú yu'u. Dá chī taa kuendá ñayuu yó'o va kúú ndo'ó, tído o duú ta'on ñaá kúú yu'u. ²⁴ Sa'á ñoo nī kaaí xí'ín ndó ña tá nī xí'í ndo, dá kakomí ij va ndó kuachi, chī tá ná o kándisa ndó ña yu'u kúú na ká'an ndá yoo kúúí, dá kían tá nī xí'í ndo, dá kakomí ij va ndó kuachi.

²⁵ Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá?

Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndá mií sa'a n̄i kasto'in xí'ín ndó ndá yoo kúúí.
 26 Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ín ndó, ta ió nda'o
 kuachi kuu keyíkoí sa'a ndo. Tído iin na ndaa kúú
 na n̄i tanda'á yu'u veii. Ta sava'a ña kúú to'on n̄i
 x̄i'o na nooí, ñoó vá kían ká'in xí'ín ndidaá ñayuu
 —kaá na.

27 Tído k̄o ní kándaá ini ra ña n̄i ka'an na sa'a tata
 Ndios. 28 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndo na n̄i nduu taa
 ñayuú yó'o, nda daá kandaá ini ndo ña yu'u ndisa
 kúú na daá kúúí. Ta kandaá ta'ani ini ndo ña k̄o ní
 kée mií ta'on yu'u ni iin ña'a, sava'a ña n̄i kasto'on
 tatái xí'ín, ñoó vá kían n̄i ka'in xí'ín ndó. 29 Dá ch̄i
 tatái, na n̄i tanda'á yu'u veii, daá ió va na xí'ín,
 k̄o dánkoo mií ta'on ñaá ná, dá ch̄i daá kuití vá kée
 yu'u ña náta'an ini na —kaá Jesús.

30 Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na ndidaá to'on yó'o, kúú
 kua'á nda'o ñayuu n̄i kándisa ñaá.

*Ña ndaa dána'a Jesús taó xóoan yó t̄ixi ndá'a ña
 dándáki ñaá*

31 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín na Israel, na kándisa ñaá
 ñoó:

—Tá ná kandita toon ndó xí'ín to'on n̄i daná'i
 noo ndo, dá kían koni ndo kakuu ndisa ndó
 kuendá yu'u, 32 ta kasandaá ndo kana'á ndó ña
 ndaa. Ta ña ndaa yó'o taó xóo ndo'ó t̄ixi ndá'a ña
 dándáki ñaá.

33 Dá n̄i kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Na ve'e Abraham kúú ndu'u, ta ni iin kuu
 ta'ón k̄o ní sá ño'o ndu t̄ixi ndá'a ni iin taa. Sa'á
 ñoó, ¿ndiva'a ká'an ní ña kankuei ndu t̄ixi ndá'a ña
 dándáki ñaá?

34 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa mií ñayuu kée kuachi, noón kúú na ñó'o tixi ndá'a kuachi, ta dándáki ñaá. ³⁵ Ta ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, o kándeí kuií ta'on na xí'ín na ve'e sato'o na. Sava'a na kúú de'e mií sato'o ñoó, noón kúú na kándeí kuií xí'ín na ve'e tatá na. ³⁶ Sa'á ñoó tá ná taó xóo na kúú de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'a ña dándáki ñaá, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'án. ³⁷ Sa ná'á vá yu'u ña na ve'e Abraham kúú ndo'ó. Tído ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chī ko nátiin va'a ndó to'on ká'in xí'ín ndó. ³⁸ Ká'in xí'ín ndó sa'a ndidaá ña nī xini yu'u dīn tatá. Tído ndo'ó kúú na kée ña nī seídó'o ndó nī ka'an tatá ndo xí'ín ndó.

Kaá Jesús ña tatá taa ñoó kúú ña u'u

³⁹ Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Abraham va kúú tatá ndu.

Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa de'e Abraham kúú ndo'ó, dá kían kee ndó táto'on nī sa kee Abraham. ⁴⁰ Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chī ká'in ña ndaa xí'ín ndó, ta ña ndaa yó'o kían nī kasto'on mií Ndios xí'ín. Ta ko ní kée Abraham táto'on kī'o kée mií ndó. ⁴¹ Tído ndo'ó kúú ra kée ndidaá ña kée tatá ndo —kaá na.

Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Ko kúú ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'ón vá kúú tatá ndu, ta noón kúú Ndios.

⁴² Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miían ndaa ndisa Ndios kúú tatá ndo, dá kían koni ndo yu'u, ní kúu. Dá chī noo Ndios nī kii yu'u. Ta ko véi yu'u xí'ín ña kóni mií, Ndios vá nī tanda'á yu'u veii. ⁴³ Ta, ¿ndiva'a ko kándaá ini

ndo to'on ká'in xí'in ndó? Ko kándaá ini ndo, dá ch̄i ko xí'o ta'on ndó mií ndó kueídó'o ndó to'on ká'in xí'in ndó. ⁴⁴ Ch̄i kúu ndó kuendá ña u'u, ta ñoó kúu tatá ndo, ch̄i ña kóni tatá ndo, ñoó ta'ani kóni mií ndó. Dá ch̄i nda mií sa'a kúúán ña sa'ání ndi. Ta ko ndíkoan ña ndaa, dá ch̄i koó ña ndaa nooán. Sa'á ñoó tá ka'an to'án, ná'a mián ña k̄i'o dión kían. Ta ndino'o ña to'ón ká'an, ch̄i mián kúu ña tá'í ndidaá ña to'ón. ⁴⁵ Tído yu'u, ndino'o ña ndaa ká'in xí'in ndó, sa'á ñoó ko kándisa ndó ña ká'in. ⁴⁶ Ta, ¿ndi ndaa ndo'ó nani'i iin kuachi sata yú'u? Tá ndino'o ña ndaa ká'in, ¿ndiva'a ko kándisa ndó ña ká'in xí'in ndó, tá dáá? ⁴⁷ Ch̄i na kúu kuendá Ndios, noón kúu na natiin va'a to'on vei noo Ndios. Ta ndo'ó, ko nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'in, dá ch̄i ko kúu ta'on ndó kuendá Ndios —kaá na.

Sá ío va Jesús tá o ñá'a kaki na ñayuú yó'o

⁴⁸ Ni ndi'i, dá ni kaa ta Israel ñoó xí'in ná:

—Ndaa va ká'an ndu tá chinaní ndú mií ní kúu ní iin ta ñoo Samaria, ta nákaa ña u'u ini ní.

⁴⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ta'ón ña u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñañó'ó noó na kúu tatái Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénóo ndó yu'u. ⁵⁰ Ko ndúkú ta'on yu'u ñañó'ó mií. Tído ío iin na kóni ña natiin yu'u ñañó'ó, ta noón kúu na káyiko ndaa. ⁵¹ Mián ndaa ná ká'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií na ná kandita toon xí'in to'on ká'in, noón kúu na ni kuú ta'ón o kuú na —kaá na.

⁵² Dá ni kaa ta Israel ñoó xí'in ná:

—Viti kían kátóni ndaa ini ndu ña nákaa ña u'u ini ní, dá ch̄i ni x̄i'j va Abraham, ta ni x̄i'j ta'ani dao ka profeta. Tído mií ní kaá ña na ná kandita toon xí'in to'on ká'an ní, ni iin kuú ta'ón o kuú na. ⁵³ ¿Á

ndáyá'i cháá ka ní o duú tatá sá'ano yo Abraham, xini ní? Chì nì xì'i na, ta nì xì'i ta'ani dao ka profeta ñoo. ¿Ndá yoo kúú ní, xini ní?

⁵⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndukú yu'u ñaño'ó mií, dá kían ko ndáyá'i ta'an vaan. Mii vá tatá yu'u kúú na xí'o ñaño'ó nooí, tá'an na kaá ndo kúú Ndios noo ndo. ⁵⁵ Tído ndo'ó kúú na ko ná'á ta'on ñaá. Yu'u kúú na ná'á ñaá. Chì tá ná kaaj ña ko ná'í na, dá kían kúú iin ta to'ón tát'on kì'o kúú ndo'ó. Tído yu'u ná'í na, ta seídó'i to'on ká'an na. ⁵⁶ Ta nì kadij nda'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá nì kandaaj ini na ña koni na kasaaj yu'u ñayúú yó'o. Ta miíjan ndaaj kuiti nì xini naán, ta kúú nì kadij nda'o ini na —kaá na.

⁵⁷ Dá nì kaa ta Israel ñoo xí'ín ná:

—Ni uu diko uxì kua ko ñá'a koo ní, ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña sa nì xini ní Abraham?

⁵⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miíjan ndaaj ná ka'in xí'ín ndó ña sa daá ío va yu'u tá ko ñá'a kaki Abraham, chì yu'u kúú na daá kúúí.

⁵⁹ Dá nì tiin ra yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. Tído nì chide'é na, dá nì keta na yé'é ño'o ká'ano ñoo. Dá nì chika'anda na tein ñayuu ñoo, dá nì kee na kua'an na.

9

Dì'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taaj ko túu noo, chì nda noo nì kaki va ra kaa ra dión

¹ Noo xíka Jesús kua'an na ñoo nì xini na ío iin taaj ko túu noo, ta nda nì kaki va ra kaa ra dión. ² Dá nì ndato'ón ñaá taaj xíonoo xí'ín ná ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, ¿ndá yoo n̄i ya'a n̄i kee kuachi, á mií rá o na ve'e ra, sa'á ñoó kọ túu noo rá n̄i kaki ra?

³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú sa'á kuachi mií rá, ta o duú sa'á kuachi n̄i kee na ve'e ra káa ra dión. Dión káa ra, dá kían na'a yu'u ña ndato nda'o kuu kee Ndios xí'ín rá.

⁴ Ta miían kánian kee yu'u choon, ña n̄i sa'anda na n̄i tanda'á yu'u veii viti túu ij, dá ch̄i sa veí kuaa vá. Ch̄i tá ná kuaa, kọ íin ká kuu kechóon. ⁵ Dá ch̄i xían nani íoi ñayuu yó'o, kúúí na dátoon noo ñayuu —kaá na.

⁶ N̄i ndi'i, dá n̄i daká Jesús lú'u ñó'o xí'ín tad̄ij na. Dá n̄i nduuan ndei'i. Dá n̄i ch̄indaá raán sata nduchí nóo taa kọ túu noo ñoó. ⁷ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kua'án nakatón nooon takuúí ñó'o nda yu'ú pila, ña naní Siloé ñoó —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa takuúí vei iin ká xían.)

Tá n̄i saa ra ñoó, ta n̄i nakata ra noo rá, ta kúú sa nde'é vá rá n̄i nandió koo ra kua'an ra.

⁸ Dá n̄i kaa na ndéi yati xí'ín rá xí'ín dao ká na ná'á ña kúú rá taa kọ túu noo:

—¿Á duú taa ío sáti ñoó kúú ra káa? —kaá na.

⁹ —Jaan, ñaá kúú rá —kaá dao na.

Ta dao ká na kaá:

—Koó, dión káa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñaá vá kúú yu'u.

¹⁰ Dá n̄i ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndi n̄i kuu n̄i natuu nooon?

¹¹ Dá n̄i kaa ra:

—Taa naní Jesús ñoó n̄i kava'a lú'u ndei'i xí'ín tad̄ij ra, dá n̄i ch̄indaá raán sata nduchí nóo. Dá n̄i kaa ra xí'ín: “Kua'án noo nákaa pila Siloé, ta ñoó

nakatón nooñ", kaá ra xí'ín. Dá n̄i sa'ín, dá tá n̄i nakatai nooí, ta kúú n̄i natuu vaan.

¹² Dá n̄i ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndeí nákaa taa ñoó?

Dá n̄i kaa ra:

—Ko ná'á ta'on vei.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i ndato'ón ta fariseo ta n̄i nduva'a ñoó ndi n̄i kuu, dá n̄i nduva'a ra

¹³ Dá n̄i kee na ndáka na taa n̄i natuu noo ñoó kua'an na noó ta fariseo. ¹⁴ Ta kuu nani'i ndée na Israel n̄i kava'a Jesús ndei'i n̄i chindaá naán noo taa ñoó, dá n̄i natuuan. ¹⁵ Dá n̄i ndato'ón ta'ani ñaá ta fariseo ñoó ndi n̄i kuu, dá n̄i natuu noo rá. Dá n̄i kaa taa ñoó xí'ín rá:

—Íin taa n̄i chindaá ndei'i sata nduchí noói, dá n̄i sa'ín n̄i nakatai ña, ta túu vaan viti.

¹⁶ Dá n̄i kaa dao ta fariseo ñoó:

—O duú ta'on taa n̄i tanda'á Ndios kasaa kúú taa ñoó, dá chi n̄i ya'a ra kuu nani'i ndée yo.

Ta dao ka ra kaá:

—¿Ndi kee ví iin taa kómí kuachi kee ra ña ná'ano yó'o?

Ta kúú n̄i kasá'á naá tá'an mií rá ndéi ra. ¹⁷ Dá n̄i ndato'ón tuku ra taa n̄i natuu noo ñoó:

—¿Ndá yoo kúú taa n̄i nduva'a nooñ, ká'ón?

Dá n̄i kaa taa ñoó:

—Íin profeta va kúú rá.

¹⁸ Tído ko ní kándisa ta'on ta né'e choon noó na Israel ña n̄i sa kuu ra iin taa ko túu noo, ta ko kándisa ra ña n̄i nduva'a ra. Sa'á ñoó n̄i kana ra tata taa n̄i natuu noo ñoó xí'ín naná ra, ¹⁹ dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Á de'e ní kúú taa yó'o? Ta ká'an ní ña nda ni kaki ra ko túu noo rá. Ta, ¿ndi ni kuu ña ndé'é rá viti?

²⁰ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—Ná'á ndu'u ña kúú xí de'e ndu, ta miian ndaa kuiti ko túu noo xí nda ni kaki xí. ²¹ Tído ko ná'á ta'on ndu'u ndi ni kuu ni natuu noo xí. Ta ko ná'á ta'on ndu ndá yoo ni kedaá xí'ín xí, dá ni natuu noo xí. Ndató'ón ní mií xí, chí taa sava'a vá kúú xí. Sa kánian kí'o mií xí kuendá sa'á ña ni ndo'o xi —kaá na.

²² Díón ni kaa na ve'e ra, dá chí yu'ú na kée ta né'e choon noo na Israel. Dá chí sa ni kandoo ra ña ndidaá ñayuu nakoni ña Jesús kúú na dákaki ñaá, noón kúú na taxí rá ve'e noo náta na ñoo ñoo. ²³ Sa'á ñoo ni ka'an na ve'e ra: “Ndató'ón ní mií xí, dá chí taa sava'a vá kúú xí.”

²⁴ Dá ni nandió kuéi tuku ra ni kana ra taa ni natuu noo ñoo. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Kánian nakí'o yo'ó ñaño'ó noo Ndios va, dá chí ná'á vá ndu'u ña iin taa kómí kuachi va kúú taa ñoo.

²⁵ Dá ni kaa taa ñoo xí'ín rá:

—Ko ná'á ta'on yu'u á taa kómí kuachi kúú rá o koó. Sava'a ña ná'á yu'u kíán ña ni sa kuui iin taa ko túu noo, tído viti ni natuu noo ní ni kee ra.

²⁶ Dá ni nandió kuéi tuku ra ni ndató'ón ñaá rá:

—¿Ndi ni kee taa ñoo xí'ón? ¿Ndi ni kuu, dá ni natuu noon?

²⁷ Dá ni kaa ra:

—Sa ni nakani vai xí'ín ndó, tído ko kékuendá ta'on ndó ña ká'ín xí'ín ndó. ¿Ndiva'a kóni tuku ndó nakanii xí'ín ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'ó ndiko ndo taa ñoo, ndani?

²⁸ Ta kúú n̄i ka'ān ndava'a ta fariseo ñóó xí'ín ta n̄i nduva'a ñóó, ta kaá ra:

—Míí vá yo'ó kúú ra ndíko ta ñóó. Tído ndu'u, Moisés va kúú na ndíko ndu'u. ²⁹ Dá chí ná'á ndú ña n̄i ka'ān túu Ndios xí'ín Moisés. Tído ta ñóó, ko ná'á ta'on ndu ndeí n̄i kii ra.

³⁰ Dá n̄i kaa ta ñóó xí'ín rá:

—Naá vá inij xinij ndo'ó, chí n̄i nduva'a ndisa ta ñóó noqí, tído ko kándaá ij vá ini ndo ndeí n̄i kii ra. ³¹ Chí ná'á vá yó ña ko seídó'o ta'on Ndios na kómí kuachi tá xíka na ña maní noo ná. Tído tá yu'ú ni'ini yó Ndios, ta kée yó ña kóni na, dá kían seídó'o na ña xíka yo noo ná. ³² Ta nda mií sa'a ñayuú, ta nda viti ko ní'i to'on ta'on yó ña kandeé iin ñayuu nduva'a na iin na n̄i kaki ko túu noo. ³³ Tá ko ní kii ta ñóó noo Ndios, dá kían o kandeé ta'on ra nduva'a ra iin na ko túu noo.

³⁴ Dá n̄i kaa ta fariseo ñóó xí'ín rá:

—Tixi ndá'a kuachi va n̄i kaki yo'ó. ¿Ndá yoo kúú yo'ó, xinóon, ña dána'a di'aón noo ndu'u?

Dá n̄i taxí ñaá rá ini ve'e noo náta na ñoo ñóó.

Kaá Jesús ña ko túu noo ta fariseo ñóó noo Ndios

³⁵ Kúú n̄i kandaá ini Jesús ña n̄i taxí ñaá ta fariseo ini ve'e noo náta na ñoo ñóó. Dá tá n̄i naní'i ñaá ná, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Á kándéé inóon na kúú de'e Ndios?

³⁶ Dá n̄i kaa ra:

—¿Ndá yoo kúú noón, tatá, dá ná kandeé inij ná?

³⁷ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa n̄i xinon ná. Ta mií na ndátó'ón xí'ón viti'ón kúú ná.

³⁸ Dá n̄i kaa ra:

—Kándéé inij mií ní, sato'i.

Dá n̄i kasá'á rá ndáño'o ñaá rá. ³⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ñayuu ndíta ñoó:

—Veí yu'u ñayuú yó'o, dá ndeyíkoj níó iin rá iin ñayuu. Dión, dá ná natuu noo n̄a k̄o túu noo. Ta n̄a túu noo, o kátuu ta'on noo ná.

⁴⁰ Tá n̄i seídó'o dao t̄a fariseo ndíta ñoó ña n̄i ka'an n̄a dión, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—¿Á t̄a k̄o túu noo ta'ani kúú ndú, xiní ní?

⁴¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a cháa k̄a ní sá kuu ndó t̄a k̄o túu noo, dá kían o kátai kuachi ta'on ndó sa'a kuachi kée ndó. Tído kaá ndo ña túu noo ndo, sa'á ñoó táj kuachi ndó noo Ndios.

10

Nákani Jesús sa'a korrá noo ñó'o léko

¹ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña t̄a k̄o kú'u chí noo kúú yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá r̄i, roón kúú iin t̄a kui'íná, iin t̄a kéndava'a xí'ín rí. ² Tído n̄a koku'u chí yé'é korrá r̄i, noón kúú n̄a ndáka rí. ³ Ch̄i t̄a ndaa yé'é, roón kúú r̄a sónó yé'é noo n̄a ndáka rí. Ta táj va'a do'o rí tá káyu'ú ná kuu iin rá iin rí, dá taó n̄a rí. ⁴ Dá tá n̄i ndi'i n̄i taó xóo na léko mií ná, dá xíonoo na kua'an n̄a noo r̄i, dá tákuei ñaá rí kua'an r̄i, ch̄i ná'á rí tach̄i ná. ⁵ Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñaá rí ko'on r̄i, di'a kuino rí noo ná, dá ch̄i k̄o ná'á ta'on rí tach̄i ñayuu tukú ñoó —kaá n̄a.

⁶ Ta to'on yó'o n̄i dakí'in tá'an Jesús xí'ín ña n̄i ka'an n̄a xí'ín t̄a fariseo, tído k̄o ní kándaq̄ ini r̄a ndi dándaki ña n̄i ka'an n̄a.

Jesús kúú n̄a ndáka va'a léko

⁷ Dá n̄i nandió k̄o Jesús n̄i ka'an n̄a xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña mií vá yu'u kúú yé'é korrá noo ñó'o léko. ⁸ Ta ndidaá ɬa ni kii yachi tá ko ñá'a kasaa yu'u, roón ni sa kuu ta kui'íná, ta sa kendava'a ra xí'in lékoj. Tído ko ní taó kuendá ta'on lékoj noó ni ka'an ra. ⁹ Ta yu'u kúú yé'é korrá, ta ndi ndaa mií vá léko ná ku'u yé'é ñóó, ta kúú kaki va rí. Ta ndu'u rí, ta kankuei rí noo kaa ita kui kasá'an rí. ¹⁰ Tído ta kui'íná ñóó vei oon ra noo ñó'o rí ki'in kui'íná rá ri, ta ka'ání rá ri, ta dánaá ra rí. Tído yu'u vei, dá ná ni'i ri ña kataki ri, dá ni iin ña'a ná o kamaní noo ri.

¹¹ 'Yu'u kúú na ndáka va'a léko, ta iin na va'a ndáka léko, noón kúú na ko yu'u ki'o na mií ná kuu na sa'a ri. ¹² Tído ta ndáka léko sata yá'i, ta ko kúú sato'o ri, tá xiní ra vei ndigüe'í lobo, ta kúú dánkoo ndava'a ra léko, ta kúú xíno ra kua'an ra noo ndigüe'í lobo ñóó. Dá kasa ri sa'ání ri dao léko, ta dao ka léko ñóó xíta noo kua'an. ¹³ Ta xíno va ɬa ñóó noo ndigüe'í lobo ñóó, dá chi ko kúú rá mií sato'o léko, sata yá'i va ndáka ra ri, sa'á ñóó ko sa'ání ta'on ra mií rá sa'a ri.

¹⁴ Tído yu'u kúú na ndáka va'a lékoj, ta ná'a va'a yu'u ndi ndaa iin rá iin rí, ta ná'a va'a rí yu'u, ¹⁵ táto'on ki'o ná'a vá tatá Ndios mií, ta ná'a ta'ani yu'u tatá Ndios. Sa'á ñóó naki'o yu'u mií ña kían kuui sa'a lékoj. ¹⁶ Ndéi ta'ani dao ka lékoj, tá'an kirí ko ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xín'ño'ó ta'anii kandakai ri kii rí, dá naki'in tá'an rí xí'in léko yó'o, dá kían kueídó'o ta'ani rí yu'u. Dá ndadá iin tó'ón vá tu'u ná kakuu rí, ta iin tó'ón ná kakuu na kandaka rí.

¹⁷ Sa'á ñóó kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'í, dá chi ko'in naki'oi mií ña kían kuui, ndi'i, dá nandió kooi natakii. ¹⁸ Tído ko in ta'on ka'ání yu'u xí'in

to'on k̄i'o kóni mií rá, mií vá yu'u naki'o miíí ña kían kuui. Dá ch̄i ió choon noo ndá'a yu'u ña kían naki'oi miíí kuui, ta ió ta'ani choon noo ndá'a yu'u ña kían nataki, ta choon yó'o n̄i nat̄iini noo tatái —kaá na.

¹⁹ Ta n̄i kasá'á ndátó'ón kuách̄i tuku na Israel sa'á ña n̄i ka'an Jesús dión. ²⁰ Kúú kua'á nda'o na n̄i kaa di'a:

—Ña kini va nákaa ini ra, ta ndúlók̄o va ra. ¿Ndi-va'a seídó'o ndó noo ká'an ra?

²¹ Ta n̄i kaa dao ka na:

—Ni iin ta nákaa ña kini o ká'an dión. ¿Á kándéé iin ta nákaa ña kini ini nduva'a ra iin ta k̄o túu noo? —kaá na.

Ko kóni dao na Israel kandisa na Jesús

²² Ta ió iin vík̄o ñoo Jerusalén noo kéká'ano na kuu n̄i naki'o tuku na ve'e ño'o ká'ano noo ndá'a Ndios. Tiempo daá ñóó kían yoo v̄ixi. ²³ Ta xionoo Jesús yé'é ño'o ká'ano ñóó noo kúú corredor naní Salomón. ²⁴ Dá n̄i nataka ta né'e choon noo na Israel noo nákaa Jesús, dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá oon ví nani'i ndéé níó ndú kee ní? Tá miian ndaa kúú ní Cristo, na dák̄aki ñaa, kast̄o'on ndaa ní xí'in ndu'u.

²⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Sa n̄i ka'an vai xí'in ndó, tído k̄o kóni ta'on ndó kandisa ñaa ndó. Ta ndidaá ña ndato k̄eei kúú choon n̄i sa'anda tatái nooí, ta ñoó kían ná'a ndá yoo kúú. ²⁶ Tído k̄o kándisa ta'on ñaa ndó, dá ch̄i k̄o kúú ta'on ndó lékoj̄i tát̄o'on k̄i'o sa n̄i ka'in xí'in ndó. ²⁷ Dá ch̄i na kúú léko yu'u seídó'o na noo ká'in, ta ná'í ndi ndáa na, ta ndík̄o na yu'u, ²⁸ ta xí'oi ña kataki chíchí ná, ta ni iin kuu ta'ón o naá na, ta k̄o

íin ta'on kuu kuio ndaa na noo ndá'a yu'u. ²⁹ Ta mií tatáí kúú na n̄i tei na nooí, ta noón kúú na kómí choon ká'ano cháá ka, ta n̄i ko íin ta'on kuu kuio ndaa ñayuuí noo ndá'a tatáí. ³⁰ Dá ch̄i yu'u xí'ín tatáí, iin tó'ón vá kúú ndu'u.

³¹ Dá n̄i tiin tuku ta Israel ñoo yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. ³² Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kua'á nda'o ña ndato n̄i kee yu'u noo ndo'ó n̄i kee tatáí. Ta, ¿ndi káa iin ñoo ko ní náta'an ini ndo, sa'á ñoo kóni ndo chiyúú ndó yu'u?

³³ Dá n̄i kaa ra xí'ín Jesús:

—O duú sa'á ña n̄i kee ní ña ndato kóni ndu chiyúú ñaa ndú, di'a sa'á ña ká'an ndava'a ní sa'a Ndios, dá ch̄i iin ta'a oon va kúú ní, tído kée ní mií ní ña kúú ní Ndios.

³⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á o duú di'a kaá Ndios noo ley ió noo ndo: “N̄i ka'in ña kúú ndó ndios”? ³⁵ Ta dión n̄i ch̄inaní ná ta'a n̄i natiin to'on na ñoo ña kúú rá ndios, ta o kúu ta'on kuio kao yó noo ká'an tuti ií Ndios. ³⁶ Mií Ndios n̄i kaxi yu'u, ta n̄i tanda'á ná yu'u veii, sa'á ñoo, ¿ndiva'a kaá ndo ña ká'an ndava'i sa'a Ndios sa'á ña kaái ña kúuí de'e Ndios? ³⁷ Tá ko kée yu'u ña ná'ano kée tatáí, dá kían ná dá'a ni kandísa ndó yu'u. ³⁸ Tído tá kéei ña, dá kían kandísa ndó ña kéei, va'ará ko kándísa ndó mií yu'u. Dá ch̄i tá kandísa ndó ña kéei, dá kían kasandaá ndo kanda'a ini ndo, ta kasandaá ndo kandísa ndó ña ió tatá Ndios xí'ín, ta iói xí'ín ná —kaá na.

³⁹ Dá n̄i ka'an tuku ra tiin ñaa rá, tído n̄i kandeé vá ná n̄i taó xóo na mií ná noo ndá'a rá.

⁴⁰ Dá n̄i kee tuku na kua'an na iin ka xoo yuta Jordán noo n̄i kasá'á Juan sa ñakódo ndúta ná

ñayuu. Ta ñoo ñi kandoo na ñi sa io too na. ⁴¹ Ta kua'á nda'o ñayuu ñi nataka noo nákaa na, ta kaá na ndátó'ón ná:

—Miian ndaa kuiti ni iin tó'ón ña ná'ano ko ní kée Juan, tído ndidaá ña ñi ka'an na sa'á ta yó'o kíán ña ndaa —kaá na.

⁴² Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ñi kandísa Jesús noo nákaa na ñoo.

11

Di'a ñi kuu tá ñi xi'i iin ta naní Lázaro

¹ Ió iin ta kú'u naní Lázaro, ta kúu rá iin ta ñoo Betania, ta ñoo ñoo ndéi kí'o ra María xí'in Marta. ² Ta María, ña kúu kí'o Lázaro ñoo kúu ñá ñi kwei kirá támi sá'an sata sá'a sato'o yo Jesús, ta ñi nadáyaáan sa'a ná xí'in idí dinian. ³ Ta miían xí'in ku'an ñi tanda'á choon ñi sa'an noo nákaa Jesús, ta kaáan xí'in ná: “Tatá, kú'u ka'í va na kú'u ini ní sa'a.”

⁴ Dá tá ñi kandaá ini Jesús, dá ñi kaa na:

—O duú ta'on kue'e kuu ra kíán, miian ndaa kú'u ra, dá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'a rá, ta ná natiin ta'ani na kúu de'e Ndios ñañó'ó kee kue'e ndó'o ra —kaá na.

⁵ Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xí'in sa'a ku'u ló'an, xí'in sa'a Lázaro, kí'oán. ⁶ Tá ñi kandaá ini na ña kú'u Lázaro, dá ñi kandoo na ñi sa io na uu ka kuu noo nákaa na ñoo. ⁷ Ñi ndi'i, dá ñi kaa na xí'in ta xionoo xí'in ná:

—Kó'o tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

⁸ Dá ñi kaa ta xionoo xí'in ná ñoo:

—Maestro, ta o duú ñi ka'an ta né'e choon noo na Israel ña chiyúu rá mií ní. Sa'á ñoo ¿ndiva'a ko'on tuku yó ñoo?

9 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á duú ux̄i ūu hora tóon nd̄indii? Sa'á ñoó na xíonoo nduú, k̄o káchi'i sá'á ta'on na, ch̄i ndato tóon noo ná kée nd̄indii. ¹⁰ Tído na xíonoo sa'kuaá káchi'i sá'á ná, dá ch̄i k̄o tóon noo ná.

¹¹ N̄i ndi'i, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kídi va amigo yo Lázaro, tído ko'in dándotoi ra.

¹² Dá n̄i kaa ta xíonoo xí'ín ná:

—Tatá, tá kíd̄i ra, dá kían nduva'a ra.

¹³ Tído to'on n̄i ka'an Jesús kían kóni kaa ña n̄i xi'i va Lázaro, tído kíd̄i ndisa va ra n̄i ka'an ta xíonoo xí'ín ná ñoó. ¹⁴ Dá n̄i kasto'on na ndi kóni kaa ña n̄i ka'an na, ta kaá na:

—Sa n̄i xi'i va Lázaro, ¹⁵ ta kád̄i nda'o ini ña k̄o ní sá íoi ve'e ra tá n̄i xi'i ra, dá kían ná kandeé cháá ka ini ndo yu'u sa'á ña ko'in keei xí'ín rá. Kó'o kande'á ra —kaá na.

¹⁶ Dá n̄i kaa Tomás, ta ká'an xí'ín ná Dídimos, xí'ín dao ka ta xíonoo xí'ín Jesús:

—Kó'o ta'ani yó, dá ná kuu nduú yo xí'ín ná —kaá ra.

Kaá Jesús ña kúu ná na dánátaki ñayuu n̄i xi'i, ta xí'o na ña kataki chíchi ná

¹⁷ Tá n̄i kuyati Jesús ñoo ñoó, dá n̄i kandaa ini na ña sa io komi kuu nákaa yiki koño Lázaro n̄i nduxian ini káo. ¹⁸ Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoó xí'ín ñoo Jerusalén, ta kían táto'on oni kilómetro. ¹⁹ Sa'á ñoó kua'á nda'o na ñoo Jerusalén n̄i kasáa kandeí tóo na xí'ín Marta xí'ín María, dá k̄i'o na tandeé ini nooan sa'á ña n̄i xi'i k̄i'oán.

²⁰ Tá n̄i kandaa ini Marta ña vei Jesús, dá n̄i keeán kua'an ni'i ñaáán, tído n̄i kandoo va María

ióan ve'e. ²¹ Tá n̄i n̄aki'in tá'an Marta x̄í'ín Jesús noó ve'i na ñoó, dá n̄i kaaan x̄í'ín ná:

—Tatá, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k̄i'o ló'i, ní kúu. ²² Tído ná'á ta'ani yu'u ña ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ní noo Ndios, ta kúu k̄i'o va naan noo ní.

²³ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'án:

—Nataki va k̄i'ón.

²⁴ Dá n̄i kaaan x̄í'ín ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña nataki x̄i tá ná kasandaá kuú nataki na n̄i x̄i'i tein kuú noo ndí'i.

²⁵ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'án:

—Yu'u kúu na dánátaki ñayuu n̄i x̄i'i, ta k̄i'oi ña kataki chíchí ná. Ta ndi ndáa miíó na kándéé iní ñaá, koni na kataki chíchí ná, va'ará n̄i x̄i'i na. ²⁶ Ta ndi ndáa mií na kándéé iní na yu'u x̄ian nani ndéi takí na, ni iin kuú ta'ón o kuú na. ¿Á kándísón ña dión kíán?

²⁷ Dá n̄i kaaan x̄í'ín ná:

—Jaan, tatá. Kándisa yu'u ña mií ní kúu Cristo, na kúu de'e Ndios, chí kúu ní na n̄i tanda'á Ndios n̄i kasáa ñayuu yó'o dákaaki ñaá —kaáan.

Ndé'i Jesús yati yú'u káo noo nákaa yikí koño Lázaro

²⁸ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an dión, dá n̄i keeán kua'an kuakaán ku'an María ñoó. Tá n̄i saaan, dá n̄i ka'an kayáan x̄í'ín María:

—Ve'i maestro yo, ta kána na yo'ó.

²⁹ Dá tá n̄i seídó'o María to'on yó'o, ta kúu kaon nda'o n̄i nakuín ndichian, kúu n̄i keeán kua'an ni'an Jesús. ³⁰ Ta ko ña'a ta'on ku'u Jesús ñoo ñoó, chí ió jí vá ná noo n̄i naki'in tá'an Marta x̄í'ín ná.

³¹ Dá tá n̄i xini na ñoo Jerusalén, na ndéi x̄i'o tandeé iní noo María, ña kaon nda'o n̄i ndakuín ndichian

n̄i ketaán kua'an, dá n̄i kee na tákuei ñaá ná kua'an na, ta kaá na:

—Miían kua'an x̄i ndei'i x̄i yú'u káo noó n̄i nduxi k̄i'o xi —kaá na.

³² Tá n̄i sa María noo ín Jesús, dá n̄i sa kuín x̄itíán noo sá'a ná, ta kaáan:

—Sato'i, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k̄i'o ló'i, ní kúu.

³³ Tá n̄i xini Jesús ña nda'í nda'o ndé'i ña, ta ndé'i ta'ani na ñoo Jerusalén né'e tá'an x̄i'án n̄i kasáan, ñoo, dá n̄i kixian n̄i kunda'í ini na, ta nda ní' ná n̄i ta'u'u, xini na. ³⁴ Dá n̄i kaa na:

—¿Ndeí n̄i chikáa ndo yikí koño x̄i?

Dá n̄i kaaan:

—Tatá, nakíi ní, kó'o kande'á noo nákaa x̄i —kaáan.

³⁵ Dá n̄i ndei'i Jesús. ³⁶ Dá n̄i kaa na ñoo Jerusalén:

—Kande'é ndó. Ndeé ka vían n̄i sa kú'u ini taa káa sa'a Lázaro.

³⁷ Dá n̄i kaa dao ka na:

—N̄i kandeé taa káa n̄i nduva'a ra taa ko túu noo ñoo. Ta, ¿ndiva'a ko ní kandeé rá x̄i'ín Lázaro, dá ná o kuú ra, ní kúu? —kaá na.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i danátaki Jesús Lázaro

³⁸ Kúu n̄i kixi tukuan n̄i kunda'í ini Jesús tá n̄i sa na noo nákaa yikí koño Lázaro. Ta kíán ini iin káo, ta ndadí iin yuu ká'ano yé'án. ³⁹ Dá n̄i kaa Jesús:

—Dítá ndó yuu káa viti.

Dá n̄i kaa Marta, ñá kúu k̄i'o ló'o ndii ñoo, x̄i'ín ná:

—Tatá, ná dá'a ni, dá ch̄i sa kini nda'o sá'an díko, dá ch̄i sa komi ví kuu kíán.

⁴⁰ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'án:

—¿Á duú n̄i ka'in xí'ón ñ̄a tá miían ndaa kándéé inoón yu'u, dá konon kee Ndios iin ñ̄a ndato?

⁴¹ Dá n̄i d̄itá rá yuu ndadí yé'é káo noo nákaa ndji ñ̄oó. Dá n̄i n̄ande'é Jesús chí induú, dá n̄i kaa n̄a:

—Tatá, ndivé'e ní, dá ch̄i n̄i seídó'o ní ñ̄a n̄i xikaj̄i noo ní. ⁴² Ta daá kuití vá seídó'o ní ñ̄a xikaj̄i noo ní, tído n̄i ka'in dión, dá ná kueídó'o ndidaá tá'an ñ̄ayuu ndíta yó'o, dá ná kandísa na ñ̄a miían ndaa kuiti mií ní n̄i tanda'á yu'u vej̄i.

⁴³ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a dión xí'ín Ndios, kúú n̄i kayu'ú ná:

—Lázaro, kua'án keta sata vé'e.

⁴⁴ Ta kúú n̄i keta t̄aa n̄i xi'í ñ̄oó, ta n̄i kaō noo iin tá'í dá'on ndá'a rá xí'ín sa'a rá ndíkoan. Ta n̄i kaō noo iin ka tá'í dá'on ndadián noo rá. Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndaxí ndó ra, dá ná yaa ra ko'on ra.

D̄i'a n̄i kuu tá n̄i ndató'ón kue'é t̄a né'e choon ñ̄a ka'ání rá Jesús

⁴⁵ Ta kua'á nda'o n̄a ñ̄oo Jerusalén, tá'an n̄a n̄i kii n̄i xi'o t̄andeé iní noo María, n̄i xini ñ̄a n̄i kee Jesús, ta n̄i kandísa ñ̄aá ná. ⁴⁶ Tído dao ka n̄a n̄i sa'an noo ndéi t̄a fariseo, ta n̄i nakani na sa'á ñ̄a n̄i kee Jesús. ⁴⁷ Dá n̄i dataká t̄a dut̄i saku'a'á xí'ín t̄a fariseo ndidaá ka t̄a né'e choon noo n̄a Israel. Dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndi koo keeá viti? Ch̄i sa kua'á nda'o ñ̄a ná'ano kée t̄aa ñ̄oó. ⁴⁸ Tá ná konó yó noo rá kanoo ni ra, dá kían ndidaá ñ̄ayuu kandísa ñ̄aá. Ndi'i, dá ndakuei t̄a né'e choon romano, ta dákoon ndi'i ra ve'e ñ̄o'o ij̄i yo, ta dánaá ra ñ̄oo yo.

⁴⁹ Dá n̄i kaa Caifás, t̄a kúú dut̄i kúú noo kuiá dáá ñ̄oó:

—Xixi nda'o ndó, ndani. ⁵⁰ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña va'a kaan ná kuu iin ɬaa noo ndidaá na ñoo yo o duú kaan naá ndí'i na ñoo yo? —kaá ra.

⁵¹ Ta to'on yó'o kọ ní kii ñaxintóni mií rá. Dión ni ka'an ra, chi sa'á ña kúú rá duti kúú noó kuia dáá, sa'á ñoo ni xi'o Ndios to'on yó'o noo rá ña kánian kuu Jesús sa'á na ñoo Israel. ⁵² Ta o duú sava'a sa'á na ñoo Israel kuu na, kuu ta'ani na sa'a ndidaá ka ñayuu Ndios ni xita noo ndéi dao ka xián, dá nduu na iin tó'ón ñoo. ⁵³ Ta nda kuu dáá ñoo ni kandoo ra ña ka'áni rá Jesús.

⁵⁴ Sa'á ñoo kọ ní xionoo túu ka Jesús noó ɬa né'e choon noo na Israel. Di'a ni kuxiká ná kua'an na, ta ni saa na iin ñoo naní Efraín noo né'e tá'an yati xí'ín noñó'o ichí. Ñoo ni sa io na xí'ín ɬa xionoo xí'ín ná. ⁵⁵ Ta sa yati va koo víko pascua ña kéká'ano na Israel. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñó'o yati ñoo ni xinkuei ñoo Jerusalén tá kọ ñá'a kasá'á víko ñoo, dá nduvii ná mií ná noo Ndios. ⁵⁶ Ta xionoo ñayuu ñoo nándukú ná Jesús. Ta noo kúú yé'é ño'o ká'ano ñoo ndátó'ón tá'an mií ná sa'a Jesús:

—¿Ndi ká'an ndó? ¿Á kii ɬa ñoo víko o koó? —kaá na.

⁵⁷ Ta ni sa'anda ɬa duti saku'a xí'ín ɬa fariseo choon ña ndi ndáa mií ñayuu ni kandaa ini ndéi xionoo Jesús, ná naki'o na kuendá noo rá, dá ná ko'on ra tiin ñaá rá, kaá ra.

12

Di'a ni kuu tá ni kuei María kirá támi sá'an sata Jesús

¹ Ta kámani iño ka kuu, dá kasá'á víko pascua. Dá ni saa Jesús ñoo Betania noo ió Lázaro, ɬa ni

xi'í ñoó, ta ñi ñataki ra ñi kee Jesús. ² Ta ñoó ñi kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta ñi chikodó Marta ña'a kadíni na noo mesa. Ta ñi sa io ta'ani Lázaro tein ñayuu ndéi xí'ín ná ñoó. ³ Dá ñi ki'ín María kirá támi sá'an ñi kava'a xí'ín yuku naní nardo, ta kúú rá tát'on dao litro, ta kirá ya'i nda'o kúú rá. Ta kúú ñi kwei ndi'an ra sata sá'a Jesús, ta xí'ín idí dinjan ñi danáyaan sa'a ná. Ta iin ní kúú ini ve'e ñoó ñi naka'ani díko kirá támi sá'an ñoó. ⁴ Dá ñi kaa iin ta xionoo xí'ín Jesús naní Judas Iscariote, tá'an ra kúú de'e ta naní Simón, ta mií rá ko'on naki'o Jesús noo ndá'a ta xiní u'u ñaá:

⁵ —¿Ndiva'a ko ní díkó yó kirá támi sá'an xaan, chi ya'i rá tát'on ki'o ní'í ñayuu kéchóon na oni ciento kuu, dá ni'í yo di'ón chindeé yó na kúnda'í, ní kúu? —kaá ra.

⁶ Tído ko ní ká'an ra dión sa'a ña kú'u ndisa ini ra sa'a na kúnda'í. Dión ñi kaa ra, chi kúú rá iin ta kui'íná. Ta sa'a ña né'e va'a ra léka noo ñó'o di'ón xí'o ñayuu chindeé ñaá, sa'a ñoó taó de'é ra cháa di'ón ñoó ní'í mií rá. ⁷ Dá ñi kaa Jesús:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o, dá chi ñi sa ne'e va'an kirá támi sá'an yó'o ñi kenduuan yu'u tát'on ki'o kooi nduxii. ⁸ Chi daá kuití vá kandeí ñayuu kúnda'í xí'ín ndó, tído yu'u, o koo kuií ta'oin xí'ín ndó —kaá na.

Ñi kandoo ta né'e choon ña ka'ání ta'ani ra Lázaro

⁹ Ta kuá'a nda'o na ñoo Jerusalén ñi kandaa ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'a ñoó ñi kasaa na ñoó. Ta o duú iin tó'on Jesús kóni na kande'é ná, chi kóni ta'ani na kande'é ná Lázaro, tá'an ra ñi ñataki tein na kúú ndii ñoó. ¹⁰ Kúú ñi kandoo ta'ani ta

duti sakua'a ña ka'ání rá Lázaro, ¹¹ dá chi sa'á ña ni nataki ra, sa'á ñoo kua'á nda'o na ñoo Israel ni kankuei tixi ndá'a rá, ta ni kandísa na Jesús.

Dì'a ni kuu tá ni natiin va'a ñayuu Jesús tá ni ku'u na ñoo Jerusalén

¹² Tá ni tuu noo iin ka kuu, dá ni ni'í tó'on ñayuu kuá'a ni kasáa noo koo víko ñoo Jerusalén ña vei Jesús. ¹³ Dá ni sa'anda iin rá iin na ndá'a tañóo né'e na kua'an na natiin na Jesús noo vei na, ta kaá na káyu'ú ná:

— ¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúu ná rey noo yóo, na Israel! — kaá na káyu'ú ná.

¹⁴ Dá ni naní'í Jesús iin burro ló'o, dá ni kaa na sata ri. Dá ni xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios:

¹⁵ O sa yu'ú ndo, na ñoo Sion;
sa vei va rey ndo,

ta kánóo na sata iin burro ló'o vei na.

¹⁶ Ko ní kándaá ta'on ini ta xionoo xí'ín ná ndi dándáki ndidaá ña yó'o mií hora daá ñóo. Nda kuu ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú, nda daá ni ndiko'on ini ra ña ki'o dión ká'an tuti ií Ndios, ta ki'o dión ni kee ñayuu ñoo xí'ín ná. ¹⁷ Ta ndidaá ñayuu ni sa ndita xí'ín Jesús tá ni kana na Lázaro ini káo ñoo, ta ni danáta ñaá ná, noón kúu na xí'o kuendá noo dao ka ñayuu sa'á ña ni xini na. ¹⁸ Sa'á ñoo ni sa'an ñayuu ñoo ni natiin va'a na Jesús, dá chi ni seídó'o na sa'á ña ndato ni kee na xí'ín Lázaro. ¹⁹ Ta nda'í va ndátó'ón tá'an ta fariseo ndita ra, ta kaá ra:

— Nde'é rá. O kándeé ta'on yó kadi yo noo ta káa. Chi kandé'é ndó, ki'o dión ví kuá'a ñayuu tákuei kua'an sata rá — kaá ra.

Ndeí dao ta griego nándukú rá Jesús

²⁰ Ta ñó'o dao ɬaa ká'an yú'u griego tein na ni kasáa ñoo Jerusalén kandaño'o na Ndios víko ñoo.

²¹ Ta ni natuu yati ra noo Felipe, tá'an ra ñoo Betsaida, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Dá ni seí nda'í ra noo Felipe, ta kaá ra:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xí'ín Jesús.

²² Dá ni sa'an Felipe ni kast'o'on ra xí'ín Andrés, dá ni sa'an nduú ra ni kast'o'on ra xí'ín Jesús. ²³ Dá ni kaa Jesús:

—Sa ni kasandaá vá hora natiin na ni nduu ɬaa ñayuu yó'o ñaño'ó kee tatá na. ²⁴ Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó, ña tá ná o chí'i yó tata tirió noño'ó, ta kuaan, dá kían iin tó'ón dáá vá kakian. Tído tá ná kuaan tii ñó'ó, dá kían kuita ña, ta kúu kua'á nda'o kuj'i k'i'o ña. ²⁵ Ta ndi ndáa na ndí'i ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kuu. Ta na ko ndí'i ini sa'á ña kataki na ñayuu yó'o, noón kúu na koni kataki chí'í. ²⁶ Tá ió iin káa ndó kóni koni kuáchí noo yú'u, dá kían nakíi ndo ndiko ndo yu'u. Ta noo koo yu'u, ñoo ta'ani kandeí na xínkuáchí nooí. Ta ndi ndáa na xínkuáchí noo yú'u, ko'on tatái k'i'o na ñaño'ó noo ná.

Kásto'on Jesús xí'ín ñayuu ndi ndo'o na, dá kuu na

²⁷ 'Kútúu nda'o inií, tído, ¿ndí kían ka'in xí'ín tatái? ¿Á ka'in: “Tatá, ditá ní yu'u noo tandó'ó yó'o”? Tído o kúu ta'on ka'in dión, dá chí choon yó'o kúu choon vej yu'u. ²⁸ Tatá Ndios, na'a ní choon ká'ano kómí ní noo ñayuu yó'o.

Dá táí ni ka'an Ndios nda induú:

—Sa ni na'i choon ká'ano kómí, ta ko'on tukui na'i ñá iin ka ndée.

²⁹ Tá n̄i seídó'o ñayuu kuá'a ñoó ña n̄i'ndá'o n̄i ka'an na, dá n̄i kaa dao na ña n̄i kayu'ú dai. Ta dao ka na n̄i kaa ña iin ángel n̄i ka'an xí'ín Jesús. ³⁰ Dá n̄i kaa Jesús:

—Kō ní ká'an na ña kueídó'o yu'u, di'a n̄i ka'an na, dá ná kueídó'o ñaá ndo'ó. ³¹ Ta viti n̄i kasandaá va kuu ña keyíko Ndios sa'á na ndéi ñayuu yó'o, ta ko'on na dítá ná choon noo ndá'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o. ³² Tá n̄i ndi'i n̄i ndane'e ra yu'u, dá nakuakai ndidaá ñayuu noo mií.

³³ Dión n̄i kaa na n̄i kastō'on na xí'ín ñayuu ñoó ndi ndo'o na noo kuu na. ³⁴ Dá n̄i kaa ñayuu ñoó:

—Kándaá ini ndu ña ká'an ley ña ni kuu ta'ón o kuú na kúú Cristo, na dákaki ñaá. Sa'á ñoó ¿ndiva'a ká'an mií ní ña kánian ndane'e ra iin ra n̄i nduu ta ñayuu yó'o? ¿Ndá yoo kúú ra n̄i nduu ta ñayuu yó'o, tá dáá?

³⁵ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ndadá cháá vá kuu kooi dátō'in noo ndo. Sa'á ñoó kanoo ndó xian nani ió'i dátō'in noo ndo, dá kían ná dá'a ni kandeé ña iin naá xí'ín ndó. Dá chi na xionoo noo iin naá, kō túu ta'on noo ko'on na. ³⁶ Ta xian ió'i dátō'in noo ndo, kandeé iní ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, na dátō'on noo ndo.

Kuá'a ndá'o na Israel kō ní xín kandísa to'on Jesús

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, dá n̄i kee na kua'an na, ta kúú n̄i chide'é na noó ñayuu ñoó.

³⁷ Ta va'ará kuá'a ndá'o ña ndato n̄i kee na noó ñayuu ñoó, tído kō ní kándísa ta'on ñaá ná. ³⁸ Dión, dá n̄i xinkoo to'on n̄i taa profeta Isaías, dá chi di'a n̄i kaa na:

Sato'i, ¿ndá yoo ví nī kandísa to'on nī daná'a ndu
noo ná?

Ta, ¿ndá yoo nī nakoni choon ká'ano ió noo ndá'a
ní?

³⁹ Sa'á ñoo kō ní kúu ta'on kandísa ñayuu ñoo, dá
chī di'a ta'ani nī taa Isaías:

⁴⁰ Nī sadi Ndios noo ñayuu ñoo, ta nī ndekáxí ná
nío ná,

dá ná o koní na xí'ín noo ná, ta ni ná o kándaá ini
na,

dá ná dá'a ni nandió kuéi na noo Ndios, ta ná dá'a
ni nduva'a na.

⁴¹ Ña yó'o kúu to'on nī taa Isaías tá nī xini na choon
ndato kómí Jesús, ta nī ka'an na sa'a ná. ⁴² Vati xían
daá, kuá'á nda'o ta né'e choon nī kandísa Jesús,
tído kō ní ná'a ra mií rá, dá chī yu'ú ra taxí ñáa ta
fariseo ini ve'e noo náta na ñoo ra, ⁴³ dá chī kátoó
cháa ka ra ñañó'ó xí'o ta ñayuu yó'o o duú ñañó'ó
xí'o Ndios.

Ió kuachi ñayuu kō xín kandísa to'on dána'a Jesús

⁴⁴ Dá nī kayu'ú Jesús:

—Tá ndi ndáa na kándéé iní yu'u, o duú iin tó'ón
ní yu'u kándéé iní na, nda na nī tanda'á yu'u veii
kándéé iní na. ⁴⁵ Ta ndi ndáa na ndé'é yu'u, nda
na nī tanda'á yu'u veii ndé'é ná. ⁴⁶ Nī kasáa yu'u
ñayuu yó'o kúu na dátoon noo ñayuu, dá kían ndi
ndáa ñayuu ná kandeé iní ñáa, o kuín naá ka noo
ná. ⁴⁷ Ta ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'in, ta kō
kéé na choon sa'ándái, o duú yu'u keyíko sa'a ná,
chī kō véi ta'on yu'u keyíkoj sa'a ñayuu. Di'a veii
yu'u dákakii na noo kuachi na. ⁴⁸ Ta ndi ndáa na
kō xíin kandeé iní na yu'u, ta kō kóni na natiin na
to'on ká'in, sa io nduu va iin yoo keyíko sa'a ná.

Ta ñoó kúú to'on ká'in xí'in ndó. Ta mií to'on yó'o tiin Ndios, dá keyíko na sa'a ndo tá ná kasandaá kuú noo ndí'i. ⁴⁹ Ta o duú to'on kána ñaxintóni mií yu'u ká'in xí'in ndó. Tatá Ndios, na ni tanda'á yu'u veii, noón kúú na ni xi'o choon noói ndi kían ka'in xí'in ndó, ta ndá to'on ka'in xí'in ndó. ⁵⁰ Ta ná'á kaxí yu'u ña to'on ni xi'o tatái noói kían kandeéan kī'oan ña kataki chíchí ndó. Sa'á ñoó, tát'o'on kī'o ni ka'an tatái xí'ín, kī'o dión ká'in xí'in ndó —kaá Jesús.

13

Di'a ni kuu tá ni nakata Jesús sa'a ta xionoo xí'in ná

¹ Kóni iin ka kuú dá kasá'á víko pascua. Ta sa na'á vá Jesús ña sa ni kuyati hora dánkoo na ñayuú yó'o, dá no'o na noo ío tatá Ndios. Ta kú'u nda'o ini na sa'á ta na ni kaxi mií ná ñayuú yó'o, ta dión ni ku'u ini na sa'a rá nda noo ndí'i. ² Ta ndéi na sádini na, ta sa ni daká'an ña u'u níó Judas Iscariote, ta kúú de'e Simón, ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a ta xiní u'u ñaá. ³ Ta ná'á vá Jesús ña ni nakí'o tatá Ndios choon noo ndá'a ná sata ndidaá kúú ña'a, ta ná'á ta'ani na ña ni kii na noo Ndios, ta ná'á ta'ani na ña no'o na noo ná, ⁴ sa'á ñoó ni nakuín ndichi na, ta ni ditá ná dá'on kánoo sata ná, ta ni so'oni na iin ka dá'on káni noó tji na. ⁵ Ni ndi'i daá, dá ni taán ná takuii ini iin tisa'an ló'o, dá ni kasá'á ná nakata na sa'á ta xionoo xí'in ná. Tá ni ndi'i, dá ni naáyaa naan xí'in dá'on káni ndíko tji na ñoó. ⁶ Dá tá ni saa na noo ío Simón Pedro, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Tatá, ¿á nakata di'a ní sa'í, ká'án ní?

⁷ Dá ni kaa na:

—Viti'ón ní kò kándaa ta'on inon ndiva'a nákatai sa'on, tído cháá ká chí noo, dá kándaa inon ndiva'a kéei dión.

⁸ Dá nì kaa rā xí'ín ná:

—Ni iin kuu ta'ón o kónó yu'u nakata ní sa'í.

Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—Tá ná o kónón nakatai sa'on, dá kían kò ta'ón kuendá yó'ó koo xí'ín yu'u.

⁹ Dá nì kaa rā xí'ín ná:

—Sato'i, tá dión kían, dá kían ná dá'a ni nakata ní sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'í xí'ín diní.

¹⁰ Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa nā sà nì chichi, nda sa'a óon va na xínñó'ó ndoo, dá chī sà ndáa vii vá ñíj ná. Dión ni ndo'ó, sà ndáa vii vá ndó, tído o duú ndidaá ndó ndáa vii.

¹¹ Dión nì kaa nā, dá chī sà ná'á vá ná ndá yoo naki'o ñáá noo ndá'a ta xini u'u ñáá, sa'á ñoó nì kaa nā ñā: “O duú ndidaá ndó ndáa vii.”

¹² Tá nì ndi'i nì nakata na sa'a ndidaá ta xionoo xí'ín ná ñoó, dá nì nakui'ino tuku na dá'on ndíxi na, dá nì nakoo tuku na mesa, dá nì kaa nā:

—¿Á kándaa ini ndo ndi dándáki ñā nì keei xí'ín ndó? ¹³ Ká'an ndo ñā yu'u kúú maestro noo ndo, ta ká'an ndo ñā yu'u kúú sato'o noo ndo. Ta ndaa va ká'an ndo, chī ñáá kúú. ¹⁴ Ta viti nì xini ndo nì nakatai sa'a ndo, va'ará kúú sato'o ndo xí'ín maestro ndo. Sa'á ñoó kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó. ¹⁵ Dá chī nì kee yu'u dión xí'ín ndó, dá kían, táto'on nì kee yu'u xí'ín ndó, kī'o dión kee ndó xí'ín dao ká nā. ¹⁶ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā kò ndáya'i iin ta kéchón cháá ká noo sato'o rā. Ta ni ta kua'an choon kò ndáya'i cháá ká rā noó nā nì tanda'á ñáá kua'an rā. ¹⁷ Tá kándaa ini ndo ñā

ká'in xí'in ndó, dá kían ndiká'an ví ndó tá ná kee ndó dión.

¹⁸ Tído kọ ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sa ná'á vá yu'u ndi ndáa ndo'ó nị kaxii kandita xooi. Tído miían xinkoo noo ká'an tuti iị Ndios, chi di'a kaáan: “Taa seí nduú pan xí'in yu'u nduu ra koni u'u ñáa.” ¹⁹ Ta viti yachi va kastò'in xí'in ndó, dá tá nị kuu dión, dá kandísa ndó ña yu'u kúú nà daá kúúí. ²⁰ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndáa nà natiin va'a iin nà tanda'á yu'u kosaa, noón kúú nà natiin va'a yu'u. Ta nà natiin va'a yu'u, noón kúú nà natiin va'a nà nị tanda'á yu'u veii —kaá nà.

Kástò'on Jesús ña Judas kúú ra nakì'o ñáa noo ndá'a ta xiní u'u ñáa

²¹ Ta nị ndi'i nị ka'an Jesús dión, dá nị kixián nị kutúú ini nà xiní nà, dá nị kaa nà:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin káa mií vá ndo'ó kò'on nakì'o yu'u noo ndá'a ta xiní u'u ñáa —kaá nà.

²² Dá nị kasá'á ndé'é tá'an mií ta xíonoo xí'in ná ñoó noo iin rá iin ra ndéi ra, ta kọ kátóni ini ra ndá yoo ká'an nà sa'a. ²³ Ta mií dín Jesús ío iin ta xíonoo xí'in ná, tá'an ra manì cháá ka noo ná. ²⁴ Ta noó ra yó'o nị kundá'a Simón Pedro, ña ná ndato'ón rá Jesús ndá yoo kúú taa nakì'o ñáa ñoó. ²⁵ Ta sa'á ña ío ra dín Jesús, sa'á ñoó nị kaa ra xí'in ná:

—Sato'i, ¿ndi ndáa ndu'u ká'an ní sa'a?

²⁶ Dá nị kaa Jesús:

—Ndá yoo nị xì'o yu'u iin tá'í pan nị dandáxii noo ñoó, roón kúú rá.

Kúú nị dandáxi na iin tá'í pan, kúú nị xì'o naan noo Judas Iscariote, ta kúú de'e Simón. ²⁷ Tá nị

ndi'i n̄i seí Judas tá'í pan ñoó, kúú n̄i ndu'u ña u'u ini ra. Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Kee k̄í ña n̄i ch̄ikāa inon keeón —kaá na.

²⁸ Tído ni iin tó'ón ta ndéi xí'ín ná mesa ñoó ko ní kándāa ini ndiva'a n̄i ka'an na dión xí'ín Judas. ²⁹ Ch̄i ká'án dao ka ra ña sa'á ña kúú rá ta né'e va'a di'ón, sa'á ñoó ndá ndi kuu ká'an Jesús xí'ín rá ña ko'on ra kuiin ra cháa ka ña'a kadíni na kuendá víko, o ndá ndi kuu kóni na ña ko'on ra ki'o ra di'ón noó na kúnda'í, ká'án rá. ³⁰ Dá tá n̄i ndi'i n̄i seí rá tá'í pan ñoó, dá n̄i keta ra kua'an ra. Ta kúú sa n̄i kuaá vá kuu dáá ñóó.

Sa'ándá Jesús iin choon saá noó ta xí'ín ná

³¹ Tá n̄i keta Judas kua'an ra, dá n̄i kaa Jesús:

—Sa n̄i kasandaá vá hora natiin na n̄i nduu taa ñayuú yó'o ñañó'ó kee Ndios noó ñayuu, dión dá natiin Ndios ñañó'ó sa'a mií ná. ³² Tá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'í, dá k̄ian ko'on ta'ani na nak̄i'o na ñañó'ó noó yu'u, ta yach̄i va natiin yu'u ñañó'ó kee na. ³³ De'e kuálí miíi, ndadá tóó vá kooi xí'ín ndó. Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'in xí'ín ndó tát'on ki'o n̄i ka'in xí'ín ta né'e choon noó na Israel ña noó ko'in, o kuu ta'on ko'on ndo. ³⁴ Ta viti sa'ándá yu'u iin choon saá noó ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó, ch̄i tát'on ki'o kú'u ini yu'u sa'a mií ndó, ki'o dión koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó. ³⁵ Ta ki'o dión ná'a ndo mií ndó ña kúú ndó kuendá yu'u tá kú'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó —kaá na.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁶ Dá n̄i kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndeí kúú noó ko'on ní?

Dá n̄i kaa na:

—Noó ko'on yu'u, o kúu ta'on ko'on yo'ó xí'in yu'u viti. Tído cháá ka noo, dá karkaaón yu'u saan.

³⁷ Dá n̄i kaa ra:

—Tatá, ¿ndiva'a o kúu ko'in xí'in ní viti? Ta ió nduui ña nak'i'oi miíi ña kuuji sa'a ní.

³⁸ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á miían ndaa ió nduunon ki'on miíon kuuon sa'a yú'u? Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña tá ko ñá'a kana chéli, ta kúu sa on̄i va ta'ándá ndata yo'ó sa'a yú'u.

14

Jesús kúu íchi saq noo ió Ndios

¹ Ta o sa kútúu ini ndo. Kandeé iní ndo Ndios, ta kandeé ta'ani iní ndo yu'u. ² Ió nda'o noo kandeí ndó ve'e tatái. Tá o duú dión kíán, o kásto'on ta'oin xí'in ndó. Ta viti ko'in kenduui noo kandeí ndó. ³ Dá tá n̄i ndi'i n̄i sa'in n̄i kenduui noo kandeí ndó, dá kixi tukui nakuakai ndo'ó kandakai ko'in, dá kíán noo kooi, ñoó kandeí ta'ani ndó. ⁴ Sa ná'á vá ndó noo ko'in, ta sa ná'á ta'ani ndó íchi.

⁵ Dá n̄i kaa Tomás:

—Tatá, ko ná'á ta'on ndu'u ndeí ko'on ní, sa'á ñoó, ¿ndi kee ndu'u kandaá ini ndu ndi káa íchi saq ndu?

⁶ Dá n̄i kaa Jesús:

—Yu'u kúu íchi, ta yu'u kúu na ndaa, ta yu'u kúu na xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kasandaá noo Ndios tá ko véi na xí'in yu'u.

⁷ Tá ná'á ndó yu'u, dá kíán nda tatái ná'á ndó. Ta nda kuu viti n̄i kasandaá ndo ná'á ndó na, ta n̄i xini ndo ná.

⁸ Dá n̄i kaa Felipe xí'ín ná:

—Tatá, na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u, ta kúu sa nata'an va ini ndu.

⁹ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Sa ki'o dión ví na'á xíonoo yu'u xí'ín ndo'ó, ta ¿á ko ná'á īi ví ñaá yo'ó, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kían nda tatá Ndios ndé'é ndó. Sa'á ñoó, ¿ndiva'a ká'an yo'ó: “Na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u”?

¹⁰ ¿Á ko kándisa ta'on yo'ó ña iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u? To'on ká'an yu'u, ko kúuán ña kóni mīi, ña kóni tatá Ndios va ká'in, dá ch̄i noón kúu na ió xí'ín, ta mīi ná kúu na kée ña ndato kéei. ¹¹ Kánian kandisa ndó ña iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u. Tído tá ko kándisa ndó xí'ín to'on ká'in ña dión kíán, dá kían kandisa ndóan noó ña ná'ano kéei.

¹² Ta mīan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kandeé iní ndo yu'u, dá kían koni ta'ani ndó kee ndó ña kée yu'u. Ta ná'ano cháa ka ví ña'a kee ndó, dá ch̄i no'īi kooi dīin tatá Ndios. ¹³ Ta ndidaá ña ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, ko'in keei ña xika ndo, dá ná natiin tatá Ndios ñaño'ó kee yu'u, na kúu de'e na. ¹⁴ Sa'á ñoó ndi ndaa mīi vá ña'a ná kaka ndo xí'ín kuu yú'u, mīan ndaa keei ña.

Kaá Jesús ña tanda'á ná Espíritu īi Ndios kasaq na chindeé ñaá

¹⁵ Tá mīan ndaa kóni ndo yu'u, dá kían kueídó'o ndó choon sa'ándái. ¹⁶ Ta ko'in kueí nda'áv̄i noo tatá Ndios, dá ná tanda'á ná iin na kii chindeé ndo'ó, dá ná koo chíchí ná xí'ín ndó. ¹⁷ Ta noón kúu Espíritu īi, na xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'on natiin ñaá na kúu kuendá ñayuú yó'o, dá ch̄i

o kúu koni ñaá ná xí'ín noo ná, ta o kúu kana'á ñaá ná. Tído ndo'ó, ná'á ndó na, dá ch̄i ío na xí'ín ndó, ta koo na níoo ndo.

¹⁸ 'Ta o dánkoo nda'í ta'on yu'u ndo'ó, dá ch̄i nandíó koo tukui kasaaj naki'in ndó. ¹⁹ Ta ndadá cháá vá, ta kúú o koni ka dao ka ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni ij va ndó yu'u. Dá ch̄i sa'á ña takí kuií yu'u, sa'á ñoó kataki kuií ta'ani ndo'ó. ²⁰ Tá ná kasandaá kuu dáá ñóó, dá katóni ini ndo ña iin kúú vá yu'u xí'ín tatái Ndios. Díon ta'ani ndo'ó, iin kúú ndó xí'ín yu'u, ta iin kúú yu'u xí'ín ndo'ó. ²¹ Ta ndidaá na natiin va'a choon sa'ándái, ta seídó'o na ña, noón kúú na kóni ndisa ñaá. Ta ndidaá na kóni ñaá, kú'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'a ná, ta na'ij miíi noo ná —kaá Jesús.

²² Dá ni ndato'ón ñaá Judas (tído o duú Judas Iscariote), dá kaá ra:

—Tatá, ¿ndiva'a na'a ní mií ní noo ndú'u, ta o duú noo na kúú kuendá ñayúú yó'o?

²³ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa na kóni yu'u xí'ín ndino'o ini na, noón kúú na natiin va'a to'on ká'in, ta ku'u ini tatái Ndios sa'a ná, ta kasaá yu'u xí'ín tatái Ndios kandeí ndu xí'ín ná. ²⁴ Ta ndí ndáa na ko kóni yu'u xí'ín ndino'o ini na, noón kúú na ko nátiin va'a to'on ká'in. Tído to'on ni seídó'o ndó ni ka'in, o duú ta'ón to'on miíi kíán. To'on ni xi'o tatá Ndios, na ni tanda'á yu'u veii, kíán.

²⁵ 'Ndidaá to'on yó'o ká'in xían nani íoí xí'ín ndó. ²⁶ Tído tá ná kasaá na chindeé ndo'ó, na kúú Espíritu ij, na tanda'á tatá Ndios kasaá kuendá miíi, noón ví kúú na dána'a ndi'i sa'a ndidaá ña ni ka'in xí'ín ndó, ta dándusaá ini na ndo'ó sa'a ndidaá ña ni ka'in.

27 'Ta ko'in ki'oi ña koo va'a ini ndo, chi ko'in ki'oi ña koo va'a ini ndo táto'on ki'o ió va'a ini miíi. Ta o kándeé ta'on ña'a ió ñayuú yó'o ki'oan ña koo va'a ini ndo táto'on ki'o xí'o yu'u ña noo ndo. Ta ná dá'a ni kutúú ini ndo, ta ná dá'a ni yu'ú ndo. 28 Sa ni seídó'o ndó ña ni ka'in xí'ín ndó ña miían ko'in, tído kasaá tuku va yu'u naki'in tá'in xí'ín ndó. Tá miían ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kían kánian kadij ini ndo, chi ni ka'in xí'ín ndó ña ko'in noo tatái, ta mií ná kúú na ká'ano cháá ka o duú yu'u. 29 Viti kásto'in xí'ín ndó ña dión koo, va'ará ko ñá'a kooan, dá tá ni kuu dión, dá kandísa ndó ña ni ka'in.

30 'Cháá dión vá ka'in xí'ín ndó, chi sa vei va ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuú yó'o, ta ni iin ña'a o kándeéán kean xí'ín. 31 Tído ko'on yu'u kee táto'on ki'o ni sa'anda tatá Ndios choon nooí, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña kóni yu'u Ndios. Ndakuei ndó, ná ko'o.

15

Jesús kúu yító uva ndisa

1 'Yu'u kúu yító uva ndisa, ta tatái Ndios kúu na xító rá. 2 Ta ndidaá ndá'a ra, ña ko xí'o kui'i, ka'anda na ñá. Ta ndidaá ndá'a ra xí'o kui'i, nduvii ná ña, dá ná ki'o cháá kaan kui'i. 3 Dá ri ndo'ó, sa ni nduvii vá ndó ni kee to'on ni ka'in xí'ín ndó. 4 Daá koo ini ndo kane'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'ín ndo'ó. Dá chi táto'on ki'o ndó'o ndá'a yító uva, o kúu ta'on ki'o miían kui'i tá ko né'e tá'an xí'ín yítóán, ki'o dión ta'ani o kúu ta'on kee ndó ña kóni Ndios tá ko né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u.

5 'Yu'u kúu yitó uva, ta ndo'ó kúu ndá'í. Sa'á ñoó tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'ín ndó, dá k̄i'o nda'o ndó ku'i'i noo Ndios. Dá ch̄i tá k̄o né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ni ña'a o kándeé ndó kee ndó. 6 Na k̄o né'e tá'an toon xí'ín yu'u, taó xóo ñaá tatáí tát'o'on kée na xí'ín ndá'a yitó uva, dá tá n̄i ich̄ian, dá nditútí náan, dá taán ná ña noo k̄eí ñó'o, dá kei ña.

7 'Tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta náki'in va'a ndó to'on ká'in, kaka ndo ndi ndáa mií ña'a kóni ndo, ta kúu ni'í vá ndoan. 8 Ta natiin tatáí Ndios ñaño'ó sa'á ña xí'o ndó kua'á nda'o ku'i'i noo ná, dión, dá na'a ndo ña kúu ndó kuendáí. 9 Dá ch̄i tát'o'on k̄i'o kú'u ini tatáí sa'í, k̄i'o dión ta'ani kú'u ini sa'a ndo. Ta daá kaño'o toon ndó t̄ixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo. 10 Tá kée ndó choon sa'ándáí, dá k̄ian ñó'o ndó t̄ixi ndá'a ña kú'u ini sa'a ndo, tát'o'on k̄i'o kée mií choon sa'ándá tatáí, ta nákaai t̄ixi ndá'a ña kú'u ini na sa'í.

11 'Ta ndidaá ña yó'o n̄i ka'in xí'ín ndó, dá kadij ini ndo tát'o'on k̄i'o kadij ini mií. Dión, dá nakutí ndó xí'an dij iní. 12 Ta ña yó'o kúu choon sa'ándá yu'u noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó tát'o'on k̄i'o ndó'o yu'u xí'ín ndó. 13 K̄o iin ka kú'u cháá ka ini sa'a amigo na, sava'a na nak̄i'o mií ña kuu na sa'a ná. 14 Ndo'ó kúu amigo yu'u tá kée ndó choon sa'ándáí noo ndo. 15 Ta o ch̄inani ka yu'u ndo'ó ña kúu ndó ta kéchóon nooí, dá ch̄i k̄o ná'a ta'on iin ta kéchóon ndí k̄ián kée sato'o ra. Ta viti nachinani yu'u ndo'ó amigoí, dá ch̄i ndidaá vá ña'a n̄i ka'an tatáí xí'ín n̄i kasto'in xí'ín ndó. 16 Ch̄i k̄o ní kaxi ndó yu'u ña kanooi xí'ín ndó, yu'u di'a va n̄i kaxi ndo'ó ña kanoo ndó xí'ín, ta n̄i xi'oi choon noo ndo ña ko'on ndo kakuu ndó tát'o'on k̄i'o iin

yitó kuí'í, ta daá kuití kuiin kui'i ndo, dá kían ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, ta kúú k'i'o naan noo ndo. ¹⁷ Ta choon sa'ándái noo ndo kúú ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaá ñayuu

¹⁸ Tá nì kasá'á xiní u'u ñayuu kuendá ñayuú yó'o ndo'ó, dá kana'á ndó ña dinñó'ó ka yu'u nì xini u'u na. ¹⁹ Dá chì tá nì sa kuu ndó kuendá ñayuú yó'o, dá kían nì sa ku'u ini na sa'a ndo, ní kúu. Tído viti kò kúú ka ndo kuendá ñayuú yó'o, chì nì kaxii ndo'ó tein ñayuu ñayuú yó'o, dá kechóon ndó nooí, sa'á ñoó xiní u'u na ndo'ó. ²⁰ Ndisaa ini ndo ña nì ka'in xí'ín ndó ña nì iin ta kéchóon kò ndaya'i ta'on ra cháa ka noo sato'o ra. Sa'á ñoó tá nì kendava'a na xí'ín yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'ín ndó. Tá nì naki'in va'a na to'on nì daná'i noo ná, dá kían naki'in va'a ta'ani na to'on dána'a ndo'ó noo ná. ²¹ Ta dión ta'ani kee na xí'ín ndó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u, dá chì kò ná'á ta'on na mií na nì tanda'á yu'u veii.

²² 'Dá chì tá kò ní kii yu'u ñayuú yó'o, ta ni xio nì ka'in xí'ín ná, dá kían o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído koo ka to'on nandukú ná chindeé ná mií ná sa'a kuachi na, chì sa nì kasto'in xí'ín ná, ta kò ní xín na kandísa naan. ²³ Tá xiní u'u ñayuu yu'u, dá kían nda tatái Ndios xiní u'u na. ²⁴ Tá kò ní kée yu'u ña ndato, ña nì iin kuu kò ní kée iin ka ta noo ná, dá kían o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti nì xini xí'ín noo ná ña ndato nì keei, vatì xían dión, xiní u'u na yu'u, ta xiní u'u ta'ani na tatái. ²⁵ Tído dión nì kuu, dá nì xinkoo noo ká'an tuti iì Ndios: "Dión oon va nì xini u'u na yu'u."

²⁶ Tído tá ná kasaa na chindeé ndo'ó, na k̄i'o tatá Ndios tanda'á yu'u kii noo ndo, noón kúú Espiritu ii, ta kúú ná na ndaa, na kii noo tatái, ta noón kúú na k̄i'o ndaa kuendá sa'a yú'u. ²⁷ Ta k̄i'o ta'ani ndó kuendá sa'í, dá ch̄i nda mií sa'a ni kasá'á xionoo ndó xí'ín.

16

¹ Ká'ín sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó, dá k̄ian ná dá'a ni kexoo ndó noó ña kándéé ini ndo yu'u, ² ch̄i taxí ná ndo'ó ve'e noo ndítútí ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'áni ná ndo'ó, ch̄i ka'án ná ña k̄i'o dión kóni Ndios kee na. ³ Dión kee na, ch̄i k̄o ná'á ta'on na tatá Ndios, ta ni yu'u k̄o ná'á ná. ⁴ Tído ká'ín sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó viti, dá tá ná kasandaá hora koo dión, dá ndisaa ini ndo ña sa ni ka'ín xí'ín ndó ña dión ndo'o ndó.

Ká'an Jesús sa'a choon kée Espiritu ii Ndios

'Ta k̄o ní ká'an ta'on yu'u sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó nda mií sa'a, dá ch̄i ió va yu'u xí'ín ndó. ⁵ Tído viti k̄ian no'ó va yu'u noó na ni tanda'á ñaá veii, tído ni iin tó'ón ndó k̄o ndát'ón ñaá: “¿Ndeí ko'on ní?” ⁶ Di'a kúnda'í ini ndo sa'á ña ni ka'ín sa'a ndidaá ña yó'o xí'ín ndó. ⁷ Tído ká'an ndaaí xí'ín ndó ña keva'a mií ndó tá ná no'í, dá ch̄i tá ná o nó'in, dá o kasaá ta'on na chindeé ndo'ó. Tído tá ná no'í, dá tanda'í na kasaa na koo na xí'ín ndó. ⁸ Tá ná kasaa na, dá k̄ian k̄i'o na ña kandaá ini iin rá iin ñayuu ña kómí ná kuachi noo Ndios, ta k̄i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kendaá Ndios, ta k̄i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios. ⁹ Ch̄i k̄i'o na ña kandaá ini ñayuu ña kómí ná kuachi sa'á ña k̄o ní kándéé ini na yu'u, ¹⁰ ta k̄i'o na ña kandaá ini

na ña kenda Ndios, dá ch̄i viti no'i noo tatái, ta o koní ka ndo yu'u. ¹¹ Ta ki'o ta'ani na ña kanda ini na ña keyíko ndaa Ndios, ch̄i sa ni keyíko na sa'á ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuú yó'o.

¹² 'Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ín ndó, tído o kándeé ta'on ndó katóni ndi'i ini ndoán viti. ¹³ Tído tá ná kasaa na kúú Espíritu ij, na kúú na ndaa, noón kúú na ki'o ña kanda ndi'i ini ndo ndí kían kúú ña ndaa. Ch̄i o ká'an ta'on na xí'ín ndó ña kóni mií ná, di'a ka'an na xí'ín ndó sa'ava sa'á ña ni seídó'o na. Ta ki'o na ña kanda ini ndo sa'a ndí kían vei koo chí noo. ¹⁴ Ta mií ná kedaá, dá natiin yu'u ñañó'ó, dá ch̄i natiin na ña ió noo yú'u, ta ki'o na ña kanda ini ndo sa'án. ¹⁵ Ta ndidaá kúú ña'a ió noo tatái kúú ña'a mií, sa'á ñoó ni ka'in ña natiin na kúú Espíritu ij ña ió noo yú'u, ta ki'o na ña kanda ini ndo sa'án.

Kaá Jesús ña kúnda'í ini ra nduuan ña kadij ini ra

¹⁶ 'Sa kua'an kasandaá kuu o koní ka ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u, dá ch̄i no'i noo tatái Ndios —kaá na.

¹⁷ Dá ni kasá'á dao ta xionoo xí'ín ná ñoó ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndiva'a ká'an na dión? Ch̄i kaá na: “Sa kua'an kasandaá kuu o koní ka ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u, ch̄i no'i noo tatái Ndios.” ¹⁸ ¿Ndi kóni kaa: “Sa kua'an kasandaá kuu o koní ka ndo yu'u”? Ko kanda ini ndi kóni kaa to'on ni ka'an na —kaá ra.

¹⁹ Dá ni kanda ini Jesús ña kóni ra ndató'ón ñaá rá. Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón tá'an mií ndó sa'á ña ni ka'in ña: “Sa kua'an kasandaá kuu o koní ka ndo yu'u,

dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u"? ²⁰ Miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña veí kuu nda'í kuaki ndó, ta nda'í ka'an ndo, ta tein ndo'o ndó dión, kadij nda'o ini na kúú kuenda ñayuú yó'o. Ta va'ará kunda'í ini ndo, tído ña kunda'í ini ndo, ñoó nduuan ña kadij ini ndo. ²¹ Chi kakaan ndo'o ndó táto'on k'i'o ndó'o iin ñá'a tá dákakián taleé, ndó'o nda'o níman, chi ni kasandaá hora kaki de'án. Tído tá ni ndi'i ni kaki xi, kúú ni nandodóan ña ni ndo'o níman, dá chi kadij nda'o inian sa'á ña ni kaki iin taleé ló'o ñayuú yó'o. ²² Dión ta'ani ndo'o ndo'ó, chi viti kúnda'í ini ndo, tído nandió ko tukui naki'in tá'in xí'ín ndó, dá kadij ini ndo, ta ko in ta'on kandeé chituu ña kadij ini ndo.

²³ 'Tá ná kasandaá kuu dáá ñóó, o ndátó'on ka ndo yu'u sa'a ni iin ña'a, chi miían ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, k'i'o naan noo ndo. ²⁴ Ko ñá'a ta'on kaka ndo ni iin ña'a noo Ndios xí'ín kuu yú'u, sa'á ñoó ná kaka ndoán viti, ta kúú ni'i vá ndóan, dá ná kutí ndó xí'an kadij ini ndo.

Kaá Jesús ña ni kandeé ná xí'ín ña kini ió ñayuú yó'o

²⁵ 'Sa'a dao ña'a ni tiin ndaai sa daná'i noo ndo. Tído veí kuu ña kían o kée kai dión. Di'a k'i'oi ña kandaá tá'í ini ndo sa'a tatá Ndios. ²⁶ Tá ná kasandaá kuu dáá ñóó, dá kían kaka ndo ña'a noo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, ta ka'in xí'ín ndó ña ko káni kaan kueí nda'í yu'u sa'a ndo noo ná, ²⁷ dá chi kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'á ña kóni ndo yu'u, xí'ín sa'á ña kándisa ndó ña noo mií ná ni kii yu'u. ²⁸ Noo tatá Ndios ni kiii, ta ni kasáai ñayuú

yó'o. Ta viti ko'in dánkooi ña, dá no'i noo ná —kaá Jesús.

²⁹ Dá n̄i kaa ta xíonoo xí'ín ná:

—Viti kían xí'o ní ña kandaá tá'í ini ndu, ta ko t̄in ndaa ka ní sa'a dao ña'a ka'an ní xí'ín ndú. ³⁰ Viti kían kándaá ini ndu'u ña ndidaá tá'an ña'a ná'á ní, ta ko xínño'ó kaan ndato'ón ndú mií ní, sa'á ño'ó kándísa ndu'u ña n̄i kii ní noo Ndios.

³¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á viti ví kándísa ndó ña dión kían? ³² Tído sa n̄i kasandaá vá hora ña kuita noo ndó ko'on ndo, ta dánkoo mií ndó yu'u. Tído o kándoo mií ta'on yu'u, chí ió va tatá Ndios xí'ín. ³³ Ndidaá ña yó'o n̄i ka'in xí'ín ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'á ña kándísa ndó yu'u. Ta ndo'o nda'o nío ndo ñayuú yó'o, tído kandeé ini ndo yu'u, dá chí n̄i kandeéí xí'ín ña kini ió ñayuú yó'o —kaá na.

17

Xíka Jesús ña man̄i noo Ndios sa'á taa xíonoo xí'ín ná

¹ Ndidaá ña yó'o n̄i ka'an Jesús xí'ín ta xíonoo xí'ín ná. N̄i ndi'i daá, dá n̄i ndane'e noo ná chí induú, dá n̄i kaa na xí'ín Ndios:

—Tatá, sa n̄i kasandaá vá hora, viti kían k̄i'o ní ña natiin yu'u, na kúú de'e ní, ñaño'ó, dá ná natiin mií ní ñaño'ó noo yú'u, na kúú de'e ní. ² Chí mií ní n̄i x̄i'o choon no'óí dándákii ndidaá ñayuu, dá k̄i'oi ña kataki chíchí ndidaá na n̄i x̄i'o ní nooí. ³ Ta ni'í ná ña kataki chíchí ná tá ná nakoni na mií ní, na kúú iin tó'ón din̄i Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, na n̄i tanda'á ní n̄i kasáa.

4 'Ni naki'oi ndidaá kúú ñaño'ó noo mií ní tein ni sa ioi ñayuu yó'o, chi ni daxinoi choon veii, ña kúú choon ni xi'o ní nooi. 5 Sa'á ñoó, tatá Ndios, viti ki'o ní ña ná natiin tukui ñaño'ó kooi xoo kuá'a mií ní noó sa natiin yu'u ñaño'ó ndaa rá ko ñá'a kasá'á ñayuu yó'o.

6 'Sa ni ka'in sa'a mií ní noó taa ni xi'o ní nooi tein ñayuu ñayuu yó'o. Ta taa mií ní ni sa kuu ra, ta ni naki'o ní ra noo ndá'a yu'u, ta ni natiin va'a ra to'on mií ní. 7 Ta viti kándaá ini ra ña ndidaá choon ni xi'o ní ni kee yu'u kían ni natiin noo mií ní, 8 dá chi ndidaá to'on ni xi'o ní nooi ni kastoin xí'ín rá, ta ni natiin va'a raan, ta ná'á rá ña miían ndaa noo mií ní ni kixii, ta kándísa ra ña mií ní kúú na ni tanda'á ñaa veii.

9 'Ta viti seí nda'ávii noo ní sa'a rá, ta ko seí nda'ávii noo ní sa'a dao ka ñayuu, sava'a sa'á taa ni xi'o ní nooi seí nda'ávii sa'a, dá chi taa mií ní kúú rá. 10 Ta ndidaá ña'a yu'u kúú ña'a mií ní, ta ndidaá ña'a mií ní kúú ña'a yu'u, ta xí'ín taa yó'o ni natiin yu'u ñaño'ó.

11 'Ta o koo ka yu'u ñayuu yó'o, tído kandoo taa yó'o ñayuu yó'o, chi nasaai noo mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúú na ii, ta seí nda'ávii noo ní sa'á taa ni xi'o ní nooi ña kandaka ní ra xí'ín ndée ní, dá kían iin ná kakuu ra tát'o'on ki'o kúú mií yó. 12 Tá sa xionooi ñayuu yó'o xí'ín ta ni xi'o ní nooi, ni sa ndaka va'i ra xí'ín ndée mií ní, ta ni iin tó'on rá ko ní naá. Sava'a ra kúú de'e ña kini, roón kúú ra ni naá, dá ná xinkoo noo ká'an tuti ii mií ní sa'a rá.

13 'Tído viti nasaai noo mií ní, ta ká'in ña yó'o xían nani ioi ñayuu yó'o, dá ná nakutí rá xí'an dii ini ra tát'o'on ki'o kádii ini yu'u. 14 Ta ni xi'o yu'u

tə'on mií ní noo rá, ta viti nā kúú kuendá ñayúú yó'o xini u'u ñaá, dá chī kō kúú ta'on ra kuendá ñayúú yó'o, chī dión ni yu'u, kō tə'on taa kuendá ñayúú yó'o kúú. ¹⁵ Kō seí nda'ávíi noo ní ña taó ní rā ñayúú yó'o, di'a seí nda'ávíi noo ní ña kandaá ní rā noo ña kini ió ñayúú yó'o. ¹⁶ Chī tátə'on kī'o kō kúú ta'on yu'u kuendá ñayúú yó'o, kī'o dión ta'ani ndó'o taa yó'o, chī kō kúú ta'on ra kuendá ñayúú yó'o. ¹⁷ Ta kevií ní rā xí'ín tə'on ndaa ní, chī tə'on mií ní kúú ña ndaa. ¹⁸ Tátə'on kī'o nī tãnda'á ní yu'u veii ñayúú yó'o, kī'o dión ta'ani tãnda'á yu'u mií rá ko'on rā kane'e ra tə'in ñayúú yó'o. ¹⁹ Sa'á mií rá ko'in nakī'oi mií keeí ña kóni ní, dá ná koni rā nakī'oi ndisa ra mií rá noo mií ní kee tə'on ndaa ní.

²⁰ Ta o duú sava'a sa'á tə yó'o oon ni seí nda'ávíi noo ní, seí nda'í ta'ani yu'u noo ní sa'a ndidaá nā kasandaá kandeé ini nā yu'u sa'á tə'on dāna'a tə yó'o, ²¹ dá ná kasandaá nā kakuu na iin tó'ón, tátə'on kī'o iin kúú mií ní xí'ín yu'u, tatá, ta iin kúú vá yu'u xí'ín mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xí'ín yó, dá ná kandísa ndidaá ñayuu ña mií ní nī tãnda'á yu'u veii. ²² Tátə'on kī'o nī xī'o ní ñaño'ó nooí, kī'o dión ta'ani nī xī'oi ñaño'ó noo ná, dá iin tó'ón ná kakuu na tátə'on kī'o iin tó'ón vá kúú mií yó. ²³ Iin kúú vá yu'u xí'ín ná, ta iin kúú vá mií ní xí'ín yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'ón, dá ná kandaá ini dao ka ñayuu ña mií ní kúú nā nī tãnda'á yu'u veii, ta ná kana'á ná ña kú'u ini ní sa'á nā kándéé ini ñaá tátə'on kī'o ndó'o ní xí'ín yu'u.

²⁴ Tatá, mií ní nī xī'o ñayuu yó'o noo yú'u, ta kóni ña kandeí ta'ani na noo koo yu'u, dá ná

kandei na xí'ín, dá ná koni na choon ndato ni xi'o ní nooí, chi sa daá kú'u va ini ní sa'a yú'u nda rá ko ñá'a kava'a ñayuú yó'o. ²⁵ Tatá, mií ní kúú na ndaa, tído ko ná'á ta'on na kúú kuendá ñayuú yó'o mií ní, tído yu'u, ná'í mií ní, ta òa yó'o kúú ra ná'á ta'ani ra ña mií ní ni tanda'á yu'u veii. ²⁶ Sa ni xi'oi ña kánda ini ra sa'a mií ní, ta ko'in ki'oi ña kanda cháa ka ini ra sa'a ní, dá ná kati'a ra ku'u ini ra sa'a dao ka ñayuú tató'on ki'o kú'u ini mií ní sa'a yú'u, ta iin ná kakuu yu'u xí'ín ná —kaá na xí'ín tatá Ndios.

18

Dì'a ni kuu tá ni tiin ra Jesús né'e ra kua'an ra noó ta né'e choon

¹ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá ni kee na kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná iin ka xoo yuyúu naní Cedrón, ta ñoo káandu'u iin ñó'o ká'ano noo káa yító kuí'í. Dá ni ku'u na tein rá xí'ín ta xionoo xí'ín ná. ² Ta Judas, tá'an ra kua'an naki'o Jesús noo ndá'a òa xini u'u ñaá, roón kúú ra ná'á noo káa yító ñoo, dá chi sa kua'á nda'o ta'ándá sa sá'an Jesús ñoo xí'ín òa xionoo xí'ín ná. ³ Dá ni kee Judas ndáka ra iin tu'u soldado xí'ín dao ka òa kéchóon noó ta duti saku'a xí'ín ta fariseo kua'an ra. Ta né'e ra ñó'o tóon xí'ín espada ni saa ra. ⁴ Ta sa ná'á vá Jesús ndí kían ndo'o na, sa'á ñoo ni natuu yati na noo rá. Dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

⁵ Dá ni kaa ra xí'ín ná:

—Vei ndu tiin ndu Jesús, ta ñoo Nazaret.

Dá ni kaa na:

—Yu'u kúúí.

Ta íin Judas xí'ín rá, ch̄i vēi ra nak̄i'o ñáá rá noo ndá'a rá. ⁶ Tído tá n̄i ka'an Jesús: “Yu'u kúúí”, kúú n̄i nakaka sátá rá, dá n̄i kuei ni'ini ra noñó'o. ⁷ Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá n̄i kaa ra:

—Jesús, ta ñoo Nazaret.

⁸ Dá n̄i kaa na:

—Sa n̄i ka'in xí'ín ndó ña yu'u kúúí. Sa'á ñoo, tá yu'u nándukú ndó, dá kían konó ndó ná yaa ta xionoo xí'ín yó'o ko'on ra.

⁹ Díon n̄i kaa na, dá ná xinkoo to'on n̄i ka'an na xí'ín Ndios, dá ch̄i n̄i kaa na ña ni iin tó'on ta n̄i xi'o na noo ná ko ní naá.

¹⁰ Ta né'e Simón Pedro iin espada. Dá n̄i taó ráan ini ñi noo nákaaan, ta kúú n̄i darkue'e ra ta kéchóon noo ta duti kúú noo, ch̄i n̄i sa'anda ra do'o xoo kuá'a ra. Ta Malco naní ta ñoo. ¹¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín Pedro:

—Nachikaa va'a espada xaan ini ñi noo n̄i sa káaan, dá ch̄i ña ndó'i yó'o kúú tát'on iin copa ndirá ova n̄i xi'o tatá Ndios ko'i. ¿Á ko ná'á ta'on yo'ó ña kánian ko'i ra? —kaá na.

Ndáka ra Jesús n̄i saq ra ve'e ta duti kúú noo

¹² Ndidaá ta soldado ñoo xí'ín ta sa'ándá choon noo rá, xí'ín ta kéchóon noo ta né'e choon noo na Israel n̄i tiin ra Jesús, dá n̄i so'oni ñáá rá, ¹³ dá n̄i kee ra ndáka ñáá rá kua'an ra noo ra naní Anás, dá ch̄i ta yó'o kúú xido Caifás, tá'an ra kúú duti kúú noo kua dáá ñoo. ¹⁴ Ta Caifás kúú ra n̄i ka'an ni'ini noo ta né'e choon noo na ñoo Israel ña va'a cháá ka ná kuu iin tó'on ta noo ndidaá na ñoo Israel o duú kaan naá ndí'i na ñoo ñoo.

Di'a ni ndo'o Pedro tá ni sa io ra yé'é ve'e Anás

¹⁵ Ta tákaa Simón Pedro xí'ín iin ka ta xíonoo xí'ín Jesús sata ná kua'an ra. Ta ná'á tá'an ta duti kúu noó xí'ín ta né'e tá'an xí'ín Pedro kua'an ra. Sa'á ñoó ni kuu ni ku'u ra xí'ín Jesús nda yé'é ve'e ta duti kúu noó ñoó. ¹⁶ Tído ni kandoo va Pedro iin ra sata vé'e. Sa'á ñoó ni keta ta xíonoo xí'ín Jesús ñoó, tá'an ra ná'á tá'an xí'ín ta duti kúu noó ñoó. Dá ni ka'an ra xí'ín ñá'a ndaá yé'é ñoó ña ná konóan ku'u Pedro. ¹⁷ Dá ni ku'u ra. Dá ni kaa ñá'a ñoó xí'ín rá:

—Xíonoo ta'ani yo'ó xí'ín ta káa, ¿daá koó?

—Koó, o duú ta'on ñaá kúuí —kaá ra.

¹⁸ Ta ni kao noo na kéchóon noó ta duti xí'ín ta kéchóon noó ta né'e choon ndíta na nádaa ná noo kái ñó'o, dá chi vixi nda'o. Ta ñoó ta'ani iin Pedro nádaa rá.

Di'a ni kuu tá ni ndato'ón Anás Jesús sa'á ña kée na

¹⁹ Dá ni ndato'ón ta duti kúu noó Jesús nda choon kuu na ta xíonoo xí'ín ná, ta ni ndato'ón ta'ani ñaá rá ndá sa'a dána'a na noó ñayuu. ²⁰ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa daná'a túui noó ñayuu, chi daá kuití vá sa daná'i noo ná ini ve'e noo nátaaka na xí'ín yé'é ño'o ká'ano noo ndítutí ndidaá na ñoo yo, na Israel, ta ni iin tó'ón ta'on ña'a ko ní dána'a de'íi. ²¹ Ta, ¿ndiva'a ndato'ón ní yu'u? Va'a ka ndato'ón di'a ní na ni seídó'o to'on sa daná'i sa'á ña ni ka'in xí'ín ná, dá chi ndidaá vá ná ná'á ndí kían ni daná'i noo ná.

²² Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni koon iin ta kéchóon noó ta né'e choon da'anda noo ná, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—¿Á ki'o dión ví ká'an yo'ó xí'ín ta duti kúu noó?

23 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá n̄i ya'i n̄i ka'in, xinóon, dá kían, ka'an ndeí k̄o vá'a n̄i ka'in. Tído tá k̄o ní ya'i ká'in, dá kían, ¿ndivá'a n̄i kanón yu'u? —kaá n̄a.

24 Ta kúú dión ndík̄o īi vá ná n̄i tanda'á ñáá Anás kua'an n̄a noo Caifás, t̄a kúú mií t̄a duti kúú noó.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i ndat̄a Pedro sa'a Jesús

25 Ta iin īi vá Pedro nádaa rá noo k̄eí ñó'o ñoó. Dá n̄i kaa r̄a ndíta ñoó xí'ín rá:

—Taa xionoo ta'ani xí'ín Jesús kúú yo'ó, ¿daá k̄oó?

Dá n̄i ndat̄a vá Pedro, ta kaá r̄a:

—K̄oó, o duú t̄a'ón ñáá kúúí.

26 Dá n̄i kaa iin t̄a kéchóon noó t̄a duti kúú noó, ta kúú rá iin tá'an t̄a n̄i sa'anda Pedro do'o ñoó:

—Yo'ó kúú r̄a n̄i xini yu'u xí'ín t̄a ñoó tein yitó kuí'í ñoó, ¿daá k̄oó?

27 Ta kúú n̄i ndat̄a tuku Pedro sa'a Jesús. Ta kúú mií dáá n̄i kana chéli.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i sa'io Jesús noo Pilato

28 Dá n̄i taó rá Jesús ve'e Caifás, dá n̄i kee ra ndáka ñáá rá kua'an r̄a ve'e chóon t̄a romano. Ta sa n̄i t̄u noo vá kuú dáá ñoó, ta k̄o ní ku'u ta'on ra ve'e chóon ñoó, dá ná o kándoo yakó rá noo Ndios, dá kuu kadíni r̄a tein vík̄o pascua. 29 Dá n̄i keta Pilato, tá'an r̄a né'e choon ká'ano kuendá Judea yé'é chóon ñoó. Dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—¿Ndá kuachi n̄i ya'a t̄a yó'o n̄i kee ra?

30 Dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—Tá k̄oó kuachi ká'ano ní ya'a t̄a yó'o n̄i kee ra, ta o káne'e ta'on ndu r̄a kii ndu nakí'o ndu noo mií ní, ní kúu.

31 Dá n̄i kaa Pilato ñoó xí'ín rá:

—Kane'e ndó ra kua'án ndo, ta keyíko mií ndó sa'a rá tátō'on kī'o sa'ándá ley mií ndó choon.

Dá nī kaa ra Israel ñoó:

—Tído koó íchi ndú ña ka'ání ndú ni iin ñayuu —kaá ra.

³² Díón nī kuu, dá nī xinkoo noó nī ka'an Jesús tátō'on kī'o ndo'o na kuu na.

³³ Dá nī nandíó koo Pilato nī ndu'u ra ini ve'e chón ñoó. Dá nī kana ra Jesús, dá nī ndatō'ón ñaá rá:

—¿Á ndaa yo'ó kúu rey noó na Israel?

³⁴ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á díón ká'án mií ní, o dao ka ñayuu nī ka'an díón xí'ín ní sa'a yú'u?

³⁵ Dá nī kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kandaá inij, ta o duú iin ra Israel kúu yu'u? Ta ñoo mií vá yo'ó xí'ín ta duti saku'a, roón kúu ra nī nakī'o yo'ó noo ndá'í. Ta, ¿ndí kían nī ya'ón nī keeón?

³⁶ Dá nī kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuú yó'o. Dá chí tá ní nátiin ña ñayuú yó'o, dá kían ndakuei ta kúu kuendáí naá tá'an ra xí'ín ra Israel, ta o kónó ta'on ra yaaí noo ndá'a rá, ní kúu. Tído ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuú yó'o.

³⁷ Dá nī kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Á iin rey va kúu yo'ó, tá dáá?

Dá nī kaa Jesús:

—Míí ní kaá ña kúu yu'u iin rey. Ta nī kasáa yu'u ñayuú yó'o, ta nī kaki yu'u ñayuú yó'o, dá kī'oi kuendá sa'á ña ndaa. Ta ndidaá na kúu kuendá ña ndaa, noón kúu na nátiin va'a ña dána'i.

³⁸ Dá nī kaa Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kían kúú ña ndaa, tá dáá?

Tá ñi ndi'i ñi ka'an ra dión, dá ñi keta tuku ra yé'é choon ñi ka'an ra xí'in ta né'e choon noó na Israel ñoó:

—Ni iin tó'on ta'on kuachi ra ko ní'í. ³⁹ Tído tein iin rá iin víko pascua dáyaá yu'u iin taa noó ra ñó'o ve'e kaa. Sa'á ñoó, ¿á kóni ndo ña dáyaá yu'u taa kúú rey noó na Israel yó'o? —kaá ra.

⁴⁰ Dá ñi kayu'ú ndidaá taa ñoó:

—¡Ná dá'a ni dáyaá ní taa xaan! ¡Barrabás di'a dáyaá ní! —kaá ra.

Tá'an ra naní Barrabás ñoó kúú iin ta kuí'iná.

19

¹ Dá ñi sa'anda Pilato choon ña ná kani kini soldado sata Jesús. ² Dá tá ñi ndi'i ñi kani ñaá rá, dá ñi kava'a ra iin corona ion, ta ñi chinóo raan diní ná. Dá ñi dakuí'ino ñaá rá iin dá'on kua'á toón, ³ dá ñi kaa ra xí'in ná:

—Na ká'ano kúú mií ní, na kúú rey noó na Israel.

Ta ñi koon ra da'anda noo ná.

⁴ Dá ñi keta tuku Pilato, dá ñi kaa ra:

—Kande'é ndó, ná ko'in taóí ra sata vé'e yó'o, dá kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on kuachi ra ko ní naní'í yu'u —kaá ra.

⁵ Dá ñi keta Jesús, ta kánóo iin corona ñi kava'a xí'in ion diní ná, ta ndíxi na iin dá'on kua'á toón vei na. Dá ñi kaa Pilato xí'in rá:

—Yó'o ín ra viti.

⁶ Dá tá ñi xini ñaá ta duti saku'a'a xí'in ta ndaá yé'é ño'o, ta kúú ñi'i nda'o ñi kayu'ú rá:

—¡Chirkaa ní ra ndika cruz! ¡Chirkaa ní ra ndika cruz!

Dá ñi kaa Pilato:

—Yó'o natiin mií ndó r̄a, ta chirkaa ndó r̄a nd̄ika cruz, dá ch̄i ni iin tó'ón ta'on kuachi t̄a yó'o k̄o ní nání'i yu'u.

⁷ Dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín Pilato:

—Tído ley ndu'u k̄ián sa'ándá choon ñ̄a kánian kuu r̄a, dá ch̄i ch̄inani rá mií rá kúú rá de'e Ndios.

⁸ Tá n̄i seídó'o Pilato ñ̄a n̄i ka'an t̄a ñoó dión, ví'í k̄a ví n̄i yu'ú r̄a ka'áni rá Jesús. ⁹ Dá n̄i kee Pilato ndáka tuku ñ̄aá rá n̄i ndu'u ra kua'an r̄a ini ve'e chóon. Dá n̄i kaa r̄a x̄í'ín ná:

—¿Ndeí n̄i kison?

Tído ni iin to'on k̄o ní ká'an ñ̄a. ¹⁰ Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndiva'a k̄o ká'on x̄í'ín yu'u? ¿Á k̄o ná'á ta'an voon ñ̄a ió choon noo ndá'í ñ̄a chirkaai yo'ó nd̄ika cruz, ta ió ta'ani choon noo ndá'í ñ̄a dáyaai yo'ó ko'on?

¹¹ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Ta ni lú'u choon k̄oó noo ndá'a mií ní keyíko ní sa'í tá k̄o ní kixian chí induú di'a. Tído ká'ano cháá k̄a kuachi ndído t̄a n̄i ñak̄i'o yu'u noo ndá'a ní —kaá ñ̄a.

¹² Ta nd̄a mií hora daá ndúkú Pilato ñ̄a dáyaá r̄a Jesús, ká'án rá. Tído ndúndéé t̄a dut̄i x̄í'ín dao k̄a t̄a ndíta x̄í'ín rá káyú'ú rá:

—Tá ná dáyaá ní t̄a xaan, dá k̄ián k̄o iin ta'on ní x̄í'ín César, t̄a né'e choon ká'ano. Dá ch̄i ndi ndáa t̄a ch̄inani mií rá kúú rá iin rey, roón kúú r̄a ná x̄í'ín César.

¹³ Tá n̄i seído'o Pilato ñ̄a n̄i ka'an r̄a dión, dá n̄i taó tuku ra Jesús. Dá n̄i s̄a k̄oo ra noo tá'anda choon iin xián noo naní Gabata x̄í'ín to'on hebreo. Ta to'on yó'o kóni kaa piso n̄i kava'a x̄í'ín yuu.

14 Tátō'on kaxuu káa kuu kénduu na Israel ña kadíni na kuendá víko pascua, dá ñi kaa Pilato:

—¡Yó'o íin na kúu rey noo mií ndó!

15 Dá ñi kayu'ú ñayuu ñoó:

—¡Ka'ání ní ra, ka'ání ní ra ndika cruz!

Dá ñi kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kóni ndo ña chirkaai rey ndo ndika cruz?

Dá ñi kaa ta duti saku'a ñoó:

—¡Sava'a César vá kúu rey ndu! —kaá ra.

16 Dá ñi nakí'o ñaá Pilato noo ndá'a soldado, ña ná ko'on ra chirkaa ñaá rá ndika cruz. Dá ñi tiin ñaá rá, dá ñi kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra.

Dí'a ñi kuu tá ñi chirkaa ra Jesús ndika cruz, dá ñi xí'i na

17 Dá ñi sa dokó Jesús cruz kua'an na iin xían noo naní Gólgota xí'ín to'on hebreo. To'on yó'o kóni kaa lásá diní ndji. 18 Ta ñoó ñi chirkaa ra Jesús ndika cruz. Ta ñi chirkuvei ta'ani ra uu ka taa, ta iin iin xoo díin ná tákuei iin iin ra. Ta me'í íin cruz noo tákaa Jesús. 19 Dá ñi taa Pilato to'on noo iin tabla, ta ñi chindá'a iin soldado ña diní cruz noo tákaa Jesús. Ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúu Jesús, ta ñoo Nazaret, ta kúu rá rey noo na ñoo Israel.” 20 Ta kúu kuá'a nda'o na ñoo Israel ñi ka'i to'on yó'o, dá chī yati yú'u ñoo vá ñi chirkaa ra Jesús. Ta tándaa letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latín. 21 Dá ñi kaa ta duti saku'a xí'ín Pilato:

—Ná dá'a ni taa ní ña kúu rá rey noo na Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “Ñi kaa taa yó'o ña kúu rá rey noo na Israel.”

22 Dá ñi kaa Pilato:

—Ñá sa n̄i taai k̄ián iin íchi vá n̄i k̄andoan kooan dión.

²³ Tá n̄i ndi'i n̄i chirkaa soldado ñoó Jesús ndika cruz, dá n̄i sa'anda kuálí rá dá'on ná. Ta n̄i kee ra ñá komi tá'í, dá n̄i tiin ra iin iin tá'í ñá. Ta n̄i tiin ta'ani ra kotó n̄i sa ndixi na ñoó, tído iin da'on k̄ani níí vá k̄ián, k̄o ta'on tukuan. ²⁴ Dá n̄i ndat'ón tá'an soldado ñoó:

—Ná dá'a ni ndatá yóan, va'a kaan ná kadikí yo suerte, dá ná kande'á ndi ndáa yoo kandoo xí'an —kaá ra.

Dión, dá n̄i x̄inkoo noo ká'an tuti ij̄ Ndios, ch̄i di'a kaan: “N̄i naka'anda ra dá'on n̄i sa ndixii, ta n̄i sadikí rá suerte xí'in dá'oin.” Ta k̄i'o dión n̄i kee soldado ñoó xí'in dá'on ná.

²⁵ Sa'a cruz noo tákaa na ñoó ín naná na, ta ín ta'ani ku'u ló'o naná na, ta ín ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta ín ta'ani María Magdalena. ²⁶ Tá n̄i xini Jesús naná na xí'in iin ta xionoo xí'in ná, tá'an ra man̄i cháá ka noo ná, dá n̄i kaa na xí'in naná na:

—Naná, ta xaan kúú de'on viti.

²⁷ Dá n̄i kaa na xí'in ta xionoo xí'in ná ñoó:

—Na xaan kúú nanón viti —kaá na.

Nda kuu dáá ñoó n̄i nakuaka va'a ra naná Jesús koo na ve'e ra.

²⁸ Ta sa ná'á vá Jesús ñá sa n̄i x̄inkoo ndi'i choon vei na, sa'á ñoó n̄i kaa na di'a, dá n̄i x̄inkoo noo ká'an tuti ij̄ Ndios:

—¡Íchi inii!

²⁹ Ta ñoó ín iin k̄idi n̄i chití díní ñó'o vino iá. Dá n̄i sa'an iin ta n̄i dakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino iá ñoó, dá n̄i so'oni raán din̄i iin yíto naní hisopo. Dá n̄i chinee raan yú'u Jesús. ³⁰ Tá n̄i ndi'i n̄i tu'u na lú'u vino iá ñoó, dá n̄i kaa na:

—Sa n̄i kuu va viti.

Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an n̄a dión, dá n̄i n̄arkandéi dini ná, ta kúú n̄i nak̄i'o na mií ná n̄i xi'i n̄a.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i dakú'u iin soldado iin kaa dini yokó yu'ú yika Jesús

³¹ Dá n̄i sa'an ta né'e choon noó n̄a Israel noo Pilato, dá ch̄i sa kenduu n̄a Israel ña'a kadíni n̄a kuendá pascua, ta k̄o kóni ra ña karkuei ta ñoó ndika cruz kuu náni'i ndée ná, dá ch̄i mií kuu dáá ñoó kankao vik̄o pascua. Sa'á ñoó n̄i seí nda'í ra noo Pilato ña ná konó rá ta'an̄o di'in ta ñoó, dá ná kuu dánóo ñaá rá ndika cruz. ³² Sa'á ñoó n̄i sa'an soldado n̄i sa'an̄o ra di'in ndi nduú ta tárkuei dáó xí'in Jesús. ³³ Tído tá n̄i kasandaá ra noo tákaa Jesús, ta kúú n̄i xini ra ña sa n̄i xi'i va na, sa'á ñoó k̄o ní sa'an̄o ta'on ra di'in na. ³⁴ Tído iin ta soldado ñoó n̄i dakú'u ra iin kaa dini yokó yu'ú yika ná, ta vití'ón n̄i kankuei nií xí'in takuií. ³⁵ Ta mií n̄a n̄i xini ña n̄i kuu dión, noón kúú n̄a xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o, ta ná'á ná ña kíán ña ndaa, dá kandísa ta'ani ndó ña ká'an n̄a. ³⁶ Dión n̄i ndo'o Jesús, dá n̄i xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios: “O tá'an̄o ta'on ni iin lásá n̄a.” ³⁷ Ta kaá ta'ani tuti ií Ndios di'a: “Koni xí'in noó ñayuu n̄a n̄i ku'u kaa yu'ú yika.”

Dì'a n̄i kuu tá n̄i nduxi Jesús

³⁸ N̄i ndi'i, dá n̄i sa'an José, ta ñoo Arimatea, noo Pilato. Ta kúú rá iin ta kuendá Jesús, tído kándísa de'é va ñaá rá, ch̄i yu'ú ra kée ta né'e choon noó n̄a Israel. Ta n̄i seí nda'í ra noo Pilato ña ná konó rá ko'on ra naki'in ra yikí koño Jesús. Dá n̄i sonó Pilato ña kee ra dión. Dá n̄i sa'an ra n̄i danóo ra yikí koño n̄a. ³⁹ Ta n̄i sa'a ta'ani Nicodemo, tá'an ra n̄i sa'an n̄i ndató'ón xí'in Jesús iin sakuaá. Ta né'e

ra t́átò'on okò uxì kilo ñà támi sá'an nì daká tá'an xí'ín mirra xí'ín áloe. ⁴⁰ Dá nì chítuú ra yikí koño Jesús xí'ín dá'on yadí nì chichi ñà'a támi sá'an ñóó, chì kì'o díon kée na Israel xí'ín ndidaá na xí'i noo ná, dá dánduxi ñáá ná. ⁴¹ Ta yati noo nì sarkaa na ndika cruz, ñóó kándu'u iin ñó'o noo káa yitó ku'í. Ta ñóó nákaa iin yáì saá noo nduxi ndii. Ta ni iin tó'ón ndii ko ñá'a nduxi ñóó. ⁴² Ta ñóó nì dandúxi na Jesús, chì yati va kíán, chì sa kua'an ndi'i va kuu kénduu na ñà'a kadíni na kuendá pascua.

20

Di'a nì kuu tá nì nataki Jesús

¹ Ta kuu mií noó kásá'á sa'a semana, kúu nì kee María Magdalena kua'an yáì noó nì nduxi Jesús, ta iin naá cháá ij vá. Tído tá nì saa'an, kúu sa nì kuxoo va yuu ndadí yu'ú yáì ñóó. ² Dá nì nandio kooán nì kankonoán kua'an kastò'an xí'ín Simón Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús, tá'an ra manì cháá ka noo ná. Tá nì saa'an, dá nì kaa'an xí'ín rá:

—Nì naki'in ra yikí koño sato'o yo né'e ra kua'an ra, ta xini ndeí nì chikáa ñáá rá.

³ Dá nì kee Pedro xí'ín iin ka ta xionoo xí'ín Jesús kua'an ra kande'é rá yáì ñóó. ⁴ Ta taxí tá'an ra kua'an ra, tído ni'i cháá ka kua'an iin ka ta ñóó o dúú Pedro. Sa'a ñóó dinñó'o ka mií rá nì saa yú'u yáì ñóó. ⁵ Dá nì chinee noo rá nì sa nde'é rá inian. Ta sava'a dá'on nì sa tuú yikí koño na kánóo, tído ko ní ku'u ta'on ra. ⁶ Nì ndi'i, dá nì kasáa Pedro. Dá nì ku'u ra, dá nì xini ra dá'on nì sa tuú na kánóo. ⁷ Tído iin ka dá'on nì sa yi'i dini ná ko kánóo dáó ta'on ña xí'ín dá'on nì sa tuú na ñóó. Dá chì iin ka va xían nì natuúan kánóoan. ⁸ Nda daá ví, dá nì ku'u

taa ni kasáa mií noó ñoó. Tá ni xini ra ndidaá ña yó'o, dá ni kandísa ra. ⁹ Tído kóni ií vá kandaá ini ra to'on ká'an tuti ií Ndios ña miían ndúsa kánian nataki Jesús tein na ni xi'i. ¹⁰ Dá ni nandió kuéi ra ni ndisáa ra noo ndéi dao ka ta xionoo xí'in Jesús.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo María Magdalena

¹¹ Kúu ni nandió koo María íán ndé'i ña yu'ú yái ñoó. Ta tein ndé'i ña íán ñoó, dá ni chirnee nooan ni sa nde'án ini yái ñoó. ¹² Ta kúu ni xinian ndéi uu ángel, ta ndíxi na da'ón kuxí kachi. Ta ndéi na noó ni sa nóo yikí koño Jesús. Iin na ió xoo noo ni sa kuu diní ná, ta iin ka na ió xoo noo ni sa kuu sa'a ná. ¹³ Dá ni kaa na xí'in María:

—Kí'o ló'o, ¿ndí kían ndó'ón ña ndé'i'in?

Dá ni kaaan:

—Sákii, dá chi ni naki'in ra yikí koño sato'i né'e ra kua'an ra, ta ko ná'á ta'on yu'u ndéi ni chikáa ñaá rá.

¹⁴ Tá ni ndi'i ni ka'an dión, dá ni nandió kooán ni sa nde'án chí sata, kúu ni xinian íin Jesús, tído ko ní nákonian ña kúu ná Jesús. ¹⁵ Dá ni kaa na xí'án:

—Kí'o ló'o, ¿ndivá'a ndé'i yó'ó? ¿Ndá yoo nándukón?

Dá ni ka'án María ña kúu rá ta ndaá yitó ku'í ñoó. Dá ni kaaan xí'in ná:

—Tatá, tá ni naki'in ní yikí koño ni sa káa yó'o né'e ní kua'an ní, kasto'on ní xí'ín ndéi ni chikáa nian, dá ná ko'in naki'iin ña.

¹⁶ Dá ni kaa Jesús:

—¡María!

Ta kúu ni nandió kooán ni sa nde'án noo ná, dá ni kaaan xí'in ná:

— ¡Raboni! (To'on yó'o kóni kaa maestro.)

17 Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

— Ná dá'a ni kaka'ón yu'u, María, dá ch̄i k̄o ñá'a ta'on no'i noo tatái. Va'a kaan kua'án kasto'ón xí'ín ñani kuálí, ta ka'on xí'ín xí ña nanai no'i noo ió tatái, na kúú ta'ani tatá mií ndó, na kúú Ndios noo yú'u, ta kúú ta'ani na Ndios noo ndo'ó —kaá na.

18 Dá n̄i kee María Magdalena ñoo kua'an kasto'án xí'ín ta xionoo xí'ín Jesús ña n̄i xini xí'ín nooan Jesús, ta n̄i nakani ta'anián xí'ín rá sa'á ñá'a n̄i ka'an na xí'án.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i na'a noo Jesús noo tá xionoo xí'ín ná

19 Tá n̄i kuaá kuu noo kásá'á sa'a semana ñoo, ndadí toon yé'é ve'e noo ndéi tá xionoo xí'ín Jesús, dá ch̄i yu'ú ra oon ni tiin ñaa tá né'e choon noo na Israel. Ta kúú iin kuití vá n̄i sa ku'in Jesús me'í noo ndéi ra ñoo. Dá n̄i kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

20 Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, dá n̄i daná'a na ndá'a ná xí'ín yika ná noo rá. Kúú n̄i kad̄ij nda'o ini ra n̄i xini ra ña n̄i nataki sato'o yo. 21 Dá n̄i kaa tuku Jesús:

—Ná koo va'a ini ndo. Táto'on k̄i'o n̄i tanda'á tatái yu'u veii, k̄i'o dión ta'ani tanda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo kane'e ndó to'in.

22 Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, dá n̄i tuu tach̄i ná noo ndéi ra, dá n̄i kaa na:

—Natiin ndó Espíritu ij Ndios viti. 23 Tá ndi ndáa mií na xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta k̄i'o ká'ano ta'ani ini Ndios sa'á kuachi na. Ta ndi ndáa mií na k̄o xí'o ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta ni

Ndios ọ k'í'ọ ká'ano ta'on ini sa'á kuachi na —kaá na.

Ko xín Tomás kandisa ra ña ni natakí Jesús

²⁴ Ta Tomás, tá'an ra ká'an xí'ín ná Dídimọ, roón kúú iin ẹa nákaa tein ndin uxi uu ẹa xionoo xí'ín Jesús, tído ko ẹa'ón ra ío tá ni na'a noo Jesús noo dao ka ẹa ñoo. ²⁵ Tá ni ndi'i, dá ni kaa ẹa ñoo xí'ín rá:

—Ni xini ndu sato'ọ yọ Jesús!

Dá ni kaa Tomás:

—Ta ná ọ koní xí'ín nooí noo ni ku'u nduyo ñoo ndá'a ná, ta ná ọ chí'ii diní ndá'í noo ni ku'u nduyo ñoo, ta ná ọ chí'ii ndá'í yika ná noo ni tarkue'e ñoo, ọ kándisa ta'on vei —kaá ra.

²⁶ Tá ni ya'a ona kuu, ndéi tuku ẹa xionoo xí'ín Jesús ini ve'e ñoo, ta ío Tomás xí'ín rá viti. Ta ndadí toon yé'é ndéi ra. Kúú iin kuití vá ni sa kuin Jesús me'í noo ndéi ra ñoo, dá ni kaa na:

—Ná koo va'a ini ndo.

²⁷ Dá ni kaa na xí'ín Tomás:

—Nakí, kandé'ón ndá'í, ta chí'ii diní ndá'ón noo ni ku'u nduyo, ta chí'ii ta'ani diní ndá'ón noo ni tarkue'e yikaí. Ọ sa kakuuón iin ẹa nákaní kuáchi ini, iin ẹa kandisa kakuuón.

²⁸ Dá ni kaa Tomás xí'ín ná:

—Mían ndaa kuiti míí ní kúú sato'ọ yu'u, ta míí ní kúú Ndios yu'u.

²⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ña ni xini xí'ín noon yu'u, sa'á ñoo ni kandisón, Tomás. Tído ndiká'án ví na kándisa va'ará ko ní xini na yu'u.

Ká'an Juan ndiva'a ni taa na tutiyó'o

³⁰ Kuá'a ka ví ña'a ná'ano ni kee Jesús noo ẹa xionoo xí'ín ná, tído ko ní táa ndi'i ta'on yu'an noo

tuti yó'o. ³¹ Tído to'on yó'o kían n̄i taai, dá kandísa ndó ña Jesús kúú Cristo, na dákaki ñaa, ta kandísa ndó ña mií ná kúú de'e Ndios. Ta tá ná kandeé ini ndo ná, dá kían koni ndo kataki chíchí ndó sa'a mií ná.

21

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'a noo tuku Jesús noó sa ta xionoo xí'ín ná

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i na'a noo tuku Jesús noó ta xionoo xí'ín ná noo kúú yu'ú taño'o naní Tiberias. Ta di'a n̄i kuu: ² Ta né'e tá'an ij vá Simón Pedro xí'ín Tomás, ta ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín Natanael, ta ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a, xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo, xí'ín uu ka ta xionoo xí'ín Jesús. ³ Dá n̄i kaa Simón Pedro xí'ín dao ka ta ñoo:

—Ko'in tiin t̄iyaká viti.

Dá n̄i kaa dao ka ta ñoo:

—Ko'on ta'ani ndu'u xí'ón.

Dá n̄i kee ra kua'an ra. Dá n̄i saa ra n̄i kaa ra ini iin barco, tído sakuaá dáá ñoo ni iin tó'ón t̄iyaká ko ní t̄in ra. ⁴ Tá sa kua'an tuu noo vá, ta kúú sa yu'ú taño'o ñoo vá iin Jesús, tído ko ní nákoní ta'on ñaa ta xionoo xí'ín ná. ⁵ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—De'e kuálí, ¿á sa n̄i tiin ndó t̄iyaká kej ndo?

Dá n̄i kaa ra:

—¡Koó!

⁶ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Chikaa ndo ñono xaan chí xoo kuá'a di'a barco ndo, dá tiin ndó t̄iyaká —kaa na.

Tá n̄i kee ra dión, ta kúú kuá'á nda'o t̄iyaká n̄i tiin ra, sa'á ñoo ko kandeé ta'on ra taó rá ñono rá.

⁷ Dá n̄i kaa ta man̄i cháa ka noo Jesús xí'ín Pedro:

—¡Sato'o va yó kúú na káa!

Tá n̄i kandaꝯ ini Simón Pedro ñ̄a kúú ná Jesús, dá n̄i nakui'ino ra dá'on rá, dá ch̄i sa n̄i taó vá ráan. Dá n̄i ndao ra n̄i keta ra kua'an ra ini takuii. ⁸ Ta n̄i kandoo kueé dao ka taꝯ ñóó veí ra xí'in barco. Ta ñó'o ra ñóno noo ñó'o tiyaká ñóó veí ra, ta kíán tát'o on iin ciento metro nda noo kúú yú'u ñó'o íchí. ⁹ Tá n̄i kankuei ra ini barco ñóó, kúú n̄i xini ra sa ndío va ñó'o tikeí, ta kánoo iin tiyaká chó'o rí, ta sa ío ta'ani pan. ¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Tei ndó dao ka tiyaká duú n̄i tiin ndó xaꝯ
—kaá na.

¹¹ Dá n̄i kaa Pedro ini barco, dá n̄i dítá rá ñóno ñóó nda noñó'o íchí, ta n̄i chitíán ñó'o tiyaká ná'ano, ta kúú rí iin ciento uꝯ diko ux̄i on̄i. Ta va'ará kua'á nda'o n̄i sa kuu rí, tído ko ní ndata ta'on ñóno ñóó. ¹² Dá n̄i kaa Jesús xí'in taꝯ ñóó:

—Nakíi ndo kadini ndo.

Dá n̄i saa ra, tído ni iin tó'on rá ko ní dándaa ndato'on ndá yoo kúú ná, dá ch̄i sa ná'á vá rá ñ̄a sato'o yo Jesús kúú ná. ¹³ Dá n̄i tiin Jesús pan ñóó, dá n̄i x̄i'o naꝯ noo rá, ta n̄i x̄i'o ta'ani na tiyaká n̄i cho'o ñóó noo rá. ¹⁴ Ta viti x̄ino on̄i ta'ándá ná'a noo Jesús mií ná noo ta x̄ionoo xí'in ná nda kuꝯ n̄i nataki na tein na n̄i x̄i'i.

Ká'an Jesús xí'in Pedro ñ̄a ná kandaka ra ñ̄ayuu na tát'o on kée iin ta ndáka léko

¹⁵ Tá n̄i ndi'i n̄i sadini ra, dá n̄i kaa Jesús xí'in Simón Pedro:

—Simón, de'e Jonás, ¿á kóni cháá ka yo'ó yu'u o duú dao ka taꝯ xaꝯ?

Dá n̄i kaa ra:

—Jaꝯ, ná'á vá mií ní ñ̄a kóni ñ̄aái, tatá.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñayuuí táto'on k̄i'o kée iin ra ndáka léko.

¹⁶ Dá n̄i n̄andió koo tuku na n̄i ndato'ón ñaá ná ta'ándá kúú uú:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kónon yu'u?

Dá n̄i kaa Pedro:

—Jaan, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá n̄i kaa na:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí.

¹⁷ Dá n̄i ndato'ón tuku ñaá ná ta'ándá kúú oni:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miían ndaa kóni yo'ó yu'u?

Ta kúú nda'í va n̄i kuu ini Simón Pedro, dá chi oni ta'ándá n̄i n̄andió koo na n̄i ndato'ón ñaá ná: “¿Á kóni yo'ó yu'u?” Dá n̄i kaa ra:

—Sato'i, ndidaá tá'an va ña'a ná'á mií ní, sa'á ñoó ná'á vá ní ña kóni yu'u mií ní.

Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí, tá dáá.

¹⁸ Miían ndaa ná ka'in xí'ón ña tá n̄i sa kuuón iin ta ló'o, sa nakui'inón mií vóón dá'amon, ta sa xionooón noo ká'án mií'ón. Tído tá ná kusá'ánón, dá kían ndá ná dákaa voon ndá'ón, ta nda iin ka va ñayuu dáku'i'ino yo'ó do'ono, ta katiin ndaa ra yo'ó ko'ón noo ko ká'ón ko'ón.

¹⁹ Dión n̄i ka'an na sa'á ndí kían ndo'o Pedro kuu ra, dá natiin Ndios ñaño'ó. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Koo inon kandikon yu'u.

Ká'an Jesús sa'á ta kú'u ini na sa'a

²⁰ Dá n̄i n̄andió koo Pedro n̄i sa nde'é rá chí sata, dá n̄i xini ra tákaa ñaá ta man̄i cháá ka noo Jesús vei ra. Ta ta yó'o kúú ra n̄i sa io díin Jesús noo n̄i sadíni na sakuaá dáá ñóó, ta mií rá n̄i ndato'ón ñaá:

“¿Ndá yoo kúú r̄a nak̄i'o ñáá noo ndá'a t̄a xini u'u ñáá?” ²¹ Dá tá n̄i xini ñáá Pedro, dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jesús:

—Sato'i, ¿ndí k̄ián ndo'o t̄a káa?

²² Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kóni yu'u ñ̄a koo īi vá t̄a káa nd̄a ná kasan-daá kūu nandió kooi kasaai ñ̄ayuú yó'o, ¿ndiv̄a'a sa'ání yo'ó miión? Dá ri yo'ó koo inon kandik̄on yu'u.

²³ Ta sa'á ñ̄a n̄i ka'an n̄a dión, sa'á ñ̄oó n̄i kasá'á dao k̄a n̄a kúú kuendá Jesús ká'an n̄a ñ̄a ō kuú ta'on t̄a yó'o. Tído k̄o ní ká'an Jesús ñ̄a ō kuú r̄a, n̄i kaa n̄a ñ̄a tá kóni n̄a ñ̄a koo īi vá t̄a ñ̄oó nd̄a ná kasandaá kūu nandió koo na kasā n̄a ñ̄ayuú yó'o: “¿Ndiv̄a'a sa'ání yo'ó miión?” ²⁴ Ta t̄a ká'an Jesús sa'a yó'o kúú yu'u, t̄a xíonoo xí'ín ná, ta xí'oi kuendá sa'a ndidaá ñ̄a yó'o, ta n̄i taai ñ̄a. Ta ná'á yó ñ̄a kuendá xí'oi sa'án k̄ián ñ̄a ndaa. ²⁵ Ta ió kuá'á k̄a ví ñ̄a'a n̄i kee Jesús. Sa'á ñ̄oó tá ní táai iin rá iian, taó kuendá yu'u ñ̄a ō k̄eta ta'on ñ̄ayuú yó'o kaño'o libro nákani sa'a ndidaá ñ̄a n̄i kee na. Dión ná koo.

**Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá
sa'a Jesús
New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mx:Mixtec,
Tezoatlán)**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mx], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

b81ac6b3-0ad5-5336-8d42-4c2703b04e9f